

# ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ ΝΘ' | ΤΕΥΧ. Α' | ΑΘΗΝΑΙ, Ι. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14, Τ. 140-ΤΗΛ. 718-308 | 15 ΜΑΡΤΙΟΥ 1982 | ΑΡΙΘ. 6

## Ο ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΣ

### ΩΣ ΜΗΝΥΜΑ ΦΩΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΛΟΞΗΣ

1. 'Ο προφήτης 'Ησαΐας διακηρύττει, υπό τοῦ παναγίου πνεύματος κινούμενος καὶ ὀδηγούμενος, τὰ πάντοτε μὲν ἀξιοθαύμαστα ρήματα, ἀλλὰ περισσότερο σήμερον βαθυστόχαστα καὶ ἰδιαίτερας ἀξίας πρὸς μελέτην καὶ κατανόησιν ὑπὸ τῆς ἐν σκότει πορευομένης ἀνθρωπότητος: «Φωτίζου - φωτίζου, 'Ιερουσαλήμ, ἡ κεὶ γάρ σου τὸ Φῶς, καὶ ἡ δόξα Κυρίου ἐπὶ σὲ ἀνατέταλκεν» ('Ησ. 60,1-2). Διατί δὲ καλεῖται ἡ 'Ιερουσαλήμ, ἡ ἁγία Πόλις, ἵνα φωτισθῆ; Διότι ἡ δόξα τοῦ Κυρίου, τοῦ Θεοῦ τοῦ πανσόφου, τοῦ παναγάθου καὶ παντοδυνάμου «ἀνατέταλκεν», ἀνέτειλε δηλ. «ἐπὶ σέ»· οὐχὶ δηλ. εἰς ἄλλην περιοχὴν, ἀλλ' «ἐπὶ σέ» τὴν 'Ιερουσαλήμ καὶ μόνην. Διατί δὲ εἰς τὴν 'Ιερουσαλήμ καὶ μόνην ἔχει ἀνατεῖλε τὸ Φῶς; Διότι μόνη αὐτὴ ἐκρίθη ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἀξία νὰ δεχθῆ τὸ Φῶς. Καὶ ἐξ αὐτῆς καὶ μόνης θὰ προέλθῃ ὁ φωτισμὸς, ὅστις πρόκειται νὰ φωτίσῃ τὴν γῆν ὀλόκληρον. Καὶ τὸ πῶς καὶ διατί, αἰτιολογεῖ ὁ πνευματοφόρος 'Ησαΐας διὰ τῆς ζοφερᾶς ἀποκαλύψεως τῆς προφητικῆς του ρήσεως: «'Ιδοὺ σκότος καὶ γνόφος καλύψει γῆν ἐπ' ἔθνη»!

2. Πᾶσα προφητεία κατανοεῖται καὶ ἐρμηνεύεται ὀρθῶς μετὰ τὴν ἐφαρμογὴν καὶ

τὴν ἱστορικὴν τῆς ἐπιβεβαίωσιν. Οἱ ἄριστοι δὲ ἐρμηνευταὶ τῶν προφητικῶν λόγων εἶναι οἱ θεόπνευστοι ἀπόστολοι οἱ τὰ ἱερά Γράμματα τῆς Καινῆς Διαθήκης συντάξαντες ἐν Πνεύματι ἁγίῳ καὶ οἱ τῆς 'Ιερᾶς Παραδόσεως μάρτυρες τῶν ἀληθειῶν τοῦ Εὐαγγελίου καὶ θεοφώτιστοι ἐρμηνευταὶ τῶν βαθυτέρων νοημάτων τῶν προφητειῶν. Οὕτω, Κλήμης ὁ 'Αλεξ. (†πρὸ τοῦ 215) ἐν Στρωμ. 1,5 (παρὰ Μ. 8, 720 Β) τὸ ὄνομα τῆς 'Ιερουσαλήμ θεωρεῖ ὅτι «ὄρασις εἰρήνης ἐρμηνεύεται». 'Ο δὲ Κύριλλος 'Αλεξ. (†444) λέγει: «Ἐρμηνεύεται γὰρ 'Ιερουσαλήμ, καθάπερ ἔφην ἀρτίως, "ὄρασις εἰρήνης», ἢ «Μετέωρος θανάτου»! Διατί; Θὰ ἴδωμεν κατωτέρω (Μ. 69, 85 Β). 'Ο ἱστορικὸς Εὐσέβιος διακρίνει τὴν «'Ανω» 'Ιερουσαλήμ, τῆς Κάτω: «οὐδὲ περὶ τῆς ἄνω 'Ιερουσαλήμ ἀνεκάλυπτον οἱ τοῦ Θεοῦ προφητῆται» (Μ. 24, 952). Διατί δέ; Διότι, ὡς λέγει ὁ ἱερὸς 'Ιωάννης ὁ Δαμασκηνὸς (650-†πρὸ τοῦ 754;): «Τῆς μὲν 'Ιερουσαλήμ τῆς Κάτω τύπος ἡ "Αγαρ... τῆς δὲ "Ανω ἡ Σάρρα... 'Ετέχθη κατὰ σάρκα ὁ 'Ισμαὴλ ἐκ τῆς "Αγαρ, ἀλλὰ δοῦλος ἦν... 'Ο δὲ κατ' ἐπαγγελίαν τεχθεὶς 'Ισαὰκ (ἐκ τῆς Σάρρας), ἄτε υἱὸς ὢν γνήσιος καὶ ἐλεύθερος, κύριος πάντων ἦν» (Μ. 95,805 Α ἐ.). Καὶ συνεχίζει: «Τῆς μὲν 'Ιερουσαλήμ τῆς Κάτω τύπος ἡ "Αγαρ· τῆς δὲ "Ανω ἡ Σάρρα» (αὐτόθι), ἐξ ἧς ἐγεννήθη

ὁ Ἰσαάκ, «ὁ τοῦ Χριστοῦ τύπος», τῆς δὲ Σάρρας, «ὁ τῆς Παρθένου τύπος» (Κλήμ. Ἄλ. 8, 724 ἑ.). «Μακαρίζεται καὶ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ ἡ τῆς ἁγίας Παρθένου κοιλία, ἡ τῷ ἀχράντῳ τόκῳ ὑπηρετήσασα· ὡς οὔτε τοῦ τόκου τὴν παρθενίαν λύσαντος, οὔτε τῆς παρθενίας τῇ τοιαύτῃ κυφορία ἐμποδῶν γενομένης» (Γρηγ. Νύσσης, Μ. 46, 396 ἑ.).

\*

3. Τὴν Παρθένον Μαρίαν ὁ προφήτης Ἡσαΐας ἐν πνεύματι ἁγίῳ προτυπώνει καὶ δι' αὐτῆς τὴν Ἐκκλησίαν, τὴν Ἄνω Ἱερουσαλήμ, τὴν ὁποίαν ἀπεκάλυψεν ὁ ἐξ αὐτῆς τεχθεὶς μονογενὴς Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ Πατρός. Δι' αὐτῆς, τῆς Παρθένου, «ἔκει τὸ Φῶς καὶ ἡ δόξα Κυρίου» ἐπ' αὐτὴν ἀνέτειλεν. Τὴν Ἐκκλησίαν, ἣτις ἐφάνη, ἐφανερῶθη καὶ ἀπεκαλύφθη διὰ τῆς Θεοτόκου Μαρίας. Διὸ καὶ ὁ προφήτης προλέγει: «ἐπὶ δὲ Σὲ φανήσεται Κύριος, καὶ ἡ δόξα Αὐτοῦ ἐπὶ σὲ ὀφθήσεται». «Ὅθεν καὶ καλεῖται νὰ φωτίσῃ πάντα τὰ ἔθνη. Διότι αἰδοῦ σκότος καὶ γνόφος καλύψει γῆν ἐπ' ἔθνη»! «Ὁ Εὐαγγελισμὸς λοιπὸν «αὐτὸ τὸ κεφάλαιον τῆς ἀπάντων ἡμῶν σωτηρίας» (Μ. 24, 836, Εὐσεβ.) εἶναι καὶ «κεφάλαιον δὲ τῆς σωτηρίας ἡμῶν ἢ τοῦ Λόγου σάρκωσις» (Γρηγ. Θαυμ. † περὶ τὸ 270, παρὰ Μ. 10, 1109Α). Τὸ μέγα λοιπὸν τῆς θείας οἰκονομίας Μυστήριον, «τὸ ἀποκεκρυμμένον ἀπὸ τῶν αἰῶνων καὶ ἀπὸ τῶν γενεῶν, νῦν δὲ ἐφανερῶθη τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ, οἷς ἠθέλησεν ὁ Θεὸς γνωρίσαι τίς ὁ πλοῦτος τῆς δόξης τοῦ Μυστηρίου τούτου ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ὅς ἐστιν Χριστὸς ἐν ἡμῖν» (Κολ. 1,26). Χριστὸς ἐν ἡμῖν, τοῦτο εἶναι τὸ ἐν χρόνῳ ὠρισμένῳ καὶ ἐν τόπῳ γνωστῷ ἀποκαλυφθὲν Μυστήριον καὶ διὰ τῆς Παρθένου Μαρίας γνωστὸν τοῖς ἔθνεσι πασῶν τῶν ἐποχῶν καὶ τῶν γενεῶν!

\*

4. Χαρᾶς λοιπὸν καὶ εὐφροσύνης μεστὸν τὸ «Χαῖρε» τοῦ Ἀρχαγγέλου πρὸς τὴν Παρθένον εἶναι διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου. Χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης μεστὸς ὁ Εὐαγγελισμὸς, διότι δι' αὐτοῦ ὁ Θεὸς Λόγος σαρκουῖται καὶ ἡ ἀνθρωπίνη

φύσις ἐνοῦται μετὰ τῆς θείας φύσεως. Προλαμβάνει τὸ τῆς οὐσίας ἡμῶν ἐξ Αὐτοῦ προερχόμενον πλάσμα, ἵνα ὁ ὑπερούσιος καὶ τὸν ἄνθρωπον καταστήσῃ τῆς θείας οὐσίας μέτοχον καὶ θεώσῃ αὐτόν! Αὐτὸ λοιπὸν τὸ χαρμόσυνον ἄγγελμα κομίζει ὁ Ἀρχάγγελος Γαβριὴλ εἰς τὴν Παρθένον καὶ δι' Αὐτῆς εἰς τὸν κόσμον. Οὐδεμία ἄλλη χαρὰ εἶναι δυνατόν νὰ πληρώσῃ τὸν ἄνθρωπον, ὁποῖαν καὶ ὅσῃν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ πρὸς τὴν Παρθένον καὶ τὸν κόσμον σύμπαντα τὸ ἀρχαγγελικὸν ἄγγελμα. Μεγάλῃ, ἱερωτάτῃ καὶ πολύσημος διὰ τὸν κόσμον ὀλόκληρον ἢ ἑορτὴ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεομήτορος! Μεγάλῃ καὶ θαυμαστῇ καὶ ἄρρητος διὰ τοὺς εὐσεβεῖς χριστιανούς! Μεγάλῃ καὶ θαυμαστῇ διὰ τοὺς ἐν ἀρρήτῳ σιγῇ ἀποδεχομένους τὰ διὰ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ ἀποκαλυφθέντα Μυστήρια! Ἡ Παρθένος ἔγκυος δι' ἀσπόρου συλλήψεως! Ἡ Παρθένος κατοικητήριον τοῦ Θεοῦ Λόγου γίνεται καὶ κυφορεῖ τὸν Ἀγέννητον! Ἡ μήτρα τῆς Παρθένου παστὰς καὶ νυμφῶν γίνεται εἰς ὑποδοχὴν τοῦ Θεοῦ Νυμφίου! Ἐκ τῆς πρώτης Εὐας ἐπῆλθεν ὁ θάνατος. Ἐκ τῆς δευτέρας ἢ σωτηρία καὶ ἡ ζωὴ. Αἰτία καταδίκης ἢ πρώτη, φορεὺς ἐλευθερίας καὶ σωτηρίας ἢ δευτέρα. Ταραχὴν καὶ πόλεμον εἰς τὴν ψυχὴν ἐμβάλλει ἢ πρώτη, εἰρήνην καὶ γαλήνην ἐπιφέρει ἢ δευτέρα. Μόνον οἱ «ἐλπίδα μὴ ἔχοντες καὶ ἄθεοι ἐν τῷ κόσμῳ» (Ἐφ. 2,12) ἀδυνατοῦν, διότι δὲν θέλουν νὰ συλλάβουν τὸ μέγα ἀρχαγγελικὸν Μήνυμα πρὸς τὴν Παρθένον.

\*

5. Στρέφον τις τὸ βλέμμα εἰς τὰ συμβαίνοντα καὶ ἐκτὸς τῆς Χώρας ἡμῶν, θὰ καταληφθῇ ἀσφαλῶς ὑπὸ συναισθήματος λύπης, πικρίας καὶ ἀπογοητεύσεως. Ἐθνη καὶ λαοὶ ὑποβλέπουν ἀλλήλους. Τὰ σύνορα τῶν κρατῶν κινδυνεύουν ὑπὸ τῶν ὀμόρων λαῶν. Πανταχοῦ καχυποψίαι καὶ διαθέσεις κατακτητικαὶ τῶν μὲν κατὰ τῶν δέ. Ὁ κόσμος ἐν ἀναστατώσει. Πόλεμοι μικροὶ καὶ μεγάλοι διάσπαρτοι ἀνὰ τὴν ὑφήλιον. Καὶ οἱ κίνδυνοι ἐπαπειλοῦν ἀμεσώτερον τὸν περιβάλλοντα τὴν ὠραίαν Πατρίδα ἡμῶν χῶρον. Οἱ Ἕλληνες «οὐδένα ἠδικήσαμεν, οὐδένα ἐφθεί-

ραμεν, οὐδένα ἐπλεονεκτήσαμεν» (Β' Κορ. 7,2). Καὶ ὁμως «ἔξωθεν μάχαι, ἔσωθεν φόβοι» (αὐτόθι 7,6). Πόθεν πάντα ταῦτα; Ἐκ τῆς κακίας τῶν ἄλλων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ἀπερισκεψίας ἡμῶν τῶν ἰδίων. Μεριμνῶμεν καὶ τυρβάζομεν περὶ πολλὰ! Ἐνῶ ἐνός ἐστι χρεία. Ἡ σωτηρία τῆς Πατρίδος, ἡ σωτηρία ἡμῶν! Διαιρούμεθα καὶ μεριζόμεθα εἰς κόμματα καὶ κομματίδια. Ἀλληλομισοῦμεθα καὶ ἀλληλοσυκοφαντοῦμεθα! Μικρολογοῦμεν καὶ παραλογοιζόμεθα. Μεγεθύνομεν τὰ μικρὰ καὶ σμικρύνομεν τὰ μεγάλα. Ἀξιολογοῦμεν τὰ μὴ σπουδαῖα καὶ εὐκόλως μειοδοτοῦμεν διὰ τὰ ἐπείγοντα καὶ μεγάλα. Ἰδεολογικαὶ ἀκρότητες ἐπὶ θεμάτων ὄχι μόνον πολιτικῶν, ἀλλὰ καὶ ἐπιστημονικῶν. Ἀκόμη κοινωνικῶν, ἠθικῶν, καλλιτεχνικῶν, ἐκπαιδευτικῶν, ἐκκλησιαστικῶν, θρησκευτικῶν, ἀκόμη — φεῦ! — καὶ γλωσσικῶν. Ὁ τόνος τῶν λέξεων τὸ μέγα σύγχρονον πρόβλημα! Τὸ ἐγγενὲς ἐλάττωμα ἡμῶν τῶν Ἑλλήνων εἶναι ἡ ἐπιπολαία διαλεκτικὴ περὶ πάντων· ὁ σοφολογιωτατισμὸς, αἱ ἀκραῖαι τοποθετήσεις καὶ αἱ ιδιόρρυθμοι ἰδεολογίαι μετὰ φανατισμοῦ ὑποστηριζόμεναι, μάλιστα μὲ τὸ πρόσχημα τῆς ψευδο-προοδευτικότητος. Καὶ ὁμως «ἐνός ἐστι χρεία»!

\*

6. Ναι; «Ἐνός ἐστι χρεία»! Καὶ τὸ ἐν τοῦτο εἶναι ἡ ἐπιταγὴ τῆς ἐθνικῆς ἐνότητος! Ἄλλ' ἐνῶ τοῦτο ἀπαιτεῖ ἡ παροῦσα στιγμή, ἡμεῖς διαιρούμεθα, πολυκομματιζόμεθα, ἀσχολούμενοι περὶ θέματα ἀνεπίκαιρα, προκλητικὰ καὶ ἐπικίνδυνα. Σήμερα, εἴπερ ποτὲ καὶ ἄλλοτε, ἐφαρμόζεται καὶ δι' ἡμᾶς τὸ ρητόν: «τῶν οἰκιῶν ἡμῶν ἐμπιπραμένων ὑμεῖς ἄδετε». Σήμερα δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ καὶ δι' ἡμᾶς ἡ παροιμία: «Ἐμπροσθεν κρημνός, ἔπισθεν λύκοι» (Παροιμ. Ἀποστολ. VII, 12). Ὅλοι ὁμιλοῦμεν περὶ ὁμοψυχίας καὶ ἐθνικῆς ἐνότητος, λόγῳ τῶν ἐπικινδύνων καταστάσεων, ὑπὸ τὰς ὁποίας εὐρισκόμεθα, ἀλλ' ὁμως ἡ ἐπικρατοῦσα ἐγωιστικὴ μισαλλοδοξία μᾶς διασπᾷ, μᾶς διαιρεῖ εἰς κατηγορίας καὶ τάξεις ἐχθρικῶς διακειμέναις! Ἄλλ' ἡ Ἱστορία μᾶς διδάσκει ὅτι μόνον διὰ τῆς ἐθνικῆς ἐνότητος καὶ τῆς ὁμο-

ψυχίας οἱ Ἕλληνες πάντοτε ὅτι μέγα καὶ ὑψηλὸν ἔπραξαν, τὸ ἐπέτυχον. Ποσάκις τὰ δίκαια τοῦ Ἑλληνισμοῦ δὲν κατεπατήθησαν κατὰ τὴν ἱστορικὴν του διαδρομὴν! Ποσάκις ὁ Ἑλληνισμὸς δὲν εὐρέθη εἰς τὴν ἀναπόδραστον ἀνάγκην νὰ ἀγωνισθῇ ἄχρι θανάτου διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν ἐθνικῶν του δικαίων, τὰ ὁποῖα βάρβαροι καὶ ἀδίστακτοι λαοὶ κατεπάτησαν καὶ περιεφρόνησαν! Δὲν εἶναι μάλιστα ὑπερβολὴ νὰ λεχθῇ, ὅτι πάντες οἱ ἄγῶνες τοῦ Ἑλληνισμοῦ διεξήχθησαν πρὸς ἀποκατάστασιν τῶν βαναύσως τρωθέντων ἐθνικῶν του δικαίων.

\*

7. Διότι δὲ ὁ Ἑλληνισμὸς ἐπίστευεν ἐπὶ τὸ δίκαιον τῶν ἀγῶνων του κατὰ τῆς ἀδίκως προκληθείσης ἐχθρικῆς ἐπιβουλῆς πρὸς ἀφαίρεσιν τῶν ἀπαραγράπτων ἐθνικῶν του δικαίων, διὰ τοῦτο καὶ ἡ πίστις του αὐτὴ προσέδιδεν εἰς τοὺς ἀσθενεῖς του βραχίονας τὴν τεραστίαν ἐκείνην δύναμιν, ἥτις ἐχαλύβδωνε τὴν ψυχὴν του μὲ τὴν σιδηρὰν καὶ ἀκλόνητον θέλησιν, ἥτις μόνη ἐδημιούργησε πάντοτε τὰ ἱστορικὰ ἐκεῖνα θαύματα τῆς νίκης καὶ τὰ μεγαλειώδη καὶ ἀξιοθαύμαστα ἥρωικὰ τρόπαια κατὰ τῶν ἰσχυροτέρων του! Τὸ αὐτὸ καὶ σήμερον προσδοκῶμεν! Ἄλλ' ὑπὸ τὸν ὄρον ὅπως οἱ πολιτικοὶ μας Ἠγέται ἀντιληφθοῦν τὴν σημασίαν τῆς ἐπιταγῆς πρὸς ἐθνικὴν ἐνότητα καὶ ὁμοψυχίαν. Ἡ 25 Μαρτίου καὶ ὁ Εὐαγγελισμὸς προσφέρει καὶ σήμερον τὸ μέγα Μήνυμα τῆς ἀποδόσεως δικαιοσύνης εἰς τὸ βαναύσως ἀδικούμενον Ἑλληνικὸν Ἔθνος! Εὐρισκόμεθα καὶ σήμερον ἐνώπιον μιᾶς ἀπιστεῦτου πλεκτάνης τῆς ἀμοραλιστικῆς διεθνοῦς διπλωματίας, ἥτις βαναύσως καὶ ἀσυστόλως περιφρονεῖ καὶ καταπατεῖ πᾶσαν ἐννοίαν ἠθικῆς καὶ δικαίου ἐναντι τῆς Ἑλληνικῆς Μεγαλονήσου Κύπρου, τῆς πολυνησίας τοῦ Αἰγαίου καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ γενικώτερον! Μὲ ψυχρὰν, ἵνα μὴ εἴπω πεπωρωμένην, τὴν συνείδησιν, μεγάλα εἰς πολεμικὴν ἰσχὺν δυνάμεις παίζουν τὸν ρόλον φίλων καὶ συμμάχων ἡμῶν! Ἄνευ οὐδενὸς ἠθικοῦ ἔρματος, μὲ μόνην τὴν σκέψιν καλύψεως ἰδίων πολιτικῶν ὠφε-

λημάτων, καταπροδίδουσι τὸν ἔνδοξον Ἑλλη-  
ληνισμόν τῆς Κύπρου καὶ περι-  
φρονοῦσι πᾶν ὅτι ἡ Ἑλλάς χάριν αὐτῶν εἰς  
θυσίας καὶ αἷμα συνεισέφευρεν καὶ εἰς τὸ ἀπώ-  
τερον, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐγγὺς παρελθόν. Ἡθικὸν  
σκότος, πεπωρωμένα συνειδήσεις, δυσπερί-  
γραπτοι διπλωματικαὶ συνωμοσίαι, παντὸς  
εἴδους ἀνήθικα τεχνάσματα, ἔστιν ὅτε κολα-  
κευτικαὶ θωπεῖαι καὶ λόγοι δῆθεν παρηγο-  
ρητικοί, στάζοντες τὸ δηλητήριο τοῦ ψεύ-  
δους καὶ τῆς ἀπάτης, γεμίζουν καθ' ἑκάστην  
τοὺς ἑλληνικοὺς αἰθέρας. Ἡμεῖς δὲ ἀδυνα-  
τοῦμεν οἱ ἀφελεῖς νὰ πιστεύσωμεν εἰς τὰ  
ὅσα οἱ δῆθεν φίλοι, προστάται καὶ σύμμαχοι  
ἡμῶν (;) τεκταίνονται προδοτικῶς καθ' ἡ-  
μῶν, τῆς μικρᾶς, ἀλλ' ἐνδόξου Ἑλλάδος!

\*

8. Ἀπαξάπαντες ἐν μιᾷ ψυχῇ καὶ ἐν  
μιᾷ καρδίᾳ, ἃς ἐνστερνισθῶμεν τὴν ὑπερ-  
τάτην ἐπιταγὴν τῆς κινδυνευούσης Πατρί-  
δος, τὴν ἐπιταγὴν τῆς ἐθνικῆς ἐνό-  
τητος! Μόνον ἡ ἐθνικὴ ἐνότης δύναται νὰ  
μᾶς ἐξαγάγῃ ἀπὸ τὸν ἐχθρικὸν κλοιὸν ποὺ  
μᾶς περιβάλλει σήμερον. Ἐὰν θέλωμεν καὶ  
πάλιν εἰς τὴν σημερινὴν πρόκλησιν ὁ Ἑλλη-  
νισμὸς νὰ μεγαλοουργήσῃ, οἱ πάντες ἃς ἐν-  
στερνισθῶμεν τὸ ὕψιστον ὑπὲρ τῆς Πατρίδος  
καθῆκον, πῶς δηλ. νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν ἐ-  
θνικὴν ἐνότητα καὶ ὄχι νὰ ἀντιμα-  
χώμεθα ἀλλήλους, δημιουργοῦντες προβλή-  
ματα ἐπὶ προβλημάτων, προβλήματα θέ-  
τοντα εἰς κρίσιν συνειδήσεως, ἀμέσως ἢ  
ἐμμέσως, ἅπαντας! Ἡνωμένοι καὶ ἀρραγεῖς,  
ὡς μία ψυχὴ καὶ μία καρδία οἱ Πανελλήνες,  
θὰ δυνάμεθα νὰ ψάλλωμεν «Τῇ ὑπερμάχῳ  
στρατηγῶ τὰ νικητήρια» διὰ τῆς  
ἀποκαταστάσεως τῶν ἀπαραγράπτων δι-  
καίων τοῦ Ἑλληνικοῦ Κυπριακοῦ λαοῦ.  
Νέοι τῆς Ἑλλάδος! Τὸ καύχημα καὶ τὸ  
μέλλον τῆς Πατρίδος! Εἰς σᾶς ἀνήκει τὸ  
Ἔθνος καὶ εἰς τὰς χεῖράς σας ἐναποτίθεται

ἡ σωτηρία τοῦ Ἑλληνικοῦ χώρου! Παύσατε  
διαιρούμενοι, ὀχλοῦντες καὶ ὀχλούμενοι. Οὐ-  
πω καιρὸς δι' αἰτήματα, ὅσονδῆποτε ὀρθὰ ἢ  
δίκαια. Σήμερον ἀγῶνες ἐθνικοὶ σᾶς  
προσκαλοῦν! Πολιτικοὶ Ἡγέται καὶ κομμα-  
τάρχαι, παύσατε κομματιάζοντες τὴν Νεό-  
τητα, παρασύροντες αὐτὴν εἰς πράξεις καὶ  
ἔργα ἀνεπίτρεπτα καὶ ἐπικίνδυνα σήμερον  
διὰ τὸ Ἔθνος!

\*

9. Τὸν Εὐαγγελισμόν τῆς Θεο-  
μήτορος ἃς πανηγυρίζωμεν καὶ ἐφέτος ἐν  
ψυχικῇ ἡρεμίᾳ, ἐν ὁμονοίᾳ καὶ ἐθνικῇ ἐνό-  
τητι οἱ Πανελλήνες, ἡγέται καὶ ἀπλοῖ πολί-  
ται, ἀξιοματοῦχοι καὶ ἰδιῶται, ἄνδρες καὶ  
γυναῖκες, νέοι καὶ γέροντες, πάντες εἰρηνεύ-  
οντες καὶ ἐν πίστει ἀτενίζοντες εἰς τὸ μέγα  
Μυστήριο τῆς διὰ τῆς Παρθένου σαρκώσεως  
τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ. Καὶ οὕτω  
θὰ δυνηθῶμεν νὰ ψάλλωμεν τὰ εὐχαρι-  
στήρια εἰς τὴν Παναγίαν Παρθένον, ἡ ὁ-  
ποία ὡς ἔχουσα τὸ κράτος ἀπροσμάχητον, θὰ  
ἐλευθερώσῃ καὶ ἡμᾶς ἐκ τῶν παντοειδῶν  
κινδύνων, τοὺς ὁποίους ἐπεσώρευσε ὁ ἔσμος  
τῶν ἐπιβούλων ἐχθρῶν τῆς ἀδικουμένης Ἑλ-  
ληνικῆς Πατρίδος. Δεχόμεθα λοιπὸν τὴν πάν-  
σεπτον Ἑορτὴν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ  
μὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι δεχόμενοι τὸ διὰ τῆς  
Παρθένου ἀνατεῖλαν Φῶς, θὰ διαλυθῇ τὸ  
«σκότος καὶ ὁ γνόφος» ποὺ «ἔχει καλύψει  
γῆς ἐπ' ἔθνη», κατὰ τὸν μεγαλόστομον προ-  
φήτην Ἡσαΐαν. Διὸ καὶ δυνάμεθα νὰ ἐπανα-  
λάβωμεν τὸν Ἀρχαγγελικὸν ἀσπασμόν, ἀνα-  
φωνοῦντες ἐπ' ἐλπίδι τῆς νίκης ἡμῶν, τὸ  
«Χαῖρε, κεχαριτωμένη, ὁ Κύ-  
ριος μετὰ σοῦ»! Καὶ τῇ μεσιτείᾳ  
Σου, εἶθε καὶ μεθ' ἡμῶν πάντων!

ΚΩΝ. Γ'. ΜΠΟΝΗΣ

Ἀκαδημαϊκός

Ἄομότιμος Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

## Η ΜΕΓΑΛΗ ΣΤΙΓΜΗ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ

# Η ΑΝΑΣΤΗΛΩΣΗ ΤΗΣ ΕΙΚΟΝΑΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΜΕΣΑ ΣΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟ\*

*«Σαρκὸς τὸ ἐκτόπιμα ἀναστηλοῦντες σου,  
Κύριε, σχετικῶς ἀσπαζόμεθα, τὸ μέγα μυ-  
στήριον τῆς οἰκονομίας τῆς σῆς ἐκδηλοῦντες»  
(Στιχηρὸν Αἰνων Α' Κυρ. Νηστειῶν)*

Μιά μεγάλη, μιὰ ὀριακή, στιγμή τῆς ἐκκλησιαστικῆς μας ἱστορίας βιώνουμε εὐχαριστιακὰ σήμερα, Μακαριώτατε Δέσποτα, Σεβασμιώτατοι Ἱεράρχαι καὶ λοιποὶ τοῦ φρικτοῦ Θυσιαστηρίου Λειτουργοί, Ἐντιμότατοι Ἀρχοντες τῆς Πολιτείας καὶ τοῦ φιλοχρίστου Στρατοῦ, πιστὲ καὶ εὐλογημένε Λαὸ τοῦ Θεοῦ. Τῆ στιγμή τῆς νίκης, τοῦ θριάμβου, τῆς Ὁρθοδοξίας ἐναντίον τῆς πλάνης καὶ τῆς αἰρέσεως. Τούτη ἡ μεγάλη στιγμή, ποὺ ἱστορικὰ συμπίπτει μὲ τὴν καταστολή τῆς εἰκονομαχίας, ὑπῆρξε καρπὸς ἐπίπονων ἀναζητήσεων καὶ ἐπισφράγισμα μακρῶν ἀγώνων. Τὸ λάβαρο τῆς νίκης ποὺ ὑψώνεται σήμερα στοὺς ὀρθόδοξους ναοὺς εἶναι ποτισμένο μὲ ἰδρῶτα καὶ αἷμα. Ὑποκλινόμαστε εὐλαβικὰ μπροστὰ του καὶ ἀναπολοῦμε μὲ εὐγνωμοσύνη καὶ θαυμασμό, μέσα στὴ λατρευτικὴ κατάνυξη καὶ σιωπή, τὶς θυσίες τῶν πατέρων μας γιὰ νὰ κρατήσουν ἀνόθευτη καὶ ἀπαραχάρακτη τὴ χριστιανικὴ πίστη. Ὅμως δὲν πρέπει νὰ ἐξαντλήσουμε τὸ σημερινὸ ἑορτασμὸ σὲ μιὰ τέτοια εὐλαβικὴ ἀναπόληση, οὔτε μόνο στὴν ἀπόδοση τοῦ ὀφειλόμενου φόρου τιμῆς καὶ εὐγνωμο-

σύνης στὶς ἡρωϊκὲς μορφὲς τῶν προμάχων τῆς Ὁρθοδοξίας. Χρειάζεται νὰ προχωρήσουμε πιὸ μακριά, νὰ εἰσχωρήσουμε στὸ θεολογικὸ βάθος τῶν ἱστορικῶν γεγονότων ποὺ συνδέονται μὲ τοῦτο τὸν ἑορτασμὸ καὶ νὰ συλλάβουμε τὶς ἀνθρωπολογικὲς προεκτάσεις τους. Ἔτσι θὰ μπορέσουμε νὰ γνωρίσουμε μέσα ἀπὸ τὴ θεολογία τῆς «εἰκόνας» τὸν ἄνθρωπο στὶς σωστὲς διαστάσεις του καὶ νὰ ἀντισταθοῦμε στὶς καινούργιες εἰκονοκλαστικὲς ἀντιλήψεις ποὺ τὸν ἀκρωτηριάζουν, τὸν ἐκφυλίζουν καὶ τὸν ὑποβαθμίζουν δημιουργώντας τὴ σημερινὴ τραγωδία του.

### Τὸ θεμέλιο τῆς χριστιανικῆς θρησκείας

Δὲν εἶναι συμπτωματικὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ Ἐκκλησία συνέδεσε τὸ θρίαμβο τῆς Ὁρθοδοξίας ἐναντίον τῆς κακοδοξίας μὲ τὴν κατάπαυση τῆς εἰκονομαχίας καὶ τὴν ἀναστήλωση τῶν ἱερῶν εἰκόνων. Οὔτε μπορεῖ νὰ ἐξηγηθῇ ἡ βαρύτητα καὶ ἡ σημασία ποὺ ἀπέδωσε ἡ Ἐκκλησία στὴν εἰκονομαχία μὲ κριτήρια πολιτικά, κοινωνικά, οικονομικά. Ἀναμφίβολα ὑπάρχουν προεκτάσεις πολιτικὲς καὶ κοινωνικὲς καὶ οικονομικὲς στὶς εἰκονομαχικὲς ἐριδες. Ὅμως τέτοιες προεκτάσεις δὲν μποροῦν νὰ μεταθέσουν τὸ βάρος τῶν ἱστορικῶν γεγονότων, οὔτε νὰ ἀλλοιώσουν τὴν οὐσία τους. Γιὰ τὴν Ἐκκλησία τὸ πρόβλημα τῆς εἰκονομαχίας ἦταν κυρίως θεολογικό. «Ὑπερμαχώντας γιὰ τὶς εἰκόνες ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία — γράφει ρώσος θεολόγος — δὲν ἀγωνιζόταν μονάχα γιὰ τὸν διδακτικὸ προορισμὸ τους, οὔτε γιὰ τὸν αἰσθητικὸ χαρακτήρα τους, ἀλλὰ γιὰ τὸ ἴδιο τὸ θεμέλιο τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, ποὺ εἶναι τὸ δόγμα τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ

\* Τὸ κείμενο ποὺ ἀκολουθεῖ εἶναι Ὁμιλία ποὺ ἔγινε μὲ ἐντολή τῆς Ἱεραῆς Συνόδου καὶ παρουσία Της στὸν Ἱερὸ Μητροπολιτικὸ Ναὸ τῶν Ἀθηνῶν, τὴν 7η Μαρτίου 1982, κατὰ τὸν πανηγυρικὸ ἑορτασμὸ τῆς Κυριακῆς τῆς Ὁρθοδοξίας, μὲ συμμετοχὴ ἐκπροσώπων τῆς Κυβερνήσεως, τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων καὶ τῶν λοιπῶν Ἀρχῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους, καθὼς καὶ μεγάλου πλήθους εὐσεβοῦς Λαοῦ.

Θεοῦ»<sup>1</sup>. Ὁ ἱερός ὕμνογράφος μὲ λίγες ἀλλὰ περιεκτικὲς λέξεις ἀποδίδει τὸ βαθύτερο νόημα τῆς σημερινῆς ἑορτῆς: «Σαρκὸς τὸ ἐκτύπωμα ἀναστηλοῦντες σου, Κύριε, σχετικῶς ἀσπαζόμεθα, τὸ μέγα μυστήριον τῆς οἰκονομίας τῆς σῆς ἐκδηλοῦντες»<sup>2</sup>.

### Ἄγώνας γιὰ τὸν ἄνθρωπο

Στὴ φιλοσοφία τῶν εἰκονοκλαστῶν ἡ Ἐκκλησία εἶδε νὰ ἀναβιώνουν οἱ ἰδέες τῶν ἀρχαίων δυαλιστῶν<sup>3</sup>, καθὼς καὶ τῶν δοκητῶν<sup>4</sup> τῶν πρωτοχριστιανικῶν χρόνων. Ἡ ἄρνηση τῶν εἰκονομάχων νὰ δεχθῶν τὴν ἀπεικόνιση τοῦ θεανδρικοῦ προσώπου τοῦ Χριστοῦ εἶναι ταυτόσημη μὲ ἄρνηση τῆς θεανθρώπινης ὑποστάσεώς Του. Μιὰ τέτοια ὅμως ἄρνηση «καταστρέφει ὅλη τὴν οἰκονομία τῆς σωτηρίας»<sup>5</sup>. Ἐξορίζει τὸ Θεὸ στὸν οὐρανὸ καὶ ἀφήνει τὸν ἄνθρωπο γυμνὸ καὶ ἀπελπισμένο στὴν ἐρημιὰ τοῦ κόσμου. Ὁ ἄγώνας, λοιπόν, τῆς Ἐκκλησίας γιὰ τὸ «ἐκτύπωμα τῆς σαρκὸς» τοῦ Κυρίου ἦταν, σὲ ἔσχατη ἀνάλυση, ἄγώνας γιὰ τὸν ἄνθρωπο, ἀφοῦ κατὰ τὴν χριστιανικὴ θεώρηση τοῦ ἄν-

θρώπου ὄχι μόνον ἡ ὑπαρξὴ του ἀλλὰ καὶ ἡ ἀξία του προσδιορίζονται ἀπὸ τὴ θεανδρική φύση τοῦ Χριστοῦ.

### Ἡ «χριστοποίησης» τοῦ ἀνθρώπου

Ἡ «κένωσις» τοῦ Θεοῦ, ἡ σάρκωσή Του, εἶναι ἡ βάση τῆς χριστιανικῆς ἀνθρωπολογίας. Συνδέονται τόσο στενὰ καὶ περιχωροῦνται χριστολογία καὶ ἀνθρωπολογία στὸ χῶρο τῆς Ὁρθοδοξίας, ὥστε ὁ Μπερντιάγιεφ λέει ὅτι δὲν ὑπάρχει στὴν πραγματικότητα ἀνθρωπολογία στὸ Χριστιανισμὸ ἀλλὰ «χριστολογία τοῦ ἀνθρώπου»<sup>6</sup>. Στὸ πρόσωπο τοῦ Θεανθρώπου ἐνώνονται ὑποστατικὰ ἡ θεϊκὴ καὶ ἡ ἀνθρώπινη φύση καὶ ἀποκαλύπτεται ὁ τέλειος Θεὸς καὶ ὁ τέλειος ἄνθρωπος. Ὁ Θεὸς δὲν εἶναι πιὰ μιὰ πραγματικότητα μακρινὴ καὶ δυσπρόσιτη. Μπαίνει μέσα στὴν Ἱστορία. Βρίσκεται μέσα στὸν ἄνθρωπο. Ἡ ἐνανθρώπηση δίνει νέο περιεχόμενο, σύμφωνα μὲ τὴν πατερικὴ διδασκαλία, στὴν «κατ' εἰκόνα» Θεοῦ δημιουργία τοῦ ἀνθρώπου, καθὼς καὶ στὸν προορισμὸ του νὰ πραγματοποιῆ τὸ «κατ' ὁμοίωσιν». Ὁ Χριστὸς εἶναι τὸ «ἀρχέτυπο» τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ἀληθινὴ «εἰκὼν τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀοράτου, πρωτότοκος πάσης κτίσεως»<sup>7</sup>. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι εἰκόνα τοῦ Θεανθρώπου, εἰκόνα τῆς «εἰκόνας»<sup>8</sup>. «Εἰκὼν μὲν τοῦ Θεοῦ ὁ πρωτότοκος πάσης κτίσεως ἐστίν... κατ' εἰκόνα δὲ τοῦ Θεοῦ ὁ ἄνθρωπος πεποιήται»<sup>9</sup>. Ἀφοῦ ὁ Χριστὸς, σύμφωνα μὲ τὴν πατερικὴ σκέψη, εἶναι τὸ «ἀρχέτυπο», γιὰ νὰ τελειοποιηθῆ καὶ νὰ ὀλοκληρωθῆ ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ «μορφώσῃ»<sup>10</sup> μέσα του τὴν εἰκόνα

1. Λεωνίδα Οὐσπένσκη, Ἡ εἰκόνα, Ἀθήναι 1952, «Ἀστὴρ», σ. 40.

2. Στιχηρὸν Αἰῶν τῆς Α' Κυριακῆς τῶν Νηστειῶν.

3. Ὁπαδοὶ τοῦ δυαλισμοῦ ἢ δυϊσμοῦ ἢ διαρχίας, δηλαδὴ, τῆς φιλοσοφικῆς θεωρίας ποὺ δέχεται τὴν ὑπαρξὴ δύο ἀντιθέτων καὶ σαφῶς χωρισμένων μεταξύ τους ἀρχῶν. Θεολογικά, τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, κοσμολογικά, τῆς ὕλης καὶ τοῦ πνεύματος, ἀνθρωπολογικά, τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος. Ἡ Ἐκκλησία ἀπὸ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς αἰῶνες καταδίκασε τὸν δυαλισμὸ. Βλ. Ὁρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία, τ. 5, λήμμα «Δυϊσμός».

4. Αἰρετικοὶ τῶν πρώτων χριστιανικῶν χρόνων, οἱ ὅποιοι ἐδέχοντο ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς δὲν εἶχε πραγματικὸ σῶμα, ἀλλὰ μόνον φαινομενικὸ, «κατὰ δόκησιν», καὶ συνεπῶς ἠρνοῦντο τὴν ἐνσάρκωση τοῦ Θεοῦ Λόγου. Βλ. Ὁρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία, τ. 5, λήμμα «Δοκηταί».

5. Παύλου Εὐδοκίμου, Ἡ τέχνη τῆς εἰκόνας — Θεολογία τῆς ὠραιότητάς, Θεσσαλονίκη 1980, «Πουρνάρα», σ. 131.

6. Βλ. Νικολάου Μπερντιάγιεφ, Θεῖον καὶ ἀνθρώπινον, Θεσσαλονίκη 1971, «Πουρνάρα», σ. 58.

7. Κολοσ. α' 15.

8. Βλ. Παναγιώτη Νέλλα, Ζῶον θεοῦμενον, Ἀθήνα 1979, «Ἐποπτεία», σ. 23.

9. Ὁριγένους, Κατὰ Κέλσου, 6, 63, PG 11, 1393. Βλ. καὶ Ἰωάννου Χρυσόστομου, Εἰς τὴν πρὸς Κολοσσαεῖς, ὁμ. 8,2, PG 62, «κατ' εἰκόνα Χριστοῦ· τοῦτο γὰρ ἐστὶ κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος αὐτόν». Πρβλ. καὶ Μ. Ἀθανασίου, Κατὰ Ἑλλήνων, 2, PG 25,8.

10. Πρβλ. Γαλ. δ' 19.

τοῦ Θεανθρώπου. Νὰ γίνη, κατὰ τὸν Ἀπόστολο, «σύμμορφος τῆς εἰκόνας τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ»<sup>11</sup> καὶ νὰ φθάσῃ «εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ»<sup>12</sup>. Μὲ ἄλλα λόγια ἡ ὀλοκλήρωση τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ταυτόσημη μὲ τὴν «χριστοποίησί» του<sup>13</sup>. Αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ «χριστοποίησις», ἡ πραγματοποίηση τοῦ «καινοῦ ἀνθρώπου»<sup>14</sup>, εἶναι ὁ ὑψιστος σκοπὸς τῆς ἀνθρώπινης ὑπάρξεως. Γράφει χαρακτηριστικὰ ὁ Νικόλαος Καβάσιλας: «Καὶ γὰρ διὰ τὸν καινὸν ἄνθρωπον ἀνθρώπου φύσις συνέστη τὸ ἐξ ἀρχῆς· καὶ νοῦς καὶ ἐπιθυμία πρὸς ἐκεῖνον κατεσκευάσθη· καὶ λογισμὸν ἐλάβομεν, ἵνα Χριστὸν γινώσκωμεν, ἐπιθυμίαν, ἵνα πρὸς ἐκεῖνον τρέχωμεν, μνήμην ἔσχομεν, ἵνα ἐκεῖνον φέρωμεν, ἐπεὶ καὶ δημιουργημένοις αὐτὸς ἀρχέτυπον ἦν»<sup>15</sup>. Στὴν «ὁμοίωσι» μὲ τὸ Θεό, στὴ χριστιανικὴ «θέωσι», κατὰ τὴν πατερικὴ διδασκαλία φθάνει ὁ ἄνθρωπος «ἐν τῷ Χριστῷ καὶ διὰ τοῦ Χριστοῦ». Οἱ ἱεροὶ Πατέρες μάλιστα διαβλέπουν στὸ «καθ' ὁμοίωσιν» τὴ θέωση τοῦ ἀνθρώπου «ὡς τὸν ἔσχατο καὶ τελικὸ ὄρο τῆς ἐν Χριστῷ μεταμορφώσεώς του»<sup>16</sup>. Χάρη στὴν ἐνανθρώπησι, λοιπόν, τοῦ Θεοῦ ἀποκτᾶ τὴ δυνατότητα ὁ ἄνθρωπος νὰ ὀλοκληρωθῆ, νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ὑψηλὴ ἀποστολὴ του, νὰ φθάσῃ στὸ θεϊκὸ του προορισμό.

Ἐδῶ πρέπει νὰ κάνουμε μιὰ διευκρίνησι καὶ νὰ ποῦμε ὅτι μὲ τὸν ὄρο «θέωσις» οἱ Πατέρες δὲν ἐννοοῦν ὀντολογικὴ μεταβολὴ τοῦ ἀνθρώπου, οὔτε «ἀνάχυσι καὶ ἀνάλυσι» του στὴ θεϊκὴ φύσι, ὅπως πρεσβεύει ὁ πανθεϊσμός»<sup>17</sup>. Ἐννοῦν τὴν «κατὰ χάριν» μετο-

χῆ τοῦ ἀνθρώπου στὴ θεϊκὴ ζωὴ καὶ δόξα, τὴν ἀνύψωσίν του πέρα ἀπὸ τὴν ὑλικὴ καὶ ἐφήμερη πραγματικότητά στὴν ἀφθαρτὴ καὶ τὴν αἰώνια. «Θέωσις ἐστὶν ἢ ἐπὶ τὸ κρεῖττον ὑψωσις, οὐ μὴν φύσεως μείωσις ἢ μεταστάσις»<sup>18</sup>, γράφει ὁ ἅγιος Ἀναστάσιος ὁ Σιναΐτης.

#### Ἡ ἱερότητα τῆς ἀνθρώπινης σάρκας

Ἡ χριστολογικὴ θεώρησι τοῦ ἀνθρώπου δὲν παραβλέπει, οὔτε ὑποτιμᾷ, τὴν βιολογικὴ του ὑπάρξι. Δέχεται ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι διφυής, ὅτι ἀποτελεῖται ἀπὸ ὕλη καὶ πνεῦμα, ἀπὸ σῶμα καὶ ψυχὴ καὶ μάλιστα ἀναγνωρίζει ὅτι βιολογικὰ εἶναι τὸ τελειότερο ἀπὸ τὰ δημιουργήματα, ποὺ ἀνακεφαλαιώνει μέσα του ὀλοκλήρο τὸ σύμπαν<sup>19</sup>, ἀληθινὰ «μικρόκοσμος», «κόσμος ἕτερος ἐν μικρῷ μέγας»<sup>20</sup>, κατὰ τὴν ὠραία διατύπωσι τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ. «Ὁμως ὁ ἄνθρωπος δὲν ἐξαντλεῖται στὴ βιολογικὴ ὑπάρξι. Τὸ ἀληθινὸ μεγαλεῖο του βρίσκεται στὴν ὑπέρβασι τοῦ ὑλικοῦ καὶ τοῦ ἐφήμερου. Στὴ δυνατότητα νὰ ξεπερνᾷ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ του καὶ νὰ εἰσχωρεῖ στὴ σφαῖρα τοῦ ὑπερβατικοῦ. Τὸ πραγματικὸ μεγαλεῖο τοῦ ἀνθρώπου βρίσκεται στὴν ἐνωσή του μὲ τὴν θεανδρικὴ ὑπόστασι τοῦ «σαρκωθέντος Λόγου». Τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι ἡ ὀρθόδοξη ἀνθρωπολογία διαφοροποιεῖ ἀξιολογικὰ τὰ δυὸ στοιχεῖα τοῦ ἀνθρώπου. Ἀντίθετα, ἡ ὀρθόδοξη ἀνθρωπολογία δέχεται ὅτι καὶ τὸ ὑλικὸ στοιχεῖο τοῦ ἀνθρώπου, ἡ σάρκα του, ἔχει ἀξία ἀνυπολόγιστη καὶ ἱερότητα μεγάλη, ἀφοῦ μετέχει στὴ διαδικασία τῆς «θεώσεως». Στὴ θεανθρώπινη φύσι τοῦ Χριστοῦ μετέχει ἡ ἀνθρώπινη ὑπόστασι καὶ μὲ τὰ δυὸ στοιχεῖα τῆς, τὸ ὑλικὸ καὶ τὸ πνευματικὸ. Στὴ θεολογία τῆς εἰκόνας ἡ ἀνθρώπινη σάρκα καθαγιαζέται ἀπὸ τὴ σάρκα τοῦ Χριστοῦ καὶ μεταμορφώνει

11. Ρωμ. η' 29.

12. Ἐφσ. δ' 13.

13. Βλ. Παναγιώτη Νέλλα, ἐνθ' ἀν., σ. 22.

14. Ἐφσ. δ' 24.

15. Νικολάου Καβάσιλα, Περὶ τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς, λόγος 6, PG 150, 680 A.

16. Σεμιναρίου Θεολόγων Θεσσαλονίκης, Ἀποφεις χριστιανικῆς ἀνθρωπολογίας, Θεσσαλονίκη 1970, σ. 178. Βλ. καὶ Γρηγορίου Νύσσης, Εἰς τὰ τῆς Γραφῆς ῥήματα, «Ποιήσωμεν ἄνθρωπον...», (ἀμφιβαλλόμενον), PG 44, 273.

17. Ἐνθ' ἀν., σ. 201.

18. Ἀναστασίου τοῦ Σιναΐτου, PG 89.

19. Βλ. Παναγιώτη Νέλλα, ἐνθ' ἀν., σ. 29.

20. Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, Λόγος 45, Εἰς τὸ ἅγιον Πάσχα, 7, PG 36, 632 AB. Πρβλ. καὶ Γρηγορίου Νύσσης, Περὶ κατασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου, 16, PG 44, 177D-180 A.

όλοκληρο τόν κόσμο<sup>21</sup>. Χάρη στη θεωμένη σάρκα του ανθρώπου ή θέωση επεκτείνεται σ' όλοκληρο τὸ κτιστὸ σύμπαν. Ἔτσι ή πραγματικότητα του «καινοῦ ανθρώπου» ὀδηγεῖ στην πραγματικότητα τῆς «καινῆς κτίσεως»<sup>22</sup>.

#### Ἐπὶ τὴν θεοποίηση του ἀνθρώπου στην ἀρνησή του.

Μὲ ὅσα εἶπαμε ὡς τώρα γίνεται φανερό ὅτι «ή ὄντολογική ἀλήθεια του ἀνθρώπου δὲν βρίσκεται στὸν ἑαυτό του αὐτόνομα καταννημένο»<sup>23</sup>. Βρίσκεται στη σχέση του με τὸ Θεάνθρωπο Χριστό, ὅπως ή ἀλήθεια τῆς εἰκόνας βρίσκεται στὸ ἀρχέτυπο. Ἡ αὐτονομία του ἀνθρώπου εἶναι ταυτόσημη με τὴν «πτῶσι» του, με τὸν ἐκφυλισμό, τὴν ὑποβάθμιση, τὴν ἀρνησή του. Ἄς τὸ ποῦμε καθαρά. Κάθε θεωρία πὸ ἀρνεῖται τὸ Θεὸ εἶναι καταδικασμένη νὰ ἀρνηθῆ καὶ τὸν ἀνθρώπο. Ὁ «ὀρθολογιστικὸς διαφωτισμὸς» καὶ ὁ «μυωπικὸς θετικισμὸς»<sup>24</sup> τοῦ χθὲς ὀδήγησαν, σὲ ἀρχές τοῦ αἰῶνος μας, στὸ ὑλιστικὸ ἀνθρωπισμὸ καὶ κατέληξαν στὸ μηδενιστικὸ ὑπαρξισμὸ τῶν ἡμερῶν μας. Ἔτσι ἀπὸ τὴν θεοποίηση τοῦ ἀνθρώπου φθάσαμε στὴν ἀρνησή του. Ἡ ὑλιστικὴ θεοποίηση δὲν ἔχει καμμιά σχέση με τὴν χριστιανικὴ θέωση. Ἡ θεοποίηση ἐκφυλίζει τὸν ἀνθρώπο, τὸν μεταμορφώνει σὲ τερατῶδες εἶδωλο, χωρὶς ψυχὴ, χωρὶς αἰσθήματα, χωρὶς ἀνθρωπιά. Βασισμένη στὸ σοφιστικὸ δόγμα «πάντων χρημάτων μέτρον ἀνθρώπος»<sup>25</sup> ὀδήγησε στὴν ἀχαλίνωτη ἀτομοκρατία<sup>26</sup>, πὸ

τις συνέπειές της πλήρωσε ή ἀνθρωπότητα με ποταμοὺς αἱμάτων καὶ βουνὰ ἐρειπίων<sup>27</sup>. Ἡ ὑλιστικὴ θεώρηση τοῦ ἀνθρώπου, ἀντὶ νὰ τὸν ἐλευθερώσει ἀπὸ τὴν κοινωνικὴ ἀδικία καὶ ἐκμετάλλευση, τὸν ἀποπροσωποποίησε, τὸν ὀδήγησε στὴ μαζοποίηση καὶ ἔκανε τὴν ἀνθρώπινη ζωὴ τὸ φθηνότερο εἶδος στὴ διεθνή ἀγορά. Ἡ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ κατάντησε παραγωγικὴ μονάδα, οἰκονομικὸ μέγεθος, ἀριθμητικὴ ποσότητα. Ἔτσι σήμερα ζοῦμε μιὰ τραγωδία. «Τὴν τραγωδία ἑνὸς ἀνθρώπου, πὸ ἀπὸ δημιουργὸς ἔγινε ἐξάρτημα στὸν πελώριο, στὸν καταπιεστικὸ, μηχανισμὸ πὸ συνδέει τὴν κατανάλωση με τὴν παραγωγή — ὄχι μόνο προϊόντων ἀλλὰ καὶ ἰδεῶν — καὶ βλέπει ὄλο καὶ περισσότερο νὰ μεγαλώνει τὸ ἐσωτερικὸ κενό, ή ἀγωνία καὶ ή μοναξιά του»<sup>28</sup>. Πιστέψαμε, ἐπαναλαμβάνοντας τὸ ἀμάρτημα τῶν πρωτοπλάστων, ὅτι στὴν ἐγωϊστικὴ αὐτονομία θὰ βρῖσκαμε τὴν ἀληθινὴ γνώση καὶ τὴν ἐλευθερία καὶ φθάσαμε στὴν ἐσωτερικὴ διάσπαση, στὴ σύγχυση, στὴν ἀπελπισία. Στὸ ὄνομα τῆς ἐλευθερίας ὑποταχθήκαμε σὲ ἀναρίθμητους τυράννους...

#### Ἡ παλιὰ καὶ ή τωρινὴ εἰκονομαχία

Μπροστὰ σ' αὐτὴ τὴ θλιβερὴ πραγματικότητα ὁ σημερινὸς ἑορτασμὸς παίρνει ξεχωριστὴ σημασία καὶ καταπληκτικὴ ἐπικαιρότητα. Γίνεται προσκλητήριο ἀγῶνος ἐναντίον μιᾶς καινούργιας εἰκονομαχίας, πὸ ἐκφυλίζει, ὑποβαθμίζει καὶ ἐξαθλιώνει τὸν ἀνθρώπο. Ἡ παλιὰ εἰκονομαχία πολεμοῦσε τὴν εἰκόνα τοῦ ἀνθρώπου στὸ πρόσωπο τοῦ Θεοῦ. Ἡ τωρινὴ πολεμᾷ τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ στὸ πρόσωπο τοῦ ἀνθρώπου. Οἱ πρῶτοι εἰκονοκλάστες προσπάθησαν νὰ ἀπομακρύνουν τὸ Θεὸ ἀπὸ τὸν ἀνθρώπο. Οἱ σημερινοὶ ἐπιδιώκουν νὰ ἀπομακρύνουν τὸν ἀνθρώπο ἀπὸ τὸ Θεό. Τὸ ἀποτέλεσμα, ἴδιο καὶ στὴν

21. Βλ. Παύλου Εὐδοκίμου, ἐνθ' ἀν., σ. 45 ἐξ.

22. Β' Κορινθ. ε' 17.

23. Παναγιώτη Νέλλα, ἐνθ' ἀν., σ. 33.

24. Βλ. Ἀρχιμ. Ἰουστίνου Πόποβιτς, Ἄνθρωπος καὶ Θεάνθρωπος, Ἀθῆναι 1970, Β', «Ἀστήρ», σ. 129.

25. Στὸ ἀπόφθεγμα τοῦτο τοῦ Πρωταγόρα ὁ Χριστιανισμὸς ἀντιτάσσει τὸ «μέτρον πάντων χρημάτων ὁ Θεάνθρωπος». Βλ. Σεμιναρίου Θεολόγων Θεσσαλονίκης, ἐνθ' ἀν., σ. 163.

26. Βλ. Π. Μελίτη, Γιὰ ν' ἀνοίξει ὁ δρόμος, Ἀθῆναι 1957, σ. 276.

27. Βλ. Martin Luther King, La force d'aimer, Paris 1963, «Casterman», σ. 151.

28. Ἀρχιμ. Παντελεήμονος Μπεζενίτη, Ὁ ἀπόστολος Παῦλος ὀδηγὸς σὲ μιὰ νέα πορεία, Ἀθῆναι 1977, σ. 8.



πρώτη περίπτωση και στη δεύτερη, είναι ο έσωτερικός διχασμός του ανθρώπου, ή τραγική διάσπαση του ανθρώπινου από το θεϊκό, της ύλης από το πνεύμα και πιο πέρα ή διάσπαση της ισορροπίας του κόσμου και του πολιτισμού. Ο αγώνας στον οποίο μας καλεί ο σημερινός έορτασμός είναι αποφασιστικός για το μέλλον της ανθρωπότητας και ο ρόλος της Όρθοδοξίας σ' αυτόν καθοριστικός.

#### Ο ρόλος της Έκκλησίας στην ανόρθωση του ανθρώπου

Η Όρθόδοξη Έκκλησία μέσα στα καταλυτικά, τα εικονοκλαστικά, ρεύματα των καιρών διασώζει την όντολογική αλήθεια του Θεανθρώπου. Είναι προέκτασή Του «έν τόπω και χρόνω». Είναι ο Χριστός «παραινόμενος εις τους αιώνες», κατά την ώραία πατερική διατύπωση. Οί ατέλειες των μελών της και τα κατά καιρούς λάθη της ήγασίας της κάνουν έμφανεστερο το μυστήριο της «κενώσεως» του Θεού. Είναι, επομένως, ή Έκκλησία ή μοναδική έλπίδα για να έπιστρέψη ο άνθρωπος στον αληθινό έαυτό του, για να ξαναβρή τη θεανδρική του ταυτότητα. Μόνον ή Έκκλησία μπορεί να αποκαταστήσει μέσα στον άνθρωπο τη φθαρμένη εικόνα του Θεού και έχει έπιτακτικό χρέος να τό κάνει πλησιάζοντας τον άνθρωπο, εισχωρώντας σε όλες τις πτυχές της ζωής του, από τις πιο πνευματικές ως τις πιο υλικές, δίνοντας απάντηση όχι μόνο στις μεταφυσικές ανησυχίες και αναζητήσεις του αλλά και στα καθημερινά, τα γήινα, προβλήματά του. Όσοι άμφισβητούν στην Έκκλησία τό δικαίωμα να επέμβαινη στη ζωή των ανθρώπων, με την αίτιολογία ότι άλλαξαν πια οι καιροί, έχουν πολύ ρηχή ιδέα για τον άνθρωπο και άγνοούν την ίδια τη φύση και την άποστολή της Έκκλησίας. Οί ιδεολογικές, οί κοινωνικές και οί άλλες ανακατατάξεις, που πραγματοποιήθηκαν σ' όλοκληρο τον κόσμο τις τελευταίες δεκαετίες, όχι μόνο δεν άποκλείουν αλλά, αντίθετα, έπιβάλλουν στην Έκκλησία την υποχρέωση να σταθί κοντά στον άνθρωπο και να τον βοηθήσει να κρατήση μέσα του τό αιώνιο και υπερβατικό για να μη μείνη μόνο σάρκα. Δεν άρνεϊται την εξέλιξη ή Έκκληση

σία, αλλά την άξιολογει και δέχεται εκείνη που συμβαδίζει με την αληθινή πρόοδο. Η αληθινή όμως πρόοδος προϋποθέτει ποιότητα ζωής και ήθους. Δεν είναι άρνηση της ζωής ή Έκκλησία. Είναι άνοση της ζωής<sup>29</sup>. Μέσα στη συνεχή ροή και μεταβολή του κόσμου όφείλει να μένη πυξίδα προσανατολισμού, για να δείχνη στον άνθρωπο τον αληθινό προορισμό του, τις μεταφυσικές προεκτάσεις του. Το ενδιαφέρον της όμως για τό επέκεινα, ή έσχατολογική, δηλαδή, κατεύθυνση που δίνει στη ζωή και στις έπιδιώξεις των ανθρώπων, δεν σημαίνει άδιαφορία για τις συνθήκες της ανθρώπινης ζωής εδώ και τώρα. Η όντολογική αλήθεια του Θεανθρώπου Χριστού άποκλείει, ως αίρετική και βλάσφημη, κάθε διάσπαση του πνευματικού στοιχείου του ανθρώπου από τό υλικό και υποχρεώνει την Έκκλησία να λάβη θέση δυναμική και να ύψωση προφητικά τό ανάστημα και τη φωνή της έναντίον κάθε καταστάσεως που έπιβουλεύεται την ανθρώπινη ζωή, έλευθερία και αξιοπρέπεια. Δεν μπορεί, επομένως, ή Έκκλησία να παραμένη άδιάφορη στην κοινωνική άδικία και έκμετάλλευση, στην καταπάτηση των ανθρώπινων δικαιωμάτων, όπουδήποτε και από όποιονδήποτε, στη βία και στην τρομοκρατία, στην παραφροσύνη των πυρηνικών και των άλλων έξοπλισμών, στη διάδοση των ναρκωτικών, στην καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος, στην καταπιεστική τακτική των ποικιλόμορφων όλοκληρωτισμών. Το σημείο τουτό πρέπει να προσέξουμε ιδιαίτερα έμεις οί ήγέτες της Έκκλησίας, γιατί συχνά δίνουμε την έντύπωση ότι βρισκόμαστε μακριά από τα προβλήματα της σύγχρονης ζωής και έτσι χάνουμε την έμπιστοσύνη των ανθρώπων. Η Όρθόδοξη Έκκλησία συνεπής προς τα πιστεύματα και την άποστολή της, μακριά από την έκκοσμίκευση που ένόθευσε τό Χριστιανισμός στη Δύση, είναι εκείνη που μπορεί να γεφυρώσει τό χάσμα ανάμεσα σ' αυτούς που, βλέποντας τό Χριστό στο πρόσωπο του φτωχού, σέβονται τον άνθρωπο αλλά άρνούνται τον Θεό, και σ' αυτούς που, βλέ-

29. Πρβλ. Α. Σ. Τσιριντάνη, «Η πίστις ως βίωμα, τ. Β', Άθήναι 1981, «Συζήτηση», σ. 144-149.

## ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΤΩΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ \*

Ἡ προσπάθεια πρὸς ἀνακαίνιση τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν πρέπει νὰ ἔχη ὡς προϋπόθεση ὅτι τόσοι τὰ ἀναλυτικὰ προγράμματά του, ὅσοι καὶ οἱ θεολόγοι, ποὺ τὸ διδάσκουν, πρέπει νὰ ἐμπνέωνται ἀπ' τὰ ἐξῆς αἰτήματα, νὰ διέπωνται καὶ ἐμφοροῦνται ἀπ' τις ἐξῆς ἀρχές:

1) Καμιὰ ἐκσυγχρονιστικὴ προσπάθεια, ὅσοι ἀφορᾷ στὴ μορφή καὶ στὴ μέθοδο διδασκαλίας, δὲν πρέπει νὰ ἐκφυλίσῃ τὰ Θρησκευτικὰ σ' ἓνα ψευτοουμανιστικὸ ἢ ἀπλῶς κοινωνικὸ μάθημα μὲ θύραθεν ἀπλῶς καὶ ἐνδοκοσμικοὺς σκοποὺς. Ὁ κύριος σκοπὸς τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν εἶναι πάντοτε ἡ πραγμάτωση τοῦ ὀρθοδόξου μορφωτικοῦ ιδεώδους, ποὺ ὀδηγεῖ στὴ μέθεξι τῆς μυστικῆς ζωῆς τοῦ Χριστοῦ καὶ ποὺ διατυπώθηκε κλασικὰ ἀπ' τὸν ἅγιο Γρηγόριο τὸν Θεολόγο, ποὺ εἶπε «Χριστῷ συνταφῆναι με δεῖ, Χριστῷ συναναστῆναι, συγκληρονομησαί Χριστῷ, υἱὸν γενέσθαι Θεοῦ, Θεὸν αὐτόν». Σύμφωνα πρὸς τὸ ιδεῶδες αὐτό, «θεμέλιον ἄλλον οὐδεὶς δύναται θεῖναι παρὰ τὸν κείμενον, ὅς ἐστιν Ἰησοῦς Χριστὸς» (Α' Κορ. ιγ', 11). Ἐπομένως τὸ μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν ἀποβλέπει στὸ νὰ «μορφωθῇ ὁ Χριστὸς» (Γαλ. δ', 19) μέσα στὴν ὑπαρξὴ κάθε μαθητοῦ.

\* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 122 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 5 τεύχους.

ποντας τὸν Χριστὸ στὴν Εὐχαριστία καὶ στὴν ἐσωτερικὴ ζωή, σέβονται τὸν Θεὸ ἀλλὰ ἀγνοοῦν τὸν ἄνθρωπο...»<sup>30</sup>.

Ἀδελφοί μου,

Μὲ τις σκέψεις ποὺ προηγήθηκαν προσπαθήσαμε μέσα ἀπὸ τὸ μυστήριο τῆς σαρκώσεως τοῦ Θεοῦ νὰ πλησιάσουμε τὴν ὀντολογικὴ ἀλήθεια τοῦ ἀνθρώπου καὶ νὰ δείξουμε τὴν καταξίωσή του στὴ νίκη τῆς Ὀρθοδοξίας ἐναντίον τῆς εἰκονομαχικῆς αἵρέσεως. Θελήσαμε ἀκόμα νὰ ἐπισημάνουμε τις συνέπειες τῶν σημερινῶν εἰκονοκλαστικῶν ἀντιλήψεων γιὰ τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸν πολιτισμὸ καὶ νὰ τονίσουμε τὴν μοναδικότητα τοῦ ρόλου τῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας στὴν ἀναστήλωση τῆς εἰκόνας τοῦ Θεοῦ, τῆς ἀνθρώπινης προσωπικότητος, μέσα στὸ ναὸ

30. Olivier Clément, Ἡ θεολογία μετὰ τὸν «θάνατο τοῦ Θεοῦ», Ἀθήνα 1973, «Σύνορο», σ. 40.

2) Τὸ ὀρθόδοξο αὐτὸ μορφωτικὸ ιδεῶδες δὲν πρέπει νὰ περιορίζεται σὲ ἀφηρημένη καὶ θεωρητικὴ διδασκαλία, μὰ πρέπει νὰ ἔχη συνάρτηση πρὸς τοὺς κυρίους σταθμοὺς τοῦ ἔργου τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας καὶ πρὸς ζωντανὰ μορφωτικὰ πρότυπα, ποὺ προβάλλονται ἀπ' τὴν Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας καὶ πρέπει νὰ αἰσθητοποιοῦνται στὴ ζωὴ τῶν παντὸς εἶδους Χριστιανῶν μορφωτῶν.

3) Ἡ θρησκευτικὴ ἀγωγή ἀποβλέπει ἀπ' ἑνὸς στὴ μετάδοση γνώσεων, ποὺ κι αὐτὲς ἔχουν τὴ θέση τους στὴν ἐνιαία χριστιανικὴ προσωπικότητα, κι ἀπ' ἑτέρου περισσότερο στὴν ἐνσυνείδητη βίωση τοῦ καθ' ὅλου χριστιανικοῦ μυστηρίου, ποὺ εἶναι τὸ ἔσχατο θεμέλιο τῆς ὀρθοδόξου μορφωτικῆς προσπάθειας. Πρέπει νὰ γίνῃ συνείδητό, ὅτι ἡ λειτουργικὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας εἶναι τόσο τὸ ποιητικὸ, ὅσο καὶ τὸ τελικὸ αἷτιο ὅλων τῶν πτυχῶν τοῦ μορφωτικοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας. Οἱ μαθητὲς πρέπει νὰ καθοδηγηθοῦν στὸ νὰ ἐνταχθοῦν στὴν πραγματικότητα τῆς ἐν Χριστῷ μεταμορφώσεως καὶ ἀνακαινίσεως τοῦ κόσμου. Ἡ Χριστοκεντρικὴ καὶ λειτουργικὴ θρησκευτικὴ ἀγωγή ὑποβοηθεῖ στὴν ἐνεργοποίηση τοῦ νέου αἰῶνος μέσα στὰ τοπικὰ καὶ χρονικὰ πλαίσια τοῦ παλαιοῦ. Οἱ μαθητὲς πρέπει νὰ συνειδητοποιήσουν ὅτι ἡ ἀνακαίνιση, τὴν ὁποία φέρνει ὁ Χριστὸς, σημαίνει τὴν ἐκκόλαση καὶ

τῆς Οἰκουμένης. Ὅσοι ἀκούσατε τοῦτες τις σκέψεις μὴ τις δεχθῆτε σὰν ἀπλῆ πληροφόρηση ἀλλὰ σὰν ὑπόμνηση ἐνὸς μεγάλου χρέους. Χρέους συμμετοχῆς στὸν ἀγώνα γιὰ τὴν ἀνόρθωση τοῦ ἀνθρώπου, συμμετοχῆς στὴν ἀντίσταση ἐναντίον τῆς ἀλλοτριώσεως καὶ τοῦ χριστιανικοῦ ἀποχρωματισμοῦ, ποὺ τὰ τελευταῖα χρόνια ἔχουν πάρει τέτοιες διαστάσεις στὸν ἐλληνικὸ χῶρο, ὥστε νὰ κινδυνεύῃ ἡ ἴδια ἡ ἐθνικὴ μας ὑπόσταση. Ὡς ὀρθόδοξοι Ἕλληνες, συνεπεῖς πρὸς τὴν Ἱστορία μας, ἄς ἀναλάβουμε τοῦτο τὸν ἀγώνα, θωρακισμένοι μὲ τὴν πίστη τῶν πατέρων μας καὶ τις παραδόσεις τῆς φυλῆς μας. Γιὰ νὰ ἀνανεώσουμε στοὺς δικούς μας κρίσιμους καὶ πικροὺς καιροὺς τὸ θρίαμβο τῆς Ὀρθοδοξίας, τὸ θρίαμβο τῆς ἀλήθειας καὶ τῆς ἐλευθερίας. Γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ ἐπιβιώσουμε ὡς Ἔθνος. Γιὰ νὰ βοηθήσουμε νὰ ζήσῃ ὁ κόσμος καὶ νὰ σωθῇ ὁ πολιτισμὸς.

† Ὁ Ζακύνθου ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ

νοურიων δυνατοτήτων πάνω ἀπ' τις υπάρχουσες πραγματικότητες, θρυμματισμό τυραννικῶν δεσμῶν, ἀπελευθέρωση ἀπ' τοὺς ἐφιάλτες τῆς ἐνοχῆς, ἴαση τῶν «συντετριμμένων τὴν καρδίαν», «αἰχμαλώτους ἄφρεσιν», ἀνάβλεψη τῶν πνευματικῶν τυφλῶν (Λουκ. δ', 18), ζωογόνηση τῆς μισοσθεταμένης ψυχῆς μετὰ τὴν ζωογόνο ἐνέργεια τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἀναμόρφωση τῆς ρυτωμένης εἰκόνας τῆς ψυχῆς στὸ ἀρχέτυπο κάλλος, ἐνταξη τοῦ παρόντος στὴν προοπτικὴ τοῦ μέλλοντος, ἐξωραϊσμό τῆς γῆινης πραγματικότητος μετὰ θείες ἀνταυγείες καὶ λαμπηδόνες καὶ μετὰ οὐράνια χρώματα, συμμετοχὴ στὴ νίκη τῆς Ἀναστάσεως, ὀριστικὴ ὑπερνίκηση τοῦ πόνου καὶ τῆς ὀδύνης τοῦ θανάτου, ἐνεργὸ καὶ δυναμικὴ συμμετοχὴ στὴ θεανθρωπίνην φύσιν τῆς Ἐκκλησίας καὶ στὴ μυστικὴ κοινωνία τῶν προσώπων, ποὺ τὴν συναποτελοῦν.

4) Τὸ μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν ποτὲ δὲν πρέπει νὰ παρουσιάσῃ τὴν αἰρετικὴ ἀπόκλιση ὑπερτονισμοῦ τοῦ θεοῦ στοιχείου εἰς βάρος τοῦ ἀνθρωπίνου ἢ τοῦ ἀνθρωπίνου στοιχείου εἰς βάρος τοῦ θεοῦ. Ὁ ἀπώτερος σκοπὸς τοῦ εἶναι ἢ πραγμάτωση τοῦ ἀληθινοῦ καὶ αὐθεντικοῦ ὄλου, τῆς «ἀνακαφαλαιώσεως» τῶν πάντων ἐν τῷ Χριστῷ, τῶν «ἐπὶ τοῖς οὐρανοῖς» καὶ τῶν «ἐπὶ τῆς γῆς», κατὰ τὴν γνωστὴ διδασκαλία τοῦ Παύλου (Ἐφ. α', 10) καὶ τοῦ Εἰρηναίου.

Ἡ Ὁρθοδοξία, ἐγκλιματίζοντας στὸ οἰκολογικὸ περιβάλλον τῆς καὶ αὐτὴν τὴν χοικὴ φύσιν, εἶναι ἐνότης μέσα στὴν ποικιλία καὶ ἐνοφθαλμίζει στὴν πολυεδρῆ, πολύπτυχη καὶ πολυδιάστατη πνευματικὴ τῆς βίωσης ὅλα τὰ ἐκάστοτε *hic et nunc* (σὲ κάθε τόπο καὶ σὲ κάθε ἐποχῇ) ὁμόλογα, ὁμογενῆ ἢ ὁμοιογενῆ ἐπίγεια καὶ οὐράνια σκευὴ τοῦ οὐρανοῦ θησαυροῦ τῆς. Ἔτσι αὐτὰ ἀναχωνεῦνται στὴν πυρακτωμένη κάμινό τῆς καὶ δέχονται ἐπάνω τους τὶς ἀνταυγείες τῆς ἀκτίστου ἐνεργείας τοῦ θαυραίου φωτός. Τὸ μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν πρέπει νὰ καταστήσῃ συνειδητό, ὅτι ἡ ὀρθόδοξη χριστιανικὴ βιωθεωρία δὲν ὀδηγεῖ σὲ μανιχαϊζουσες ἀποκλίσεις καὶ σὲ φυγόκοσμο ἀτομιστικὸ νοσηρὸ μυστικισμό, μὰ στὴ φωτεινὴ παρουσία τῶν Χριστιανῶν μέσα σὲ ὀλόκληρη τὴν κοινωνικὴ καὶ πολιτιστικὴ ζωὴ. Κατὰ τὴν ἐπιστολὴ πρὸς Διόγνητον, «ὄπερ ἐστὶν ἐν σώματι ψυχῇ, τοῦτ' εἰσιν ἐν κόσμῳ Χριστιανοί». Ἡ «καινὴ κτίσις» ἐν Χριστῷ (Β' Κορ. ε', 17· Γαλ. στ', 15) δὲν ἔχει μόνον κατακόρυφην κατεύθυνση πρὸς τὸν οὐρανὸν, ἀλλὰ καὶ ὀριζόντια κίνηση πρὸς τοὺς συνανθρώπους. Μάλιστα ὅσον περισσότερο ἢ ἀνακαινισμένη ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ἀνυψώνεται ἀληθινὰ πρὸς τὸν οὐρανὸν, τόσο περισσότερο ὀπτικὸ τοῦ πεδίου πρὸς τὴν ὀριζόντια κατεύθυνση τῶν ἐπιγείων συναρτήσεων καὶ προβλημάτων γίνεται εὐρύτερο. Αὐτὸ ἐξηγεῖ γιατί ἡ ὀρθόδοξη βιωθεωρία κάθε ἄλλο εἶναι παρὰ ἀπολιτικὴ. Φέρνοντας σὲ ἐπαφὴ πρὸς τὸ ἔσχατο ὄντολογικὸ θεμέλιο ὄλων τῶν ἀξιών ὑποβοηθεῖ τὴν καθ' ὕλην ἀρμονικὴ καὶ παμμερῆ ἱκανοποίησιν ὄλων τῶν ἐμφύτων ἀξιολογικῶν ροπῶν καὶ προδιαθέσεων τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως διὰ τῆς παροχῆς εἰς αὐτὴν μορφωτικῶν ἀγαθῶν, ποὺ συναποτελοῦν σύστημα καὶ

ὀργανικὴν ὀλότητα ἱεραρχικῶς διαρθρωμένη. Ἔτσι πραγματώνεται τόσο τὸ αἶτημα τοῦ Ἁπ. Παύλου «τὰ πάντα καὶ ἐν πᾶσι Χριστὸς» (Κολ. γ', 11), ὅσον καὶ ἡ ἀπαίτηση τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὕμνου ὄχι περὶ ἀρνήσεως τοῦ κατωτέρου ἢ τοῦ χείρονος, ἀλλὰ περὶ ὑποταγῆς αὐτοῦ στὸ κρεῖττον καὶ στὸ βέλτιον. «Τὸ χεῖρον ὑποτάξαι τῷ κρεῖττονι, τὴν δὲ σάρκα δουλώσαι τῷ πνεύματι».

5) Τὸ μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν μετὰ τὸν καθολικὸ αὐτὸ ἀξιολογικὸ προσανατολισμὸ τοῦ ἀποτρέπει τὸν ἀξιολογικὸ δαλτωνισμό καὶ ὑποδεικνύει τὶς προϋποθέσεις τῆς δημιουργίας στὴν ψυχὴ πανισχύρου συμπλέγματος δραστηκῶν βουλευτικῶν κινήτρων καὶ ἐλατηρίων καὶ διευκολύνει τὴν προσπάθειαν πρὸς κατάκτησιν τῆς ἀληθινῆς ἐλευθερίας καὶ πρὸς δημιουργίαν ὅσον τὸ δυνατόν ἀριωτέρων ψυχολογικῶν τύπων καὶ πῶ ὀλοκληρωμένων χαρακτήρων καὶ προσωπικοτήτων. Μόνον τὸ μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν μπορεῖ νὰ θεμελιώσῃ πλήρως ὅλα τὰ ἐκλεκτὰ μορφολογικὰ ἢ εἰδολογικὰ αἰτήματα τῆς θύραθεν Θεωρίας τοῦ ἀνθρωπισμοῦ, τῆς Φιλοσοφίας τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς ὑγιοῦς Πολιτικῆς.

6) Τὸ μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν πρέπει νὰ καταστήσῃ στὸν ὑψιστὸ βαθμὸ αἰσθητὴ τὴν μεγάλη σημασία, τὴν ὅποια ἔχει ἡ χρῆσις στὸ μορφωτικὸ ἔργο τῆς ἀρχῆς τῆς ὀλότητος, κατὰ τὴν ὅποια τὰ ἐκάστοτε νέα ἐπὶ μέρους μορφωτικὰ στοιχεῖα δὲν πρέπει νὰ προσφέρονται ἀπλῶς μετὰ τὴν προσθήκην τους στὰ προηγούμενα δημιουργώντας ἓνα μηχανικὸ ἄθροισμα, ἀλλὰ πρέπει νὰ παρουσιάζονται σὲ ἐπαλλήλους ὁμοκέντρους κύκλους, ποὺ ὀλονὲν εὐρύνονται καὶ πλουτίζονται, ἀνάλογα πρὸς τὴν ἡλικίαν ἢ τὴν πνευματικὴν κατάστασιν τῶν μαθητῶν, ἔχοντας μπροστὰ στὰ μάτια ἕξ ἀρχῆς καὶ σὲ ὅλα τὰ στάδια τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ ἔργου τὴν ἐνιαίαν ἀρχὴν καὶ κατεύθυνσιν, ἢ ὅποια βρίσκεται μέσα στὸ ὄλο.

7) Ὅσον ἀφορᾷ στὴ διαδικασία τῆς μεταδόσεως τοῦ ὀρθοδόξου μορφωτικοῦ ἰδεώδους, τὸ μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν πρέπει σὲ ὅλες τὶς φάσεις του νὰ τροχοδρομῆται πάνω στὴ δημιουργίαν τριῶν βαθμίδων τῆς μεταδόσεως αὐτῆς, ποὺ ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὰ δεδομένα τῆς Ψυχολογίας, κατὰ τὰ ὅποια ἡ γνώμη ἐπεταί τῆς ἐποπτείας καὶ ἡ πράξις ἐπεταί τῆς γνώσεως. Ὅποτε οἱ τρεῖς αὐτὲς βαθμίδες εἶναι ἀπ' ἐνός ἢ βιωματικὴ ἐπαφὴ μετὰ τὴν ἐποπτικῶς προσφερομένη ὑπὸ τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἱστορία τοῦ ἔργου τῆς σωτηρίας καὶ μετὰ τὸ ζωντανὸ πρότυπο, ποὺ κατὰ τεκμηρίων ἐνσαρκώνεται στὸ πρόσωπο τοῦ διδασκάλου, ἀπ' ἐτέρου ἢ μετάδοσις τῶν δογματικῶν ἀληθειῶν, βεβαίως ὄχι κατὰ σχολαστικίζοντα ἀκαδημαϊκὸν τρόπο· καὶ ἐκ τρίτου ἢ προβολὴ τῶν κυριωτέρων ἠθικοκοινωνικῶν αἰτημάτων.

8) Τὸ ὑγιὲς μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν δὲν πρέπει ποτὲ νὰ παραθεωρῆ τὸς λόγους τοῦ Κυρίου «εἰ

τις θέλει» (Ματθ. ιστ', 24), «ὅστις θέλει...» (Μάρκ. η', 34). Ἐπομένως ποτέ δὲν πρέπει νὰ ἐπιδιώκη στέρεση τῆς ἐλευθερίας τῶν ἐκπαιδευομένων, ἐπίδειξη φεουδαρχικῆς δυνάμεως, ἐξαναγκασμό, καταπιεστικὴν ἄσκησι καὶ κατάχρησι ἐξουσίας. Ἡ αὐθεντία τοῦ λόγου καὶ ἡ αὐθεντία τοῦ δέοντος προϋποθέτουν διαλογικὴ σχέση ἐπικοινωνίας, καταφασκομένη καὶ ἐλεύθερη ἐξάρτησι, ἐτοιμότητα πρὸς ἀβίαστη καὶ αὐτοπροαίρετη οἰκείωσι ἀληθειῶν ἢ ἀξιολογικῶν αἰτημάτων. Ἡ ὑπακοή μέσα στὰ πλαίσια τῆς παιδευτικῆς λειτουργίας δὲν εἶναι ἡ ὑπακοή τῆς μηχανῆς, οὔτε προϋποθέτει ἄλλοι πρῶτοι βουλήσι ἢ ἐτοιμότητος πρὸς ἀνάληψη εὐθυνῶν με ἐλεύθερη ἀπόφασιν. Ἡ ὑπακοή σημαίνει εἰδολογικὴν αὐτονομία ἔναντι ἑτερονόμου περιοχόμενου, τὸ ὁποῖο ἔλκει, διαφωτίζει, ἐκδιώκει τὴ δευλία καὶ ἐμπνέει ἐμπιστοσύνη, θάρρος καὶ βεβαιότητα γιὰ τὴν πνευματικὴ πρόδοσι καὶ νίκη. Εἶναι αὐτόνομο, ὅτι τὸσον τὸ κῦρος τοῦ διδάσκοντος, ὅσον καὶ ἡ πειθαρχία ἢ ἡ ὑπακοή δὲν εἶναι αὐτοσκοπός, ἀλλὰ ὑποκείται στὴν ἀλήθεια καὶ στὰ κανονιστικὰ αἰτήματα τῆς ἐν Χριστῷ ἱεραρχικῆς κλίμακος τῶν ἀξίων.

9) Τὸ μάθημα τῶν Ὁρησκευτικῶν, ἰδίως στὶς ἀνώτερες τάξεις τοῦ Γυμνασίου καὶ στο Λύκειο, ἱκανοποιώντας τὸ αἶτημα γιὰ τὴν ἐλεύθερη διακίνηση τῶν ἰδεῶν, πρέπει νὰ καλλιεργῇ ἐντακτικὰ τὸν γνήσιον διάλογο, πρὸ πάντων με τοὺς μαθητές, ποὺ ἔχουν δεχθῆ τὴν ἐπίδρασι τῶν ἀντιχριστιανικῶν ἰδεολογιῶν.

Στὸν διάλογο αὐτὸ πρέπει νὰ τηροῦνται ὅλοι οἱ δεοντολογικοὶ κανόνες, ποὺ διέπουν τὸν ἐλεύθερον διάλογο. Ἔτσι εἶναι ἀναγκαῖο νὰ ὑπάρχουν ἡ ὑπευθυνότης, ἐντιμότης καὶ φιλαλήθεια, ἡ ἀντικειμενικότης καὶ ἀκριβολογία στὴν κατανόησι καὶ παρουσίασι τῶν ἀποφθεῶν τοῦ συνομιλητοῦ, ἡ ἀποφυγὴ ὁποιασδήποτε προσφυγῆς στὴ χρῆσι σοφισμάτων καὶ λογικῶν σφαλμάτων πρὸς εὐκολὴ θριαμβολογία, ὁ σεβασμός στὴν προσωπικότητα καὶ στὶς γνώμες ἐκείνων, ποὺ διαφωνοῦν μαζί μας, ἡ εὐγένεια, ἡ ἐπιείκεια καὶ πρὸ πάντων ἡ ἀγάπη.

Ἐπειτα οἱ θεολόγοι πρέπει νὰ προσέξουν σὲ δύο κινδύνους, ποὺ συνδέονται με τὴν ὅλη προβληματικὴ τῆς εἰδοποιῆς διαφορᾶς τοῦ ἐλευθέρου διαλόγου τῶν. Ὁ πρῶτος κίνδυνος εἶναι ἡ σύγχυσι τῶν ὁρίων τοῦ καταφατισμοῦ καὶ τοῦ ἀποφατισμοῦ. Με τὴ σύγχυσι αὐτὴ μπορεῖ νὰ συμβῆ μετάστασι τοῦ διαλόγου ἀπ' τὸν χῶρον τοῦ καταφατισμοῦ, ὅπου μόνον εἶναι δυνατὴ ἡ χρῆσι τοῦ λόγου, πρὸς τὴν περιοχὴ τοῦ ἀποφατισμοῦ, ὅπου ἰσχύει ὄχι ὁ λόγος, μὰ ἡ ἄμεση ἐσωτερικὴ θέα, ἡ βιωματικὴ ἐμπειρία. Ἐπίσης εἶναι δυνατὸ τὸ μάθημα τῶν Ὁρησκευτικῶν, ἐν ὀνόματι τοῦ ἀποφατισμοῦ, νὰ ἀποδυναμώσῃ τὸν διάλογόν του στὸν χῶρον τοῦ καταφατισμοῦ, ὁ ὁποῖος ἀναμφισβήτητα ἔχει τὴ θέσιν τοῦ στὸν τομέα τῶν ἐνδοκοσμικῶν καὶ ἱστορικῶν συναρτήσεων τῆς Θείας Ἀποκαλύψεως καὶ τῆς Ἐκκλησίας. Στὴ συνάφεια αὐτὴ μποροῦμε νὰ ποῦμε, ὅτι ἡ ἀπολογητικὴ ὕλη εἶναι ἀρκετὰ ἐλλιπὴς στὸ μάθημα τῶν Ὁρησκευτικῶν.

Ὁ δεύτερος κίνδυνος τοῦ διαλόγου συνδέεται με τὴν αἰσθητικὴ μορφὴ του. Κάθε διάλογος ἀπαιτεῖ ἕνα minimum κάποιας μορφῆς. Ἡ μορφὴ αὐτὴ συχνὰ μπορεῖ νὰ ἐκδηλωθῆ ὡς προσπάθεια γιὰ συνήχησι καὶ ἀρμονία, γιὰ συνεννόησι, συμφωνία καὶ συμβιβασμό με κάθε θυσία, γιὰ παραμερισμό κάποιας στενόχωρης γιὰ τοὺς ἄλλους ἀλήθειας, γιὰ τὴν κάλυψιν με κάποιον πέπλο λήθης τῶν ἐσωτερικῶν συγκρούσεων καὶ ἀντιθέσεων. Μέσα στὴν αἰσθητικὴ αὐτὴ τάσι φωλῆζει ὁ κίνδυνος τοῦ ψευδοῦς εἰρητισμοῦ, τοῦ συγκρητισμοῦ, τοῦ ρελατιβισμοῦ, τῆς σχετικοποιήσεως τῆς ἀλήθειας. Τὸ μάθημα τῶν Ὁρησκευτικῶν ὁμως μέσα στὰ πλαίσια τοῦ ἐλευθέρου διαλόγου δὲν πρέπει ποτέ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν ἡγετικὸ καὶ ἀνακαινιστικὸ ρόλο του· πρέπει πάντοτε νὰ εἶναι φῶς, ἀλάτι καὶ ζύμη τῆς σχολικῆς ζωῆς. Συχνὰ οἱ θεολόγοι πρέπει νὰ φέρνουν στὴ μνήμη τους τοὺς λόγους τοῦ Σωκράτους στὸν «Κρίτωνα» τοῦ Πλάτωνος, κατὰ τοὺς ὁποίους «οὐ πάνυ ἡμῖν φροντιστέον τί ἐροῦσιν οἱ πολλοί, ἀλλ' ὅτι οἱ εἶς, ὁ ἐπαίων..., ἡ ἀλήθεια».

10) Εἶναι περιττὸ νὰ ἀναπτύξουμε τὸ πόση φροντίδα πρέπει νὰ καταβάλλουν ἡ Ἐκκλησία καὶ οἱ Θεολογικὲς μας Σχολές γιὰ νὰ εἰσέρχονται σ' αὐτὲς ὑποψήφιοι με γνήσιον ἐκκλησιαστικὸν φρόνημα, οἱ ὁποῖοι θὰ ἐκπαιδεύονται κατὰ τρόπον, ὥστε νὰ ἀποκοτῶν τὸν κατάλληλον πνευματικὸν ἐξοπλισμό καὶ νὰ ἔχουν τὴν κατάλληλη πνευματικὴ ἀκτινοβολία. Ὅλοι οἱ θεολόγοι πρέπει νὰ ἔχουν γνήσιον θεολογικὴν συνείδησι καὶ νὰ εἶναι «θεολόγοι» με τὴν πατερικὴν σημασία τῆς λέξεως. Πρέπει νὰ εἶναι ἐκκλησιαστικοὶ ἄνθρωποι, νὰ συμμετέχουν ἐνεργῶς στὴ λειτουργικὴ καὶ μυστηριακὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας, νὰ εἶναι ὁλοκληρωμένους χριστιανικὲς προσωπικότητες, νὰ ἔχουν διδακτικὲς ἱκανότητες, εὐστροφία πνεύματος, πλουσία προσωπικὴ βιβλιοθήκη, εὐρεία ἐπιστημονικὴ, φιλοσοφικὴ καὶ κοινωνιολογικὴ μόρφωσι καὶ γενικὰ νὰ ἔχουν πνευματικὴν πανοπλία, ἱεροποστολικῶν ἐνθουσιασμό καὶ πρὸ πάντων ἀπεραντή ἀγάπην καὶ ἀνύστακτον ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν πνευματικὴν πρόδοσι τῶν μαθητῶν τους. Ἡ ἀγάπη καὶ τὸ ἐνδιαφέρον αὐτὸ εἶναι ἡ καλύτερη διδακτικὴ μέθοδος, ποὺ θὰ βροῖσκη τρόπους νὰ ἐξουτερῶν ὅλα τὰ τυχόν μειονεκτήματα τοῦ ἀναλυτικοῦ προγράμματος καὶ τῶν διδακτικῶν ἐγχειριδίων.

Ὅταν καταβληθῆ προσπάθεια νὰ ἱκανοποιοῦνται ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερον καὶ καλύτερον τὰ αἰτήματα αὐτά, τότε ἀσφαλῶς οἱ αἰτιάσεις ἔναντιόν τοῦ μαθήματος τῶν Ὁρησκευτικῶν θὰ περιορισθοῦν, χωρὶς αὐτὸ νὰ σημαίνῃ ὅτι οἱ δυνάμεις τοῦ σκότους καὶ τοῦ ἀντικλησιαστικοῦ «λαϊκισμοῦ» δὲν θὰ ἐπιδιώκουν πάντοτε τὴν καταστροφικὴν καὶ μείωσίν του καὶ τὴν ἐκ τῶν σχολειῶν ἐκπαραθύρωσίν του. Ἡ πείσμων προσπάθεια πολλῶν πρὸς ἐπιβολὴν τοῦ ὑποχρεωτικοῦ πολιτικοῦ γάμου, παρὰ τὸ συμβόλαιον με τὸ λαὸ καὶ τὶς πολιτικὰς δηλώσεις τοῦ Πρωθυπουργοῦ, πείθει ὅτι πάντοτε ἔλλοχεύει ὁ κίνδυνος τοῦ νὰ προβληθῆ ἐν ὀνόματι τοῦ δημοκρατικοῦ ἰδεώδους τὸ λαϊκιστικὸ αἶτημα τῆς ἀποδυναμώσεως ἢ καὶ πλήρους κατα-

γήσεως του μαθήματος των Θρησκευτικών. Ευχόμεθα να μη φθάσουμε κάποτε στο μέλλον σε διωγμό της Εκκλησίας και σε απόπειρα αποκλεισμού κάθε επιρροής της Θρησκείας και της Εκκλησίας πάνω στην κοινωνική ζωή. Δημοσιογράφος, που προβάλλει το ιδεώδες της δημοκρατίας και της ελευθερίας δεν δίστασε να αυτοσυναιρεθῆ και να γράφει την 1η Φεβρουαρίου 1982 στα «Νέα» τὰ ἐξῆς γιὰ τοὺς ἐκπροσώπους τῆς Εκκλησίας: «Φταίει αποκλειστικά και μόνο τὸ Κράτος, πὸν τοὺς ἀναγνωρίζει τὸ δικαίωμα νὰ ἔχουν γνώμη» (και συνήθως νὰ τὴν ἐπιβάλλουν) σὲ προβλήματα καθοριστικά γιὰ τὸν κοινωνικὸ ἐκσυγχρονισμό τῆς χώρας μας, πὸν τὴν εὐθύνη ἔχει μόνη ἡ κυβέρνηση». Προβάλλεται ὁ ἰσχυρισμὸς αὐτός, ὡς ἐὰν δὲν εἶναι αἴτημα τῆς ἀληθινῆς δημοκρατίας νὰ ἔχουν γνώμη και νὰ ἀσκοῦν κριτική, ἀκόμη και πίεση, ὅλες οἱ κοινωνικὲς ομάδες. Τὸ δικαίωμα αὐτὸ ἔχει πολὺ περισσότερο ἡ Εκκλησία, ἢ ὅποια δὲν εἶναι ἀπλῶς μία ὁμάς, ἀλλ' ἢ ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνες Μητέρα τοῦ Ἔθνους. Ἡ Εκκλησία ὡς ἐκπροσωποῦσα τὴν μεγίστη πλειοψηφία τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ και ὡς δημιουργοῦσα τὸν μέγιστο κοινὸ παρονομαστή τοῦ κοσμοθεωριακοῦ και βιοθεωριακοῦ του προσανατολισμοῦ ἔχει ἀσφαλῶς δικαίωμα νὰ συμμετέχη στὴ συζήτηση γιὰ τὴ διαμόρφωση τοῦ θετικοῦ δικαίου ἐπὶ θεμάτων, τὰ ὅποια συναρτῶνται πρὸς τὸ φυσικὸ και ὑπερθετικὸ δίκαιο και πρὸς τὸ δίκαιο τῆς Χάριτος. Ἀκόμη και στὴν περίπτωση τοῦ διωγμοῦ μέσα σ' ἓνα στρατευμένον στὸν ἀθεϊσμὸ κράτος ἢ Εκκλησία δὲν σιωπᾷ. Ἐκδιώκεται ἀπὸ τὴν πόρτα και ἐπιστρέφει ἀπὸ ἀναρίθμητα κρατικά παράθυρα, ἀπ' τὰ μουσεῖα, ἀπ' τὰ ἱστορικὰ μνημεῖα, ἀπ' τὰ ἔργα ζωγραφικῆς και τὶς πινακοθήκες, ἀπ' τὰ ἔργα τῆς λογοτεχνίας, ἀπ' τὴ μουσική, ἀπ' τὸ θέατρο, ἀπ' τὴν ὄπερα κ.τ.τ..

Ἐφ' ὅσον τὸ κράτος θεωρητικῶς θὰ ἐξακολουθῆ νὰ παρουσιάζεται ὡς πλουραλιστικὸ και πολυκομματικὸ και ἐφ' ὅσον θὰ διακηρύσσεται ὅτι ἡ παιδεία πρέπει νὰ ἀντικατοπτρίζει τὰ σκιρτήματα και τὶς βαθύτερες ὑπαρξιακὲς ἀνάγκες τοῦ λαοῦ, πάντοτε θὰ εἶναι ἀναγκαῖο τὸ μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν, ἀκόμη και ὅταν χωρισθῆ διοικητικῶς ἢ Εκκλησία ἀπ' τὸ Κράτος.

Ἡ γιὰ πρώτη ἴσως φορὰ κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια συνένωση ὅλων τῶν δυνάμεων κλήρου και λαοῦ πρὸς ἀποσόβηση τῆς ἐπιβολῆς τοῦ ὑποχρεωτικοῦ πολιτικοῦ γάμου ἐπιβάλλει νὰ ἐντατικοποιηθῆ και νὰ προβληθῆ και σὲ ἄλλους τομεῖς.

Στὴν πρόσφατη διάλεξή μου ἐπὶ τοῦ θέματος «Χριστιανισμὸς και Πολιτική» κατέληξα ὡς ἐξῆς: «Οἱ συνειδητοὶ Χριστιανοὶ πρέπει νὰ κατανοήσουν, ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ εἶναι «ἀ-πολιτικοὶ» και ὅτι πρέπει παράπλευρα πρὸς τὸ συναίσθημα τιμῆς νὰ ἀναπτύξουν τὸ αὐτοσυναισθημά τους. Πρέπει νὰ μὴ ἄγωνται και φέρονται, ἀλλὰ νὰ πορεύονται και μάλιστα νὰ προπορεύονται ὡς σηματοφόροι και ρηξικέλευθοι σκαπανεῖς. Πρέπει νὰ ἐγκαταλείψουν κάθε στρουθοκαμηλισμὸ, νὰ βρίσκονται σὲ συνεχή ἐπαγρύπνηση και νὰ

συναισθανθοῦν ὅτι πολλοὶ ἐχθροὶ τοῦ Ἔθνους δὲν εἶναι ἀπλῶς πρὸ τῶν πυλῶν, ἀλλὰ *intra muros*. Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ ἀφήσουν τὶς διαφορὲς τους και νὰ συνενώσουν τὶς δυνάμεις τους. Πρέπει νὰ κάμουν μεταξὺ τους καταμερισμὸ τῆς ἀνακαινιστικῆς προσπάθειάς τους και μὲ ἀποβολὴ κάθε ραθυμίας και δειλίας ν' ἀγωνισθοῦν, γιὰ νὰ παρουσιάσουν ἰδίως στὴ νεολαία τὴν ἀνώτερη ποιότητα ζωῆς. Πρέπει ν' ἀποδείξουν ἔμπρακτα, ὅτι ἰδίως μὲ τὴν Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ, ἢ ὅποια ὡς Λαμπρὴ διαποτίζει κατ' ἐξοχὴν τὴν Ἑλληνικὴ Ὁρθοδοξία, ἔχουν εἰσελθεῖ στὸν κόσμον οἱ καινούριες προοδευτικὲς δυνάμεις».

Αὐτά, πὸν ἐλέχθησαν στὴ διάλεξή μου, ἰσχύουν και γιὰ τὴν ἀναγκαῖα ἐπαγρύπνηση ἐν σχέσει πρὸς τὸ μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν. Σὲ συνέντευξή μου στὴν ἐφημερίδα «Βῆμα» τὴν 15η Φεβρουαρίου 1979 εἶπα, ὅτι ἐὰν γίνῃ τὸ λάθος νὰ ἐπιβληθῆ τὸ σύστημα «χωρισμοῦ» Εκκλησίας και Πολιτείας, «θὰ ἦταν καιριο πλῆγμα κατὰ τῆς Ἑλληνικῆς Παιδείας, ἐὰν —ἐν ὀνόματι τοῦ «χωρισμοῦ»— ἐπιδιωκόταν ὁ ἐξοβελισμὸς τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν ἀπ' τὰ Σχολεῖα. Αὐτὸ μόνον μιὰ στρατευμένη ἀθεϊστικὴ κυβέρνηση θὰ μπορούσε νὰ τὸ διανοηθῆ. Τὸ μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν βοηθεῖ στὸν καθολικὸ ἀξιολογικὸ προσανατολισμὸ και στὴν ὀλοκλήρωση τῆς προσωπικότητος, γιὰτι ἀνταποκρίνεται στὰ αἰτήματα τῆς «ἀγωγῆς τοῦ ὅλου» και ἰκανοποιεῖ θεμελιώδεις προδιαθέσεις τοῦ ἀνθρωπίνου ὄντος και εἰδικώτερα τὶς βαθύτερες ἀνησυχίες τῆς νεανικῆς ψυχῆς, πὸν ἀπεχθάνεται τὸν νιχλισμὸ και ἀναζητεῖ πάντοτε τὴν ὑψίστη Ἀξία και τὸ ὑψιστὸ Ἀγαθὸ. Ἐπὶ πλέον τὸ μάθημα τοῦτο, πὸν φέρνει σ' ἐπαφή μὲ τὴν μακραίωνη πολιτιστικὴ παράδοση τοῦ Γένους, ὀξύνει τὴν κριτικὴ σκέψη, ὀδηγεῖ στὸν ἀξιολογικὸ ἔλεγχον τῶν διαφόρων ἰδεολογιῶν, ἀναπτύσσει τὴν διαλογικὴ ἐπικοινωνία και ὑποβοηθεῖ τὴν ἀνάπτυξη τῆς αὐτοτελείας και τοῦ ὑπευθίνου αὐτοπροσδιορισμοῦ μὲ ἐλεύθερη κατάφαση ἢ ἀπόρριψη τῶν διδασκομένων. Ἡ πυροδότηση τῆς ἐλευθερίας εἶναι ἐγγυημένη, γιὰτι τὸ μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν δὲν δείχνει τὸν δρόμον τῆς «ἡσσονος προσπάθειας», ἀλλὰ τὴν ὁδὸ τῆς ἀντιστάσεως ἐναντίον τοῦ ὀφελιμισμού, τοῦ ἀτομισμού και τοῦ ἡδονισμού, πρᾶγμα πὸν μπορεῖ νὰ ἐπιτευχθῆ μόνον μὲ ἡρωικὴ πάλη και ἐλεύθερη προτίμηση τοῦ «κρείττονος» ἀντὶ τοῦ «χείρονος»».

Ἐπίσης πρέπει νὰ ἀποκροσθῆ και τὸ ἐπιχείρημα, πὸν προβάλλεται ἐν ὀνόματι τῆς δῆθεν κοσμοθεωριακῆς και βιοθεωριακῆς οὐδετερότητος τοῦ δημοκρατικοῦ κράτους. Στὴ μνημονευθεῖσα διάλεξή μου ἀνέφερα, ὅτι ὁ —ἐν ὀνόματι τῆς ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεως και τῆς ἐλευθέρως διακινήσεως τῶν ἰδεῶν— «προπαγανδισμὸς τοῦ ἰδεολογικοῦ ἀποχρωματισμοῦ ἢ τῆς ἀξιολογικῆς οὐδετερότητος τῆς καθ' ὅλον παιδείας ἀποσκοπεῖ συνειδητὰ ἢ ἀσυνειδητὰ σὸ νὰ μείνῃ ὁ δρόμος ἀνοιχτὸς γιὰ τὴν εἰσβολὴ ἄλλης ἰδεολογίας. Ὅπως ἐλέχθη, μερικοὶ θολώνουν τὰ νερά, γιὰ νὰ ἀποτρέπουν ἄλλους νὰ ἐπιδίδωνται στὴν πνευματικὴ ἀλεία, ἐνῶ οἱ ἴδιοι πυρετωδῶς ἐτοιμάζουν γιὰ τὰ ψάρια δίκτυα και

## ΔΙΑ ΜΙΑΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗΝ ΖΩΗΝ \*

Ο Ειρηναίος τῆς Λυών εἰς ἓνα ἀπόσπασμά του διασωθέν ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενίου, ἀναφέρει ἓνα ἐπεισόδιον δούλων ἔθνικῶν, οἱ ὅποιοι ἀνήκον εἰς χριστιανούς κυρίους. Κάποτε οἱ δούλοι οὗτοι προσήχθησαν εἰς τὸ δικαστήριον διὰ νὰ καταθέσουν στοιχεῖα ἐπιβουλητικὰ κατὰ τῶν κυρίων των. Κυρίως ἐζητοῦντο ἐνοχοποιητικὰ στοιχεῖα διὰ νὰ ἐπιβεβαιωθῇ ἡ προσαφθεῖσα κατηγορία ὅτι ἐτέλουν δῆθεν θυσεία δαίμων. Οἱ δούλοι ὅμως οὐδὲν ἄξιον λόγου μεμπτῶν ἐγγώριζον, ἐκτὸς τοῦ ὅτι οἱ κύριοί των πολ-

λάκις τοὺς διηγούντο. Δηλαδή, πῶς ἐδέχοντο τὴν μυστικὴν τροφήν, τὸ αἷμα καὶ τὸ Σῶμα τοῦ Ἰησοῦ, καὶ τὸ ὅτι τοὺς διεβεβαίωνον, ὅτι πράγματι μεταλαμβάνοντες ἐκοινώνουν σῶμα καὶ αἷμα. Ἡ κατάθεσις των αὐτῆ, λέγει ὁ Εἰρηναίος, ἀπετέλεσεν ἐκπληξίαν διὰ τοὺς δικαστάς:

«... οἱ δούλοι... παρόσον ἤκουον τῶν δεσποτῶν, τὴν θείαν μετάληψιν αἷμα καὶ σῶμα εἶναι Χριστοῦ, αὐτοὶ νομίσαντες τῷ ὄντι αἷμα καὶ σάρκα εἶναι, τοῦτο ἐξείπον τοῖς ἐκζητοῦσιν»<sup>24</sup>.

\* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 124 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 5 τεύχους.

24. Fragmenta XXII; PG 7, 1236.

δολώματα. Ὁ ἄκρος καὶ ἀπόλυτος νυχίλισμὸς εἶναι φαινομενικὸς καὶ ὄχι πραγματικὸς. Ἡ ἄρνηση τοῦ Ὑπερβατικῆς ἢ τῆς Θρησκείας ὀδηγεῖ στὴ δημιουργία νεθευμένων ὑποκαταστάτων τους.

Βέβαια μέσα σὲ μία δημοκρατικὴ κοινωνία ἀπὸ τὴν σκοπιὰ τοῦ δικαίωματος τῆς ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεως εἶναι κατανοητὰ ὁ πλουραλισμὸς καὶ ἡ ἐλευθερὴ διακίνηση τῶν ἰδεῶν καὶ ἡ κριτικὴ αὐτῶν, ἡ ὁποία πρέπει νὰ γίνεται καὶ μέσα στὰ ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματα ὑπὸ ὑπευθύνων προσώπων, γιὰ νὰ μποροῦν οἱ ἐκπαιδευόμενοι νὰ ἀναπτύξουν τὴν ὑγιᾶ ἐκλεκτικὴ σκέψη καὶ νὰ αὐτοπροσδιορισθοῦν. Ἀλλὰ παιδεία πραγματικὴ χωρὶς κατευθύνοντα ἀξιολογικὸν προσανατολισμὸ, χωρὶς καταπολέμηση τοῦ νυχίλισμοῦ, χωρὶς χειραγωγούντα πρόσωπα, ποὺ προσπαθοῦν νὰ κρούσουν μέσα στὴν ψυχὴ τῆς νέας γενεᾶς χορδὲς ἀντίστοιχες πρὸς τὶς παλλόμενες μέσα στὴν ἰδική τους, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ υπάρξῃ. Ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ ὑπευθυνότης τῶν πολιτῶν, τὶς ὁποῖες καθορίζει τὸ Σύνταγμα ὡς σκοπὸν τῆς παιδείας, δὲν ἐκδηλώνονται μπροστὰ στὸ Μηδέν, ἀλλ' ἔχουν πάντοτε ἀναφορικότητα πρὸς κάτι καὶ πρὸς ὀρισμένα κριτήρια. Ἐπομένως ἰδεολογικὸς ἀποχρωματισμὸς τῆς παιδείας μας εἶναι ἀδύνατο νὰ υπάρξῃ. Μερικοὶ τομεῖς τῆς συνολικῆς παιδείας καὶ ἀσφαλῶς ἡ θεσμοθετημένη ἐκπαίδευση θὰ ἦταν δυνατὸ εἰς μίαν ἀποφράδα συγκυρία τῆς ἐθνικῆς ζωῆς νὰ ἐξαναγκασθοῦν ὄχι πρὸς ἀποχρωματισμὸ, ἀλλὰ πρὸς χρωματικὴ μεταλλαγὴ. Θὰ ἦταν δυνατόν, ὁ μὴ γένοιτο, νὰ καταργηθῇ τὸ μέλλον ἢ κινώλεικος καὶ νὰ ὑποχρεωθοῦν μελανοχίτωνες ἢ ἐρυθροχίτωνες μαθητὲς καὶ σπουδαστὲς νὰ ὑφίστανται διαβουκόληση ὑπὸ μίαν μέλαινα ἢ ἐρυθρὰ ἰδεολογικὴ σημαία. Τὴν θέση στὸν κενὸ θρόνον μᾶς ἰδεολογίας καταλαμβάνει ὅποσδήποτε ἓνα ἄλλο ἰδεολογικὸ σχῆμα. Ἡ εἰλικρίνεια λοιπὸν ἀπαιτεῖ νὰ διακηρυχθῇ, ὅτι κατὰ τὴ συζήτηση περὶ τῆς ἐλευθερίας τῆς παιδείας πρέπει νὰ ἀφαιρηθῇ τὸ προσωπεῖο τῆς ἰδεολογικῆς ἢ ἀξιολογικῆς οὐδετερότητος. Κατὰ τὴ συζήτηση αὐτὴ τὸ ζητούμενο σὲ τελευταία ἀνάλυση δὲν εἶναι ἡ ἐπίτευξη τοῦ κοσμοθεωριακοῦ ἢ βιοθεωριακοῦ ἀποχρωματισμοῦ, δηλαδή τοῦ πνευματικοῦ μηδενισμοῦ. Τὸ ζητούμενο εἶναι ὁ προσδιορισμὸς τῶν ἀξιολογικῶν κριτηρίων τῆς ἐκλογῆς μετα-

ξὺ τοῦ α' ἢ τοῦ β' χρώματος, μεταξὺ τῆς α' ἢ β' ἰδεολογικῆς ταυτότητος τῆς παιδείας».

Γιὰ τοὺς Ὁρθοδόξους ὅμως Ἕλληνες ἡ ἐκλογή δὲν πρέπει νὰ τοὺς ἀποκόπητῃ ἀπ' τὶς πνευματικὰς τους ρίζες.

Ἀλλὰ γιὰ νὰ μποροῦμε ἡμεῖς οἱ ἐκπρόσωποι τῆς Ἐκκλησίας καὶ οἱ θεολόγοι νὰ προβάλλουμε ὅλες αὐτὲς τὶς θέσεις μας, πρέπει ὄχι μόνο νὰ μὴ δίνουμε ἀφορμὴ γιὰ νὰ βλασφημηθῇ ἐξ αἰτίας τῆς κακῆς διαγωγῆς μας τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ νὰ εἴμαστε σὲ θέση νὰ δίνουμε ἀποστοματικὰς ἀπαντήσεις.

Ὁ δημοσιογράφος, τὸν ὁποῖο ἀναφέραμε πρὸς μυστὰ, στὸ μνημονευθὲν δημοσίευσμά του πρόσθεσε καὶ τὰ ἐξῆς: «Ἡ Ἐκκλησία μας παραμένει ἀπολιθωμένη, ἐδῶ καὶ ἐνάμιση αἰῶνα, σὰν τὰ τελευτωμένα νερά. Οἱ «ἅγιοι» μας εἶναι μοιμοποιημένες φιγοῦρες μᾶς περασμένης ἐποχῆς, δίχως τὸν παραμικρὸ συγχρονισμό».

Στὸν ἰσχυρισμὸ αὐτὸ θὰ ἠμποροῦσε νὰ δοθῇ ἡ ἀπάντηση, ὅτι ἡ Ἐκκλησία —παρὰ τὰ διατυμπανιζόμενα ὀλίγα «σκάνδαλα» καὶ παρὰ τὶς ἔστω βοῶσες καὶ κράζουσες κακὲς ἐξαιρέσεις— ἔχει σὲ ἀναλογία ἀνανεώσει τὰ στελέχη καὶ τὸ ἀνακαινιστικὸ τῆς ἔργου πολὺ περισσότερο παρὰ διάφοροι ἄλλοι τομεῖς τοῦ πνευματικοῦ κοινωνικοῦ βίου ἢ τὰ πολιτικὰ κόμματα, τὰ ὁποῖα πανθομολογουμένως σὲ μεγάλη ἔκταση διέρχονται κρίση.

Ἡ ἀνακαινιστικὴ αὐτὴ προσπάθεια πρέπει νὰ συνεχισθῇ. Ἰδίως τώρα, ποὺ οἱ δυνάμεις τοῦ σκότους φαίνεται πῶς συνασπίζονται γιὰ νὰ πλήξουν τὴν Ἐκκλησία, ἡ Ἐκκλησία, ὁ κληρὸς καὶ ὁ λαὸς, ἡ ποιμαίνουσα καὶ ἡ διδάσκουσα Ἐκκλησία καὶ ὅλο τὸ θεολογικὸ δυναμικὸ, μὲ συνεχῆ μετάνοια, αὐτοκριτικὴ, αὐτοκάθαρση καὶ ἀνανέωση καὶ μὲ συνένωση τῶν δυνάμεών μας ἄς ἀγωνισθοῦμε νὰ περιφρουρήσωμε καὶ νὰ ἀνυψώσωμε τὸ μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν καὶ νὰ ἀποσοδήσωμε ὅποιαδήποτε ἀποκοπή τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἀπ' τὶς μακραίωνες παραδόσεις του.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ  
Προσφύτανης τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται, ὅτι ἤδη δοῦλοι μὴ χριστιανοὶ ἀρκοῦντως ἐγνώριζον στοιχεῖα τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ λατρείας, καὶ ὅτι ἀδιστακτικῶς οἱ κύριοι τῶν τοῦς ἑκαμνον κοινωνοὺς τῶν πεποιθήσεων καὶ τῶν λειτουργικῶν συνηθειῶν τῶν. Ἐπὶ πλεόν, καὶ αὐτὸ ἀκόμη τὸ μυστήριον τῶν μυστηρίων τοῦς τὸ ἀπεκάλυπτον. Οὕτω πληροφροῦμεθα, ὅτι ἀπόλυτος μυστικότης δὲν ὑπῆρχεν.

Μεταδαίνομεν εἰς τὸν ἀφρικανὸν Τερτυλλιανόν. Εἰς τὸν Ἀπολογητικόν του, ὁ τολμηρὸς πολεμιστὴς τῆς Καρθαγένης ἀπορρίπτει τὴν συκοφαντίαν τῶν ἐχθρῶν, ὅτι οἱ χριστιανοὶ συνεδρίαζον κεκλεισμένων τῶν θυρῶν καὶ ὅτι μὲ ἄκραν μυστικότητα ἐτήρουν τὰς ἀρχάς των. Ἴδού τί λέγει:

«Ἐὰν κρυπτόμεθα ἐπιμελῶς, ὅπως μᾶς κατηγοροῦν, πῶς τότε οἱ ἐχθροὶ μᾶς γνωρίζουν τὸ ἔγκλημα ὅπερ ἡμεῖς ἐπιμελῶς τὸ ἀποκρύπτομεν; Ὑπὸ τίνος τὸ ἔγκλημά μας προεδόθη; Μήπως ἀπὸ ἡμᾶς; Ἀλλὰ σεῖς οἱ ἔθνη, δὲν ἠμπορεῖτε γὰρ τὸ κάμετε πιστευτόν, σεῖς οἱ ὅποιοι δὲν παραδέχεσθε ὅτι ἡ Ἐκκλησία περιβάλλουσα τὰ μυστήρια μὲ πέπλον σιωπῆς θὰ ἠμπορούσε ποτὲ γὰρ παραδιασθῆ. Καὶ ἐὰν τὰ μυστήρια τῆς Ἐλευσίνας ὑπὸ οὐδενὸς ἀπεκαλύπτοντο, πόσω μᾶλλον θὰ ἴσχυε τοῦτο προκειμένου δι' ἡμᾶς, ὅποτε ἀποκαλυπτομένων τῶν κακουργημάτων μας, θὰ ἐπέσυρον τὴν τιμωρίαν τῶν νόμων...»<sup>25</sup>.

Ἀπ' ἐναντίας, τὴν καταθλιπτικὴν αὐτὴν μυστικότητα ἀποδίδει ὁ Τερτυλλιανὸς ὡς χαρακτηρίζουσαν ὄχι τοὺς χριστιανούς, ἀλλ' αὐτοὺς τοὺς αἵρετικούς, καὶ μάλιστα τοὺς Βαλεντινιανούς. Οἱ χριστιανοὶ οὐδὲν ἔχουν γὰρ κρύψουν στήν καρδιά τους ὅπερ γὰρ μὴ τὸ κηρύσσουν. Ἀπὸ ἓνα ὅμως Βαλεντινιανὸν θὰ ματαιοπονή ὅστις ἐπιθυμῆ γὰρ μάθη ἐξηγήσεις. Εἰς κάθε ἐρώτησιν πρὸς πληροφориαν, θὰ σᾶς ἀπαντᾷ μὲ ἓνα αἰνιγματικόν: *Altum est*. Δὲν ἐμπιστευόνται τὴν ἀπόκρυφον διδασκαλίαν των εἰμὴ μόνον εἰς ὄσους εἶναι τοῦ στενωπότητος κύκλου των ἀνεγνωρισμένως ἰδιόκοι τους<sup>26</sup>. Ἡ ἐχεμύθεια αὐτὴ ἐχαρακτήριζεν ἐπίσης τοὺς Γνωστικούς. Κατὰ τὸν Εἰρηναῖον, οὗτοι ἐπιμελῶς ἀπέφευγον δημοσιότητα τῶν ἀρχῶν των. Ἦσαν δύσπιστοι καὶ μετὰ πολλῆς φειδοῦς ὅλως κατ' ἐξαιρέσειν ἐπέτρεπον τινα ἀλλότριον γὰρ παρακολουθήσῃ τὰ μυστήριά τους. Ἰσχυρίζοντο, ὅτι δὲν ἤθελον γὰρ μολυνθοῦν αἱ ἀρχαὶ των ἀπὸ ὅσα καὶ ὀφθαλμοῦς βεβήλους, διὰ τοῦτο καὶ πέπλος μυστηρίου ἐκάλυπτε τὰ πάντα<sup>27</sup>.

Ἐὰν ἐμφανίζεται συγχρόνως ἡ τάξις τῶν Κατηχομένων ἢ μεμνημένων, καὶ ἐὰν ὁ Ὁριγένης ἀποφεύγη γὰρ ἐκθέσῃ εἰς τὰς ὁμιλίαις του ὅσα σχετίζονται μὲ τὴν θ. Εὐχαριστίαν πρὸς τοὺς ἀμυήτους, τοῦτο θὰ πρέψει γὰρ ἀποδοθῆ οὐχὶ εἰς τὴν φύσιν αὐτῶν τούτων τῶν ἀληθειῶν, ἀλλὰ εἰς τὴν θαυμασίαν προπαρασκευῆν τῶν νεοφύτων ὅπως προαχθοῦν πνευματικῶς, καὶ ὅπως ἔλθουν εἰς μείζονα ζῆλον καὶ ἐκτιμήσουν τὴν ἐσωτερικότητα καὶ

τὸ βάθος τοῦ μυστηρίου<sup>28</sup>. Μόνον οὕτω πρέπει γὰρ ἐρμηνευθοῦν ἡ μεμετρημένη ἐκθεσις πολλῶν ἀληθειῶν καὶ ἡ σκόπιμος μεταπήδησις εἰς ἄλλα θέματα ἀπὸ τῶν ἰ. Χρυσόστομον, ἰ. Αὐγουστίνον κ.ἄ. Ἦτο ἀναγκαῖα παιδαγωγικὴ μέθοδος πρὸς συγκράτησιν ποιητικῆν τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ ὑποψηφίων εἰς ἀνάλογον ὑψηλὸν ἐπίπεδον. Οὕτως οἱ Κατηχομένοι παρεκινεῖντο ὅπως μὴ μένουν ἐπ' ἀπειρον εἰς τὸν κατώτερον αὐτῶν βαθμὸν, ἀλλὰ γὰρ αὐξάνουν τὸν ζῆλον καὶ ἐλαττώσουν τὴν ἀπόστασιν καὶ κινηθοῦν γὰρ μάθουν τὰ κεκρυμμένα, ὥστε ἀπὸ τὰ ἀτελεῖ καὶ στοιχειώδη προαχθοῦν εἰς ἀνώτερον βαθμὸν τῆς τελείας γνώσεως. Πολλοὶ εἰδικοί λειτουργιολόγοι μὲ σειρὰν ἐπιχειρημάτων ἀπέδειξαν ὅτι ἡ μυστικότης αὐτῆ, ὡς πρὸς τὴν ἀπαγόρευσιν συμμετοχῆς εἰς ὠρισμένα τμήματα τῆς θ. Εὐχαριστίας, οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει μὲ τὰ ἐλληγνικὰ ἐλευσίνια μυστήρια, ἀλλ' ἀπετέλει περιστατικὸν φαινόμενον τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας καὶ ὡς κύριον λόγον εἶχε τὸ παιδαγωγικὸν κέρδος αὐτῶν τῶν ἰδίων τῶν Κατηχομένων. Οὐδὲν ἐπιχειρημα ἐπομένως, ἱστορικῶς καὶ λειτουργικῶς, ἀνευρίσκειται, ἀποκρύφει μετὰ εἰκοσιν αἰῶνας, τῶν οὐσιαστικῶν μερῶν τῆς Λειτουργίας ἀπὸ τοῦ ἐκκλησιασματοῦ, τὸ ὅποιον ἄλλωστε δι' αὐτὸν τὸν σκοπὸν προσήλθεν. Προσήλθεν εἰς τὴν σύναξιν διὰ γὰρ προσφέρῃ καὶ γὰρ προσφερθῆ μετὰ τοῦ λειτουργοῦ.

Τὰ παραδείγματα ἀφθοῦν ἀπὸ τὴν πράξιν τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας διὰ γὰρ δεῖξουν ὅτι τὰ γενόμενα κατὰ τὴν Λειτουργίαν ἦσαν προσιτὰ δι' ὅλους. Ὁ λαὸς τὰ πάντα ἤκουε, τὰ πάντα ἔδλεπε προκειμένου γὰρ οἰκοδομηθῆ, καὶ μετάσχη προσωπικῶς εἰς τὴν προσφερομένην θυσίαν. Κανένα νόημα δὲν εἶχεν ἡ ἀπόκρυψις προσευχῶν μὲ τὸ πρόσημα ὅτι: δῆθεν εἶναι «μυστικά». Αἱ λειτουργικαὶ εὐχαί, μάλιστα δὲ τῆς Μετουσιώσεως τῶν τιμίων Δώρων, εἰς τὰ παλαιὰ χειρόγραφα τόσον τῆς Ἀνατολῆς ὅσον καὶ τῆς Δύσεως, ἐγράφοντο μὲ ἰδιαίτερα στοιχεῖα πεποιτικημένα, διότι ἀκριβῶς ἔχαιρον ἰδιαίτερον σεβασμοῦ. Ἡ σπουδαιότης των συνίστατο σὸ ὅτι σχεδὸν ἐπανελάμβανον αὐτοῦσα τὰ λόγια τοῦ Κυρίου ἐκεῖνα κατὰ τὸν μυστικὸν Δεῖπνον: «Λάβετε, φάγετε... Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες...». Ἀρχομένου πιθανώτατα τοῦ ἰδ' αἰῶνος, ἐμφανίζονται καίμενα τὰ ὅποια συνιστοῦν στὸν ἱεουργοῦντα ὅπως τ' ἀναγινώσκῃ «μυστικῶς».

Ὅτι ὁ νεωτερισμὸς αὐτὸς φανερώνει: ἀσυνέπειαν μαρτυρεῖται ἀπὸ τὴν τάξιν τῆς χειροτονίας ἱερέων καὶ ἐπισκόπων. Ἐδῶ αἱ Εὐχαὶ ἀναγινώσκονται: εἰς ἐπήκοον πάντων μεγαλοφώνως ἐνῶ πολὺ χαμηλὰ σιγοφάλλει: τὸ πλήθος ἓνα «Κύριε ἐλέησον». Ὅστε ἡ ἀνάγνωσις τῶν εὐχῶν τοῦ καθαγιασμοῦ «μυστικῶς» δὲν ἦτο γενικῆς. Κάποια νεκρικὴ σιγὴ καὶ μυστικότης παρατηρεῖται στήν μεγάλην Εἰσοδο τῶν Δώρων, κυρίως κατὰ τὴν λειτουργίαν Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου, φαλλομένου τοῦ «Σιγησάτω πᾶσα σὰρξ ὄροτειά». Θεόδωρος ὁ Μοφουεστίας δεδαικῶνε πόσον ὁ λαὸς ἔκ δέους καὶ συγκινησεως ἔδοκίμαζε ἱερὸν ρίγος διὰ γὰρ ὑποδεχθῆ τὴν ἐμφάνισιν τῶν Δώρων, φερομένων εὐλαβῶς ὑπὸ τῶν Διακόνων<sup>29</sup>.

25. Apologeticus 7.

26. Adversus Valent. I.

27. Κατὰ Αἱρέσεων 1, 4, 3.

28. Ὅμιλ. 9,10 εἰς Λευιτ. Εἰς Γένεσ. ὁμιλ. 17,8. Εἰς Ἄριθ. ὁμιλ. 5,3.

29. Λόγοι Κατηχητικοὶ 5.

Διὰ τὴν ἀρχαίαν πράξιν τῆς Ρώμης ἱστορεῖται, ὅτι κατὰ τὰς μεγάλας ἐορτὰς τῶν Χριστουγέννων, Θεοφαναίων, τοῦ Πάσχα, Πεντηκοστῆς καὶ τῆς ἐορτῆς τῶν πρωτοκορυφαίων Πέτρου καὶ Παύλου, ὁ ποντίφηξ, περιστοιχιζόμενος ὑπὸ τῶν συλλειτουργῶν του ἱερέων καὶ ἐπισκόπων, συνήγωναν τὰς φωνὰς των εἰς μίαν ὑψηλὴν, καὶ ἀπήγγειλον τὸν εὐχαριστιακὸν κανόνα (Ordo Romanus). Μαρτυρία τοῦ ζ' αἰῶνος παραγγέλλουν ὅπως ἡ εὐχὴ τῆς Εὐχαριστίας διαβάζεται μεγαλοφώνως. Ἐὰν δὲ ἡ Δύσις ἠνέχθη κατὰ καιροὺς τὸν λειτουργοῦντα σιωπηλὸν καὶ τὸ πλῆθος γονυκλινὸς νὰ παρακολουθῆ τὸ μυστήριον, ἢ κατ' Ἀνατολὰς Ἐκκλησία πλέον ἐκδηλωτικῆ, εὗρε ἀσυμβίβαστον καὶ ἀστοχὸν τὴν σιωπηλὴν λατρείαν ἀνευ ἀναγνώσεως προσευχῶν. Παρ' ἡμῖν, ἐν μέσῳ ἐπιδητικῆς σιγῆς, ὑψοῦται ἡ φωνὴ τοῦ λειτουργοῦ, ἀκολουθουμένου ὑπὸ γλυκείας μελωδίας καὶ ὑπὸ τοῦ μυριστοῦ «Ἀμήν» τοῦ ἐκκλησιασματος, τὸ ὁποῖον συμπληροῖ καὶ ἐπιθεδαίοι τὴν ἁγίαν Ἀναφορὰν. Εἰς τὴν Δύσιν φαίνεται ἐνωρίτερον ἐμφανίζονται συνήθειαι ἀναγνώσεως «μυστικῶς», κυρίως εἰς τὸ Γελασιανὸν καὶ Γαλλικανικὸν τυπικόν, ὅπως μαρτυρεῖ ὁ J. Jungmann (Missarum Solemnia).

\* \* \*

Τὴν λατρείαν πρέπει νὰ τὴν ἴδωμεν καὶ ἀπὸ ἄλλης πλευρᾶς. Μᾶς τὴν ὑποδεικνύει Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός. Κατ' αὐτόν, μόνον ὁ καθαρὸς καὶ ἁγνισθεὶς ἡμπορεῖ νὰ ἔλθῃ εἰς ἐπικοινωνίαν μὲ τὸ θεῖον. Ἄνευ αὐτῆς τῆς προϋποθέσεως, εἶναι ματαίαια κάθε προσπάθεια ὑποδείξεως τῆς προσευχῆς. Διότι ἡ ἐπαφὴ αὐτῆ πρέπει νὰ εἶναι αὐθόρμητος καὶ ἠθελγημένη, ὄχι ἐπιβαλλομένη ἔξωθεν δι' ἀπειλῶν καὶ βίας.

Ὁ Θεὸς εἶναι ἀπρόσιτος εἰς τὴν φύσιν του. Μέρος μόνον ἀποκαλύπτεται εἰς τὸν ἄνθρωπον. Ἀκόμη καὶ κατὰ τὴν Μεταμόρφωσιν οἱ μαθηταὶ του εἶδον μέρος τῆς θείας δόξης, «καθὼς ἠδύνατο». Προβάλλων πρὸς τὸν ἄνθρωπον ὅ,τι ἀπὸ τὴν φύσιν του εἶναι δεκτικὸν καὶ «ληπτέον», ἐλκύει τὸν ἄνθρωπον. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ ἄπειρον μέρος τῆς θεότητός του, τὸ «ἄληπτον», τότε ἐκεῖ ὁ Θεὸς θαυμάζεται, δοξολογεῖται, μεγαλύνεται. Τὸ θεὸς καὶ ὅλοι οἱ ἕμνοι προσφερόμενοι ἐκ μέρους τοῦ ἀνθρώπου, συγκροτοῦν τὴν ἔκφρασίν μας ἐνώπιον τῆς ἀδύσου καὶ τοῦ ἀπείρου κόσμου τοῦ Θεοῦ, τὸ ὁποῖον παραμένει ἀπρόσιτον καὶ ἀσύλληπτον.

Ἐν συνεχείᾳ, ὅσον περισσότερο ὁ Θεὸς θαυμάζεται, τόσο καὶ ποθεῖται. Πόθος ἀτελείωτος, συνεχῆς, διότι ἀ-

ποτελεῖ τὴν ἀτελεῖ φύσιν τοῦ ἀνθρώπου. Μὲ τὴν ἔγτασιν αὐτὴν τοῦ ἰσχυροῦ καὶ συνεχοῦς πόθου, ὁ προσευχόμενος «καθαίρεται». Γινόμεθα ὅ,τι συχνάζομε. Ὅμοιούμεθα μὲ τὸν θεῖον συνομιλητὴν. Ἀπὸ τὴν χαμηλὴν αὐτὴν φύσιν μας, ἀνερχόμεθα σταδιακῶς καὶ διαρκῶς ἀποπνευματοποιούμεθα. Ἡ ἄσκησις, ἢ «ἀναχώρησις καὶ ἀπόταξις» τῶν ἀσκητῶν αὐτὸ ἀκριβῶς ἀπεργάζεται. Ἡ ἀνοδικὴ ἐπιτελουμένη κάθαρσις, μᾶς ἀναδεικνύει «θεοειδεῖς». Τὴν «θέωσιν» αὐτὴν πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν ὡς προαγωγὴν, ἀνοδὸν πρὸς ὀρίζοντας καὶ κόσμους υπερβατοῦς πνευματικῆς τελειώσεως. Μόνον μὲ τοιοῦτους «θεοειδεῖς» ὁ Θεὸς ἐπικοινωνεῖ, συνομιλεῖ, συνδιαλέγεται. Διότι οἱ τοιοῦτοι ἔγιναν «οἰκείοι», φίλοι, γνωστοί, ἀνήκοντες εἰς τὴν ἰδίαν τάξιν ἔχουν πλέον παρρησίαν, οἰκειότητα. Ἴδου τὸ ἀπόσπασμα<sup>30</sup>:

«Ὁ Θεός... τοσαῦτα περιλάμπον ἡμῶν τὸ ἡγεμονικόν, καὶ ταῦτα κεκαθαρισμένον... ἐμοὶ δοκεῖν, ἵνα τῷ ληπτῷ μὲν ἔλκη πρὸς ἑαυτό... τῷ δὲ ἀλήπτῳ, θαυμάζῃται· θαυμάζομενον δέ, ποθεῖται πλέον· ποθεύμενον δέ, καθαίρη· καθαίρων δέ, θεοειδεῖς ἐργάζῃται· τοιοῦτοις δὲ γενομένοις, ὡς οἰκείοις δὲ προσομιλῆ. Θεὸς θεοῖς ἐνούμενός τε καὶ γνωριζόμενος· καὶ τοσοῦτον ἴσως, ὅσον ἤδη γινώσκει τοὺς γνωσκομένους».

Κύριλλος ὁ Ἱεροσολύμων μὲ τὴν χαρακτηρισίζουσαν αὐτὸν συγτομίαν ἀναλύει τὴν θαυτέραν ἔννοιαν τῆς λειτουργικῆς προσκλήσεως ὑπὸ τοῦ λειτουργοῦντος διὰ νὰ δεῖξῃ τὰς διαστάσεις τοῦ καθήκοντος τῆς εὐχαριστίας πρὸς τὸν Θεόν.

«Εἶτα ὁ ἱερεὺς λέγει· εὐχαριστήσωμεν τῷ κυρίῳ· Ὅντως γὰρ εὐχαριστεῖν ὀφείλομεν, ὅτι ἀναξίους ὄντας ἡμᾶς ἐκάλεισεν εἰς τὴν τηλικαύτην χάριν, ὅτι ἐχθροὺς ὄντας ἡμᾶς κατήλλαξεν, ὅτι πνεύματος υἰοθεσίας κατηξίωσεν. Εἶτα λέγετε· ἄξιον καὶ δίκαιον· Εὐχαριστοῦντες γὰρ ἡμεῖς ἄξιον ποιούμεν πρᾶγμα καὶ δίκαιον, αὐτὸς δὲ οὐ δίκαιον, ἀλλ' ὑπὲρ τὸ δίκαιον ποιῶν ἡμᾶς εὐηργέτησε καὶ τηλικούτων ἠξίωσεν ἀγαθῶν» (Μυσταγ. Κατήχησις, κατηχ. 5,5).

(Συνεχίζεται)

ΑΙΜΙΑΙΑΝΟΣ ΤΙΜΙΑΔΗΣ

Μητροπολίτης Σηλυβρίας

30. Λόγος 45,3. PG 36, 628.



# ΣΥΜΠΑΡΑΣΤΑΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΑΣ ΤΗΣ ΒΟΡΕΙΟΥ ΗΠΕΙΡΟΥ

(Όμιλία του Προπρύτανος του Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ, κατά τὸ συλλαλητήριον συμπαραστάσεως σιούς Ἑλληνες τῆς Β. Ἡπείρου, πὸν ἔγινε τὸ ἀπόγευμα τῆς 3ης Μαρτίου 1982 στὰ Προπύλαια τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν).

Ὡς Προπύτανος τοῦ Πανεπιστημίου ἀπευθίνο ἐγκάρδιον θερμὸν χαιρετισμὸν πρὸς ὄλους ὅσοι συγκεντρώθηκαν τὴν ὥρα αὐτή, γιὰ νὰ ἐκδηλώσουν τὰ αἰσθήματα συμπαραστάσεως σὲ χεμμαζομένους Ἑλληνες ἀδελφούς τῆς Β. Ἡπείρου.

Ἐπειτα θέλω ὡς πανεπιστημιακὸς διδάσκαλος νὰ συγχαρῶ ἀπὸ καρδίας τὰ μέλη τῆς Συντονιστικῆς Φοιτητικῆς Ἐπιτροπῆς γιὰ τὴν εὐγενικὴν πρωτοβουλία τους, γιὰ τὶς πραγματικὰ συντονισμένους προσπάθειες καὶ τὴν σεμνότητα, ἀλλὰ καὶ ἀποφασιστικότητα, μὲ τὴν ὁποία ἐξουδετέρωσαν ποικίλες δυσκολίες καὶ ἔτσι ὠργάνωσαν τόσον ἐπιτυχῶς τὸ συλλαλητήριον αὐτό, πὸν εἶναι ἀλλοιώτικον ἐν σχέσει πρὸς πολλὰ ἄλλα συλλαλητήρια, τὰ ὁποῖα ὀργανώνονται καὶ ἐμψυχώνονται ἀπ' τὸν ἀγνὸν νεανικὸ ἐνθουσιασμὸν τοῦ λαμπροῦ φοιτητικοῦ δυναμικοῦ μας, τὸ ὁποῖο ὁμοῦ συχνὰ εἴτε μονοπωλεῖται, εἴτε —γιὰ νὰ χρησιμοποιήσω μιὰ λέξη, πὸν εἶναι τῆς μόδας στὰ φοιτητικὰ στόματα— «κατελλώνεται» ἀπ' τὴν α' ἢ β' κομματικὴν παράταξιν.

Ἐτσι ἐξηγεῖται, πὸς συχνὰ πολλοὶ φοιτητὲς μας κλείνουν τὰ μάτια στὴ χούντα τοῦ α' χρώματος (λ.χ. τῆς Πολωνίας), ἐνῶ διαμαρτύρονται γιὰ τὴν χούντα ἄλλου χρώματος (λ.χ. τῆς Τουρκίας), γιὰ νὰ ἀποδυναμωθῆν πλήρως σὲ λίγο ἢ διαμαρτυρία τους αὐτὴ μὲ τὸ νὰ γίνονται ἀφρονότεροι ἰχθύες, ὅταν οἱ ἡγέτες ὁμοειδεατῶν τους κρατῶν ὑποδέχονται μὲ ἐγκαρδιότητα καὶ παρασημοφοροῦν τοὺς ὁποιοῦσδήποτε Ἐβρὲν καὶ μάλιστα σὲ ἡμέρες, πὸν ἡ ἀντιδημοκρατικὴ τους δράση ἔχει κορυφωθῆ μὲ ἀναρίθμητες συλλήψεις πολιτικῶν ἀντιπάλων καὶ δημοσιογράφων καὶ μὲ πολ- λές θανατικὲς καταδίκες.

Τὸ σημερινὸ συλλαλητήριον δὲν ὑποβάλλεται ἀπὸ πολιτικὲς παρατάξεις, οὔτε διέπεται ἀπὸ κομματικὲς σκοπιμότητες καὶ φανατισμούς. Ἐπὶ πλέον ἂν ἄλλα συλλαλητήρια ἀναφέρονται δίκαια σὲ δεινοπαθοῦντες συνανθρώπους μακρυνῶν χωρῶν, τὸ σημερινὸ συλλαλητήριον ἀφορᾷ σὲ Ἑλληνες, ἀφορᾷ σὲ ἀδελφία μας, τὰ ὁποῖα εἶναι «σὰρξ ἐκ τῆς σαρκὸς καὶ ὁστοῦν ἐκ

τῶν ὁστέων» μας καὶ μὲ τὰ ὁποῖα ἡ σχέση μας εἶναι ἢ ἴδια πρὸς τὴν σχέση, τὴν ὁποῖα ἔχομε πρὸς τοὺς ἀδελφούς Κυπρίους, πρὸς τοὺς ὁποίους πρόσφατα ἢ Ἑλλάς ἐξεδήλωσε πανηγυρικὰ ὄχι ἀπλῶς συμπαραστάση, ἀλλὰ καὶ συμπαρατάξιν.

Τὸ πνεῦμα τοῦ σημερινοῦ συλλαλητηρίου συμπι- πτει πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ ἀξιεπαίνου ψηφίσματος, πὸν πρὶν λίγες ἡμέρες διατυπώθηκε ἀπ' τὸν Φοιτητικὸν Θεολογικὸν Σύνδεσμον τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, γιὰ τὸ ὁποῖο ψηφίσμα ὡς Καθηγητῆς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς συγχαίρω τοὺς φοιτητὲς τῆς. Ὁ Φοιτητικὸς λοιπὸν Θεολογικὸς Σύνδεσμος, «συνεπῆς, ὅπως, διακήρυξε, στὶς ἀρχές του γιὰ συμπαραστάση σὲ ὄλους τοὺς ἀγωνιζομένους γιὰ ἐλευθερία καὶ δημοκρατία λαούς», μὲ τὸ ψηφίσμα τοῦ «διαμαρτύρεται —χωρὶς νὰ ταυτίζεται μὲ ὁποιαδήποτε πολιτικὴν παράταξιν πὸν θὰ ἤθελε νὰ ἐκμεταλλεθῆ τὸ θέμα γιὰ κομματικὸ ὄφελος—, γιὰ τὴν ἀπάνθρωπὴν μεταχείρισιν τῶν τετρακοσίων χιλιάδων Ἑλλήνων τῆς Β. Ἡπείρου ἀπὸ τὸ καθεστὸς τοῦ Ἐμβερ Χότζα».

Εἶναι εὐχάριστο, πὸν ἡ ἀποψη αὐτὴ τοῦ Φοιτητικοῦ Θεολογικοῦ Συνδέσμου εἶναι καὶ ἀποψη πολλῶν φοιτητῶν ὄλων τῶν Σχολῶν, πὸν μὲ τὴν συμπαραστάση τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς Βορειοηπειρωτικοῦ Ἀγῶνος συνεργάσθηκαν στὴν ὀργάνωσιν τοῦ σημερινοῦ συλλαλητηρίου. Εἶναι τόσον σεμνὴ καὶ τόσον κρυσταλλινῆς διαυγείας ἢ σχετικὴ προκλήρυσή τους! Ὅπως τονίζεται στὴν προκήρυξιν αὐτὴν, «τίς μέρες μας, πὸν ὄλοι μιλοῦν γιὰ δικαιοσύνην καὶ ἀνθρώπινα δικαιώματα, πὸν τὰ συλλαλητήρια καὶ οἱ συγκεντρώσεις συμπαραστάσεως πρὸς διαφόρους δοκιμαζομένους λαοὺς ἀποτελοῦν συνηθισμένον φαινόμενον, στὴ Βόρειον Ἡπειρον 400.000 ἀδελφία μας, Ἑλληνες Ὀρθόδοξοι Χριστιανοί, ὑφίστανται τὰ πάνδεινα ἀπὸ τὸ ὀλοκληρωτικὸν καθεστὸς τοῦ Ἐμβερ Χότζα, ἕνα καθεστὸς πὸν κτυπᾷ βάναισα τίς θρησκευτικὰς, τίς πολιτικὰς ἐλευθερίας καὶ γενικὰ τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα. Γιὰ ἀρκετὰ χρόνια μένουσιν ἀλειτούργητοι, ἀβάπτιστοι, ἀστεφάνοι, ἀκήδευτοι, χωρὶς Πάσχα καὶ Χριστοῦγεννα, χωρὶς ἐλληνικὰ δνόματα, χωρὶς σταυροὺς στὰ μνήματά τους, ἀφοῦ ὅπως εἶναι γνωστὸ τὸ καθεστὸς τῶν Τιράνων ἔκλεισε ὄλους τοὺς ναοὺς, μετατρέποντάς τους σὲ μουσεῖα, ἀποθήκες καὶ σταύλους, ἀποσχμάτισε ὄλους τοὺς ἱερωμένους καὶ ἔχει θέσει σὲ διωγμὸν κάθε τι τὸ ἐλληνικόν. Ὡς Ἑλληνες Χριστιανοὶ φοιτητὲς δὲν μπορούμε νὰ μείνουμε ἀπαθεῖς μπροστὰ στὴν συνεχιζομένη τραγωδία τῶν Βορειοηπειρωτῶν ἀδελφῶν μας».

Είναι εύτυχης συγκυρία, πού η πρωτοβουλία των φοιτητών μας αυτών εκδηλώθηκε σε ημέρες, κατά τις οποίες η Οικουμενή άκουσε απ' το στόμα του Έλληνα Πρωθυπουργού πώς δεν πρέπει να άνεχόμεστε την περαιτέρω συρρίκνωση του Έλληνισμού. Είναι καιρός να σταματήσει η απαράδεκτη αυτή συρρίκνωση, ή οποία είναι άναμφισβήτητη πραγματικότητας, όπως διακήρυξε χθές σε ειδικό άρθρο της όχι τυχόν «μεγαλοϊδεατική» ή «άντιδραστική» εφημερίς, άλλ' αυτή ή «Έλευθεροτυπία». Δεν πρόκειται μόνο για «τόν άφρανισμό του Έλληνισμού της Κωνσταντινουπόλεως, της Ίμβρου και της Τενέδου» ή για «τό βαθμιαίο σθήσιμο των ελληνικών παροικιών στον μεσανατολικό χώρο» ή για τό ότι «ποτέ δεν εκδηλώθηκε κάποιο ένδιαφέρον για την τύχη και τό μέλλον» 500.000 Έλλήνων του Κανκάσου. Πρόκειται επί πλέον και για τό ότι —όπως διακηρύττει τό άρθρο της «Έλευθεροτυπίας»— «οί συμμαχικές ύποσχέσεις για την Κύπρο και για την Βόρειο Ήπειρο άθετήθηκαν. Οί θυσίες κατά την διάρκεια του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου άγνοήθηκαν» (Βίκτωρα Νέτα, Άγώνας κατά της συρρίκνωσης του Έλληνισμού, έφ. «Έλευθεροτυπία», 2 Μαρτίου 1982).

Άσφαλώς, όταν ο σημερινός Έλληνας Πρωθυπουργός μίλησε για τη συρρίκνωση του Έλληνισμού, πού πρέπει να σταματήσει, θά είχε υπ' όψη του και την επίθεση πού τό 1944 είχε κάμει ο Έμβερ Χότζα έναντίον του άεμνήστου Πατέρα του και Πρωθυπουργού τότε της Ελλάδος Γεωργίου Παπανδρέου, πού θαρραλέα πρόβαλε στους συμάχους τό αίτημα της ένσωματώσεως στην Ελλάδα των έπαρχιών Άγυροκάστρου και Κορυτσάς. Τό αίτημα αυτό είχε θεωρηθή ως συζητήσιμο κι από αυτόν τόν Μολότωφ, πού έλεγε πώς πρέπει να παραπεμφθή στο Συμβούλιο των Υπουργών των Έξωτερικών των συμαχών χωρών. Άκόμη κι ο Χρουτσώφ, συζητώντας άργότερα με τόν Σοφοκλή Βενιζέλο, έβρισκε ως λογική την αυτόνομηση της ελληνικής Β. Ήπειρου. Έμεις δυστυχώς στην Μητρόπολη του Έλληνισμού άναγκασθήκαμε να γίνουμε «βασικώτεροι του βασιλέως» και στις σημερινές άδικες συνθήκες, μέσα στις οποίες παίζεται τό σκάκι της διεθνούς διπλωματίας, κλείνουμε με όδύνη τά μάτια μπροστά στο όραμα του Γεωργίου Παπανδρέου. Έτσι, όπως θά έλεγεν ο ίδιος άρθρογράφος της «Έλευθεροτυπίας», «προτιμήθηκε ή όδός του συμβιβασμού και της άνοχής, πού ύπαγόρευσαν οί μεγάλοι προστάτες». Δείξαμε μάλιστα και την καλή θέλησή μας, φθάνοντας και σε έμπορικές και πολιτιστικές ανταλλαγές με την Άλβανία, έστω κι άν παραμένη έκκρεμής τό ζήτημα της ύπογραφής συνθήκης ειρήνης.

Έπειδή όμως ο Έμβερ Χότζα φοβείται ότι τό σκάκι της διεθνούς διπλωματίας είναι ένδεχόμενο να ξαναφέρει κάποτε στο προσκήνιο τό ζήτημα της Β. Ήπειρου, γι' αυτό, για να έχη στα χέρια του περισσότερα διαπραγματευτικά όπλα, επιδιώκει με κάθε τρόπο να άλλιώση την έθνολογική ύψη της Β. Ήπειρου, έξαλείφοντας με μεθοδικότητα κάθε τι τό ελληνικό,

έξοντώνοντας Έλληνας κληρικούς και διδασκάλους και στραγγαλίζοντας πρό πάντων κάθε έλευθερία των Έλλήνων να στηρίζονται στην Όρθόδοξη Έκκλησία, ή οποία, όπως έπεν ο Jorga είναι «ό κύριος παράγων έξελληνισμού». Αυτό τό ένθυμείται ο Έμβερ Χότζα και τό λησμονούμε δυστυχώς συχνά έμεις οί Έλληνες! Τόσον πολύ ένοχλείται ο Έμβερ Χότζα απ' την παρουσία των Έλλήνων, ώστε δεν άνεχόταν ούτε την παρουσία στην Β. Ήπειρο των ομάδων έλλήνων έαμιτών άνταρτών, πού ζητούσε τρόπο να τους άπομακρύνη παρά την αντίθετη έπιθυμία του Στάλιν. Για να δικαιολογήσει έξάλλου τό μένος του έναντίον της Όρθόδοξης Έκκλησίας, χρησιμοποιεί ως άλλοθι τόν «άνόθευτο» Μαρξισμό - Λεννισμό, κατηγορώντας για ρεβιζιονισμό και προδοσία άλλοτε τη Σοβιετική Ένωση και άλλοτε τη Γιουγκοσλαβία, έπειδή άνέχονται την Έκκλησία.

Είναι λοιπόν καιρός να σταματήσει η συρρίκνωση του Έλληνισμού με την καταπάτηση των άνθρωπίνων δικαιωμάτων των άπανταχού της γής Έλλήνων. Όπως αυτό ισχύει για την Κύπρο, ισχύει έξίσου και για τη Β. Ήπειρο. Πρέπει ν' άντιδράσουμε στη φαλκίδωση του Έλληνισμού, για να γνωρίσουμε επί τέλους, όπως πάλιν διακήρυξε ο Άνδρέας Παπανδρέου στην Κύπρο, ποιοί είναι οί πραγματικοί φίλοι μας και ποιοί είναι οί πραγματικοί έχθροί μας. Και φίλοι ή έχθροί της Ελλάδος ύπάρχουν όχι μόνο στο έξωτερικό, άλλα και μέσα στον ελληνικό χώρο. Άς έλπίσουμε ότι τό τελευταίο συμβαίνει άκούσια και εκ λάθους.

Άπ' την άποψη αυτή προξενεί κατάπληξη και όδύνη, ότι βρέθηκαν μερικοί πού δεν συνέλαβαν τό νόημα του σημερινού συλλαλητηρίου και διέπραξαν τό σφάλμα να θελήσουν να τό άποδυναμώσουν, διαχωρίζοντας τη θέση τους και επιδιώκοντας να τό άφήσουν άκάλυπτο. Ό στόχος του σημερινού συλλαλητηρίου δεν είναι τό «Βορειοηπειρωτικό», άλλα ή ποσάσπιση των άνθρωπίνων δικαιωμάτων των Βορειοηπειρωτών. Πρέπει πρό πάντων οί νέοι και οί φοιτητές μας να έννοήσουν, ότι ή εκτίμηση και αξιολόγηση της άντικειμενικής πραγματικότητας πρέπει να γίνεται όχι με παραμορφωτικά κάτοπτρα ούτε με άσυνέπεια και διπλά άντιφατικά κριτήρια, άλλα με συνεπή χρησιμοποίηση των ίδιων πάντοτε κριτηρίων, μέτρων και σταθμών. Γι' αυτό δεν επιτρέπεται να κρίνουμε με άλλα ήθικά κριτήρια τη χούντα της Τουρκίας και με άλλα τη χούντά της Πολωνίας, με άλλα κριτήρια τις εκ δεξιών ή έξ εωνύμων απαράδεκτες σφαγές του Σαλβαδόρ και με άλλα τά εκ δεξιών ή έξ εωνύμων έξίσου απαράδεκτα έγγλήματα του Άφγανιστάν, με άλλα κριτήρια την οποιαδήποτε απαράδεκτη Γυάρο και με άλλα κριτήρια τά αναρίθμητα νησιά του οποιουδήποτε άρχιπελάγους Γκυόλακ.

Έάν λοιπόν δεν πρέπει να μένουμε άσυγκίνητοι για την άπανταχού της γής θάναυση καταπάτηση των άνθρωπίνων δικαιωμάτων και τόν στραγγαλισμό της έλευθερίας και της δημοκρατίας, πολύ περισσότερο δεν

## Ο ΕΙΔΙΚΟΣ ΝΟΜΙΚΟΣ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

### ΕΠΙΣΚΟΠΟΙ — ΟΡΘΟΔΟΞΟΙ ΙΕΡΑΙ ΜΟΝΑΙ — ΗΣΥΧΑΣΤΗΡΙΑ

#### Γ Ν Ω Μ Ο Δ Ο Τ Η Σ Ι Σ

— Α —

Ἀπὸ τῆς Δ' Οἰκουμηνικῆς Συνόδου τῆς Χαλκηδόνος, ἔχει ἀποφασισθῆ «ἡ πλήρης ὑπαγωγή τῆς Μοναχικῆς Τάξεως ὑπὸ τὴν Κανονικὴν ρύθμισιν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς νομοθεσίας δι' ἀναγνωρίσεως τοῦ δικαιώματος τῆς ἐπιλογῆς τοῦ Μοναχικοῦ βίου, μετὰ καθορισμοῦ τῆς μορφῆς καὶ τοῦ χαρακτήρος τῆς μοναχικῆς καταστάσεως, τοῦ τρόπου τῆς προσκλήσεως τῆς μοναχικῆς ιδιότητος καὶ τῆς τηρηθησομένης ἀσκήσεως ὑπὸ τὰ μοναχικὰ καθεστῶτα ἐν τῇ μορφῇ τοῦ ἐνιαίου τῆς, ὑπὸ τὴν Ἐπισκοπικῆν ἐξουσίαν ὑπαγομένης, μοναχικῆς ἀδελφότητος» (Καν. Γ', Δ', Ζ', Π', ΙΣΤ', ΙΗ' Χαλκηδόνος, Σ. Β. 220 ἐπ. καὶ Παν. Παναγιωτάκου, Ἡ ἐν Χαλκηδόνι Δ' Οἰκουμ. Σύνοδος, ἐν Α.Ε.Κ.Α. Τ. ΣΤ, 1951, σελ. 187 ἐπ.).

Τὰ ὀριζόμενα δι' ἄρθρου 3 τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος 1975, ἐναρμονίζονται πρὸς τοὺς Ἱεροὺς Κανόνας. Κατὰ τὸ Ὁρθόδοξον δόγμα, ἡ Ἐκκλησία εἶναι Ἐπισκοποκεντρικὴ, ἀποτελουμένη ἐκ πάντων οἱ ὅποιοι συνδέονται διὰ τοῦ βαπτίσματος καὶ μετέχουν εἰς τὸ μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας, τελούμενον ὑπὸ τοῦ Ἐπισκόπου, προσετώτου τῆς Εὐχαριστίας. Διὰ τοῦ μυστηρίου τούτου πραγματοποιεῖται ἡ καθολικότης τῆς Ἐκκλησίας διὰ τῆς ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἐπισκόπου συνενώσεως τῶν πολλῶν εἰς «Ἐνα», στοιχεῖον τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὴν οὐσίαν τῆς Ὁρθοδοξίας (Ἰγνάτιος: «Ἦπου Ἐπίσκοπος ἐκεῖ καὶ τὸ πλῆθος») καὶ, ἐντολῇ τοῦ Δομηττοῦ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ «πορευθέντες μαθητεύσατε», διὰ τῶν Ἐπισκόπων ἐξασφαλίζεται ἡ Ἀποστολικὴ διαδοχὴ (Ἰωάν. Ζηζιούλα, Ἡ ἐνότης τῆς Ἐκκλησίας ἐν τῷ Ἐπισκόπῳ καὶ τῇ θεῷ Εὐχαριστίᾳ κατὰ τοὺς τρεῖς πρώτους αἰῶνας, Ἀθήνα: 1965).

Ἐν ὄψει τῶν ὀριζομένων δι' ἄρθρων 3 παρ. 1 καὶ 13 τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος, εἰς τὰς Κανονικὰς δικαιοδο-

πρέπει νὰ κλειώμε τ' αὐτιά μας στοὺς ἀναστεναγμοὺς καὶ στὰ βογγητὰ χιλιάδων Ἑλλήνων ἀδελφῶν μας, ποὺ σφαδάζουν κάτω ἀπ' τὸ πέλημα στυγνοῦ τυράννου.

Μὲ τέτοιες σκέψεις, ποὺ δὲν ἐπιτρέπουν καμιὰ ἐκμετάλλευσή τους ἀπὸ κομματικὰς σκοπιμότητες ἢ προδοκάσιες, χαιρετίζω κι ἐγὼ τὸ σημερινὸ συλλαλητήριον κι εὐχόμαι τοῦτο νὰ ἀφυπνίσῃ ὑπνώττουςες συνειδήσεις ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος καὶ νὰ συντελέσῃ στὴν πραγματοποίησιν τῶν εὐγενῶν στόχων του γιὰ:

σίας τοῦ Ἐπισκόπου ἀνήκει ἡ ἐποπτεία ἐπὶ τοῦ μοναχικοῦ βίου, εἴτε πραγματοποιουμένου διὰ τῆς ἀσκήσεως εἰς Ἱεράς Μονὰς εἴτε πραγματοποιουμένου εἰς Ὁρθόδοξα ἡσυχαστήρια (ἴδε καὶ ἄρθρον 39 παρ. 10 νόμου 590) 777).

Τὴν ἀνωτέρω Κανονικὴν δικαιοδοσίαν τῶν Ἐπισκόπων δὲν δύναται νὰ φαλιδεύσῃ ὁ κοινὸς νομοθέτης χωρὶς νὰ παραβιάσῃ τὸ Σύνταγμα. Ὁ Ἐπισκοπικὸς χαρακτήρ τῆς Ὁρθόδοξης κατ' Ἀνατολὰς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας ἀνάγεται εἰς τὸ δόγμα καὶ κατοχυροῦται διὰ τοῦ Συντάγματος.

Ἀλλὰ καὶ ἐναντι ἐκείνων οἱ ὅποιοι διακρίνουν τοὺς Ἱεροὺς Κανόνας εἰς δογματικούς καὶ διοικητικούς, αἱ ἐξουσίαι τοῦ Ἐπισκόπου κρατοῦν ἀπὸ μακροῦ εἰς τὴν ζωὴν τῆς Ὁρθόδοξης κατ' Ἀνατολὰς Ἐκκλησίας καί, ὡς δέχεται παγίως καὶ ἡ νομολογία τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα ὁ κοινὸς νομοθέτης, χωρὶς νὰ παραβιάσῃ τὸ Σύνταγμα, νὰ ἐπιβαλῆ εἰς τὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας καὶ νὰ μεταβάλλῃ θεσμοὺς οἱ ὅποιοι κρατοῦν ἀπὸ μακροῦ (Σ.τ.Ε. 609 - 612) 1967).

Οἱ ἀπὸ τῶν πρώτων χρόνων τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, διέποντες τὰ τοῦ μοναχικοῦ βίου Κανόνες εἶναι κατοχυρωμένοι διὰ τοῦ Συντάγματος. Κατὰ τὸ ἀληθὲς νόημα τοῦ περὶ θρησκευτικῆς ἐλευθερίας ἄρθρου 13 τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος, ἡ Πολιτεία ἐμποδίζεται νὰ προβῇ εἰς τὴν ἐκδοσιν νομοθετικῶν ἢ διοικητικῶν πράξεων διὰ τῶν ὁποίων νὰ θίγεται, ἀμέσως ἢ ἐμμέσως, τὸ ὀρθόδοξον δόγμα ἀπὸ τὸ ὁποῖον κυριαρχεῖται ἡ ζωὴ τῆς Ἀνατολικῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας (ἴδε καὶ Ἀγ. Μαρτίου «Ἡ συνταγματικὴ κατοχύρωσις τῶν Ἱερῶν Κανόνων» Νέον Δίκαιον, ἔτος 30ον σελ. 529 ἐπ.).

Τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας, ἐρμηνεύον τὸ ἄρθρον 1 τοῦ Ν.Δ. 284) 74 διὰ τοῦ ὁποίου ἀνετέθη ἡ διοί-

— Νὰ ἀνοίξουν οἱ Ἐκκλησίες στὴ Β. Ἡπειρὸ!

— Νὰ ἐλευθερωθοῦν οἱ βορειοηπειρωτὲς πολιτικοὶ κρατούμενοι!

— Νὰ σταματήσῃ ὁ διωγμὸς τῶν Ὁρθόδοξων Ἑλλήνων τῆς Β. Ἡπειροῦ!

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Προπρύτανης τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

κησις τῶν μὴ ἑνοριακῶν Ναῶν τῶν Κοιμητηρίων εἰς τοὺς Δῆμους, διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 1476) 1975 ἀποφάσεως τῆς Ὀλομελείας, ἐδέχθη ὅτι εἰς τοὺς Δῆμους δὲν περιήλθον «τὰ θέματα τὰ διεπόμενα, ὡς ἐκ τῆς φύσεώς των, ὑπὸ τῶν Ἱ. Ἀποστολικῶν καὶ Συνοδικῶν Κανόνων καὶ τῶν Ἱ. Παραδόσεων τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ἐξαιρουμένου συνεπῶς καὶ παντὸς ζητήματος τὸ ὁποῖον ἀνάγεται εἰς τὴν αὐτοδιοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας, ὑφ' ἣν ἔννοιαν, ἔκτασιν καὶ περιεχόμενον κατοχυροῦται αὐτῇ ὑπὸ τοῦ Συνταγματικοῦ Χάρτου τῆς Χώρας» (δλ. καὶ τὴν, ἐφ' ἧς ἡ ὡς ἄνω ἀπόφασις ἐξεδόθη, εἰσηγήσιν τοῦ Εἰσηγητοῦ Ἀν. Μαρτίου, εἰς περιοδικὸν Τὸ Συντάγμα, ἔτος 1ον, τεύχος 5-6 σελ. 57 ἐπ. καὶ σχόλια Σπυρ. Τρωιάνου).

Παρὰ τὰ ἄνωτέρω καὶ ἀντιθέτως πρὸς τὰ ἄνωτέρω πληθύνονται καθημερινῶς αἱ περιπτώσεις κατὰ τὰς ὁποίας, παραγνωρισμένων τῶν Ἐπισκόπων, εἰς τὰς Μητροπόλεις των καθίστανται καὶ ἀναπτύσσονται ἡσυχαστήρια, ἢ ζωὴ τῶν ὁποίων ρυθμίζεται διὰ τῆς, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος, συστάσεως σωματείου κατὰ παράδειγμα τῶν Ἱερῶν Κανόνων καὶ τῆς Ὀρθοδόξου Παραδόσεως καὶ τῆς περὶ μοναχικοῦ βίου Χριστιανικῆς διδασκαλίας.

Οὕτως ὁμοῦ παραβιάζεται ὁ ΜΑ' Ἀποστολικὸς Κανὼν διὰ τοῦ ὁποίου ὀρίζεται: «Τὸν Ἐπίσκοπον ἐξουσίαν ἔχειν τῶν τῆς Ἐκκλησίας πραγμάτων... ὥστε κατὰ τὴν αὐτοῦ ἐξουσίαν πάντα διοικεῖσθαι... μετὰ φόβου Θεοῦ καὶ πάσης εὐλαθείας» (Ράλλη - Ποτλῆ, Συντάγμα τῶν θείων καὶ Ἱερῶν Κανόνων, τόμος 2, σελ. 57, καὶ Νικ. Μίλας, Τὸ Ἐκκλησιαστικὸν δίκαιον τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, μετάφρασις Ἀποστολοπούλου, Ἀθήναι: 1906, σελ. 303 ἐπ.).

### — Β —

Κατὰ παράδειγμα τῶν Ἱερῶν Κανόνων καὶ τῆς Ἱ. Παραδόσεως καὶ παραγνώρισιν τοῦ Κυριάρχου Ἐπισκόπου ἰδρύονται σωματεία, τὰ Καταστατικὰ τῶν ὁποίων ὑποβάλλονται εἰς τὰ Πολυμελῆ Πρωτοδικεῖα διὰ τὴν ἐγγραφὴν εἰς τὰ ἐπὶ τόπῳ τηρούμενα βιβλία καὶ ἀπόκτησιν προσωπικότητος (ἄρθρα 78, 79, 80, 81, 83 Α.Κ.).

Οὕτως ὑπὸ τὸ κάλυμμα ἡσυχαστηρίων, εἰς τὴν πραγματικότητα συνιστῶνται καὶ λειτουργοῦν Μοναί (Κτητορικαί), αἱ ὁποῖαι ὁμοῦ, κατὰ τὰ εἰς τὴν Ὀρθόδοξον Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν, ἰδρύονται, ἀναγνωρίζονται καὶ συνιστῶνται ὑπὸ τῆς ἀρμοδίας Ἐκκλησιαστικῆς Ἀρχῆς ὑπὲρ ὀρισμένου φυσικοῦ ἢ νομικοῦ προσώπου (ἐκδοσις, γνώμη, προτροπὴ καὶ διάκρισις, προσταγὴ ἀρχιερατικῆ).

Ἡ Κτητορικὴ Μονή, νομίμως καὶ κανονικῶς ἰδρυμένη, διέπεται ὡς πρὸς τὰς ἐξωτερικὰς ἐκδηλώσεις ὑπὸ τοῦ Κτητορικοῦ δικαίου. Χάριν ὁμοῦ τῆς Κανονικῆς ἀκριθείας καὶ τάξεως, ὁ τρόπος λειτουργίας τῆς, ὑπὸ οἰανδήποτε ὀνομασίαν καὶ ἐὰν ἐμφανίζεται, ὡς καὶ ἡ ἐν αὐτῇ ἔκτασις τῆς ἐξουσίας καὶ τῶν ὑποχρεώσεων τῶν κτη-

τόρων προσδιορίζονται ἐπακριδῶς ὑπὸ τοῦ ἐσωτερικοῦ Κανονισμοῦ (τυπικόν) (ἴδετε λ.χ. Ἀθανασίου Ἀθωνίτου, Τυπικόν).

Ὁ Κανονισμὸς συντάσσεται ὑπὸ τῶν κτητόρων ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἀρχῆς, πάντοτε δὲ συμφώνως πρὸς τὰς περὶ μοναχισμοῦ Κανονικὰς καὶ Πολιτεϊκὰς διατάξεις (ἴδετε Καν. Δ' Χαλκηδόνας, Σ. Β. 226 καὶ Παν. Παναγιωτάκου, Τὸ δίκαιον τῶν Μοναχῶν, τόμος Δ', εἰς κεφάλαιον Ὁργάνωσις μοναχικοῦ βίου σελ. 302 ἐπ.).

Αἱ διατάξεις τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος ρυθμίζονται τὰ περὶ συστάσεως, ἀναγνωρίσεως κ.λπ. νομικῶν προσώπων ἰδιωτικοῦ δικαίου, ὀρίζουν τί πρέπει νὰ καθορίζῃ ἐπὶ ποιῆ ἀκυρότητος τὸ καταστατικόν (ἄρθρ. 80) μετὰ τῶν ὁποίων δὲν ἀναφέρονται τὰ περὶ μοναχικοῦ βίου καὶ δὴ κατὰ τὰ πρότυπα τῆς Ὀρθοδόξου κατ' Ἀνατολὰς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, διὰ τὴν διαφύλαξιν καὶ μὴ ἀλλοίωσιν τῶν ὁποίων ὑποχρεοῦται ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος διὰ τῶν Ἐπισκόπων νὰ ἀγρυπνῇ.

Εἰς τὴν προσπάθειαν νὰ συμβιβασθοῦν τὰ μὴ δεκτικὰ συμβιβασμῶν οἱ ἱδρυταί, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ Ἀστικοῦ Δικαίου, Ἡσυχαστηρίων ὑπὸ μορφήν σωματείου, διὰ νὰ ἔχουν νομικὴν προσωπικότητα δεκτικὴν κτήσεως περιουσίας κ.λπ., μεταβάλλουν τὰς λέξεις, ἐνῶ εἰς τὴν πραγματικότητά, διὰ τῆς περιβολῆς τοῦ μοναχικοῦ σχήματος ἐπιδιώκεται ἐξωτερικῶς ἡ δημιουργία συγχύσεως διὰ λόγους εὐνοήτους.

Κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ πείσῃ ὅτι οἱ πολλακίς προσκαλούμενοι ἐπισκέπται τῶν ποικιλονόμων γυναικείων ἡσυχαστηρίων, μένουν μὲ τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἐπισκέπτονται κανονικῶς συνεστημένους καὶ λειτουργοῦσας μονὰς καὶ ὅτι αἱ «ἐφρησυχάζουσαι» εἶναι μοναχαὶ τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας.

Ἀπὸ τινος μάλιστα χρόνου, ἐκτὸς τῆς παραβιάσεως εἰς τὰ ἡσυχαστήρια τῶν αὐστηροτάτων Κανόνων οἱ ὁποιοὶ ἀπαγορεύουν τὴν συμβίωσιν καὶ συνεργασίαν μοναχῶν διὰ κανονικῆς κοινῆς καὶ λαϊκῶν (διπλοῦν μοναστήριον, ἀπαγορευτικὸς Κανὼν Κ' τῆς Ζ' Οἰουμενικῆς Συνόδου) συνιστῶνται γυναικεῖα ἡσυχαστήρια ὡς μετόχια ἀνδρῶν μονῶν τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ἐκ τῶν ὁποίων δημιουργοῦνται διὰ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ τὰς τοπικὰς Μητροπόλεις θέματα Κανονικά, Συνταγματικά, νομικά καὶ Διοικητικά, μὲ πρόθεσιν τὴν ἐκ τοῦ Συντάγματος παρερμηνείαν τῶν περὶ τῶν Ἱ. Μονῶν τοῦ Ἁγίου Ὁρους διατάξεων.

Ἡ διὰ τῆς κανονικῆς καὶ νομίμου κοινῆς προσκτηθεῖσα μοναχικὴ ιδιότης εἶναι ἀνεξάλειπτος καὶ ὁ κανονικῶς καὶ ἐγκύρως περιβληθεὶς τὸ μοναχικὸν σχῆμα δὲν δικαιούται κανονικῶς νὰ ἀποχωρήσῃ αὐτοδούλως ἐκ τῆς Μονῆς τῆς μετανοίας διὰ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν κοινωνίαν, ἢ τὴν οἰοῦναι κοινωνίαν ὡς τὰ ἰδρούμενα ἡσυχαστήρια - σὺλλογοι, διάγων ὡς λαϊκός. Ὁ Γ' Κανὼν Δ' Οἰουμε-

γικής Χαλκηδόνης επιτάσσει: «πλήρης δὲ ἐν σωφροσύνη καὶ εὐλαδείᾳ μέχρι τῆς τελευταίας τοῦ βίου ἐν τῇ Μονῇ διαβίωσις ἐπιβάλλεται» (ἴδετε καὶ ΚΒ' Κανόνα Νικαίας, Νεαράν Ε' παράγραφος 8 Ἰουστινιανοῦ, Κ. Ράλλη, Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον ἐκδ. 1927 Κεφ. 18, Μελ. Σακελλαροπούλου, Ἐκκλ. δίκαιον, σελ. 320-324, νόμον 5383) 32, Ἐφετεῖον Αἰγαίου 45) 1959, εἰς ἀρχεῖον Ἐκκλ. Κανον. δικαίου, ἔτος 1959, σελ. 217 ἐπ. καὶ Σ.τ.Ε. Ὁλομέλεια 33) 1938).

Ταῦτα καταφώρως ἀντίθετα πρὸς τὸν Κανόνα Κ' τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ὁ ὁποῖος ἀπαγορεύει τὴν συνεργασίαν μοναχῶν καὶ μοναχουσῶν. «Ἀπὸ τοῦ παρόντος ὀρίζομεν, μὴ γίνεσθαι διπλοῦν μοναστήριον, ὅτι σκάνδαλον καὶ πρόσκομμα τοῖς πολλοῖς γίνεται τοῦτο. Εἰ δὲ τινες μετὰ συγγενῶν προαιροῦνται ἀποτάξασθαι καὶ τῷ μονῆρι: εἶψα κατακολουθεῖν, τοὺς μὲν ἄνδρας δεῖ ἀπιέναι εἰς ἀνδρῶν μοναστήριον, τὰς δὲ γυναῖκας εἰσιέναι ἐν γυναικείῳ μοναστηρίῳ... εἰ δὲ συμβῆ συγγενῇ τινα ἐθέλειν θεάσασθαι μοναχόν, ἐπὶ παρουσίᾳ τῆς ἡγουμένης ταύτης προσομιλεῖτω διά μικρῶν καὶ θραχέων λόγων καὶ συντόμως ἐξ αὐτῆς ὑπαναχωρεῖτω» (Κανὼν Κ' τῆς Ζ' Οἰκουμ. Συνόδου. Ἰδετε καὶ ΚΓ' Κανόνα Νικηφόρου Κω) πόλεις καὶ γνωμοδότησιν ἡμῶν, ἐν ΕΚΚΛΗΣΙΑ 15.12.1980).

— Γ —

Ὀρίζοντος τοῦ Νόμου 590) 77 ὅτι τὰ εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος Ὀρθόδοξα Ἡσυχαστήρια ἰδρύονται ὡς νομικὰ πρόσωπα ἰδιωτικοῦ δικαίου, δὲν συνέπεται ὅτι διὰ τὴν ἴδρυσιν καὶ λειτουργίαν τούτων παραγνῶρίζεται ἡ, καὶ ὑπὸ τοῦ Συντάγματος προστατευομένη, Ἐκκλησία τῆς ἐπικρατοῦσης θρησκείας.

Ἐκ τῆς παραγρ. 10 ἀρθρου 39 τοῦ Νόμου 590) 77 προκύπτει σαφῶς ὅτι ἡ κατὰ τὸ Σύνταγμα αὐτοδιοικουμένη Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, δι' ἀποφάσεων τῆς ΔΙΣ ἐγκρινομένων ὑπὸ τῆς ΙΣΙ καὶ δημοσιευομένων διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως, θεσπίζει τὰ πλαίσια λειτουργίας τῶν εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος Ὀρθοδόξων ἡσυχαστηρίων.

Μέχρι τῆς ἐκδόσεως, κατ' ἐξουσιοδότησιν τῆς παραγρ. 10 ἀρθρ. 39 Ν. 590) 77, κανονισμοῦ, ἐφαρμοζοῦνται «αἱ κείμεναι διατάξεις» κατὰ τὰ εἰδικῶς μεταβατικῶς ὀριζόμενα δι' ἀρθρου 67 ἰδίου νόμου.

Ἀλλὰ ἀκόμη καὶ μετὰ τὴν ὄλως ἀντίθετον πρὸς τοὺς ἱερῶς Κανόνας ἐκδοχὴν ὅτι ἡσυχαστήρια ἰδρύονται καὶ λειτουργοῦν ὡς σωματεῖα τὰ ὁποῖα ἔχουν νομικὴν προσωπικότητα ἰδιωτικοῦ δικαίου, καὶ πάλιν ἡ ἐκ τοῦ Συντάγματος ἐπιτρεπτὴ ἐλευθερία τοῦ συνεταιρίζεσθαι διὰ θρησκευτικῶς σκοποῦς τελεῖ ὑπὸ τὴν ἐποπτεῖαν τῆς ἀρμοδίας Ἐκκλησιαστικῆς Ἀρχῆς, ὅπως ὑπὸ τὴν ἐποπτεῖαν τῆς Πολιτικῆς Ἀρχῆς τελεῖ καὶ ἡ λειτουργία τῶν κοινῶν σωματείων.

Καὶ ὅπως ἡ ἐποπτεύουσα τὰ σωματεῖα Πολιτικῆ Ἀρχῆς δικαιούται νὰ ἐπιβάλῃ τὴν τήρησιν τῶν νόμων καὶ τὴν μὴ ἐκτροπὴν τῶν ἐποπτευομένων σωματείων, κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ ὁ οἰκείος Ἐπίσκοπος δικαιούται δι' ἀναφορᾶς πρὸς τὴν Πολιτικὴν Ἀρχὴν (Εἰσαγγελέα, Νομάρχην) νὰ ζητήσῃ ἀκόμη καὶ τὴν διάλυσιν ἡσυχαστηρίου (ἴδετε ἀρθρον 105 παρ. 3 Ἀστικοῦ Κώδ.) ὅσακις ἤθελε διαπιστώσῃ, ὡς ἔχει δυστυχῶς ἀποδείξει ἡ πείρα, ὅτι ἕνεκα τῆς ἐπιδιωκομένης κατὰ «τὰ ἐξωτερικὰ γνωρίσματα» ὁμοιότητος τῶν ἡσυχαστηρίων πρὸς τὰς κανονικῶς καὶ νομίμως συνεστημένους Ἱερὰς Μονὰς, προκαλεῖται, πρὸς βλάβην τῆς Ἐκκλησίας Ἑλλάδος, ὡς Ἐκκλησίας τῆς ἐπικρατοῦσης ἐν Ἑλλάδι θρησκείας, σύγχυσις τούτων μετὰ τὰ νομίμως καὶ συμφώνως πρὸς τοὺς ἱερῶς Κανόνας καὶ τοὺς Κανονισμοὺς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος λειτουργοῦντα καὶ τελοῦντα ὑπὸ τὴν ἐποπτεῖαν ταύτης, ἐν γένει Ἐκκλησιαστικὰ ἰδρύματα.

Δὲν πρέπει νὰ παραγνῶρίζεται ὅτι, ὑπὸ τὸ ἐλευθέρως συνεταιρίζεσθαι διὰ θρησκευτικῶς σκοποῦς συνταγματικὸν δικαίωμα —ἀνεξαρτήτως ὅτι τοῦτο δὲν δύναται νὰ ἐπικαλοῦνται οἱ μοναχοί— διὰ τῶν ἡσυχαστηρίων καλλιεργεῖται εἰς τοὺς «ἐμφελκόμενους» ἐπισκέπτας ἡ πλάνη ὅτι ταῦτα εἶναι κανονικῶς συνεστημένα καὶ δὲν ἔχουν διαφορὰν μετὰ τὰς κανονικῶς καὶ νομίμως συνεστημένους καὶ λειτουργοῦσας Ἱ. Μονὰς καὶ Ἐκκλησιαστικὰ ἰδρύματα, ἐνῶ εἰς τὴν πραγματικότητα, οὐχὶ σπανίως, ἀποτελοῦν διαστροφὴν τῆς περὶ μοναχισμοῦ καὶ μοναχικοῦ βίου ὀρθοδόξου διδασκαλίας καὶ τρόπον ἐκμεταλλεύσεως ἀφελῶν (ἴδετε Σπ. Τρωιάνου, παρατηρήσεις ὑπὸ τὴν ὑπ' ἀριθ. 21 τῆς 24.6.1970 γνωμοδοτήσεως Εἰσαγγελέως Ἀρείου Πάγου, εἰς Ποινικὰ Χρονικά, Τόμος 1970, σελ. 546-548) καὶ ἐκτροπὴν ἀπὸ τὴν ἀληθῆ ἔννοιαν τῶν ὀρθοδόξων ἡσυχαστηρίων, τὰ ὁποῖα «ἐν τῇ πράξει τῆς ὀρθοδόξου Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας εἶναι τόπος ἔνθα μοναχὸς ἀσκεῖται μόνος» (Παν. Παναγιωτάκου, Σύστημα Ἐκκλ. Δικαίου, Τόμος Δ' σελ. 327).

Κατὰ τὴν γνώμην ἡμῶν διὰ τὴν προστασίαν τῆς ἡ συνταγματικῶς προστατευομένη Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, ὡς νομικὸν πρόσωπον δημοσίου δικαίου ἐκ τοῦ νόμου (ἀρθρον 1 παρ. 4 Ν. 590) 77), νομιμοποιεῖται, ἐπικαλούμενη τὰ εἰς ἀρθρον 57 Ἀστικοῦ Κώδικος ὀριζόμενα, νὰ ἀπαιτήσῃ τὴν ἄρσιν τῆς προσβολῆς τῆς προσωπικότητος Αὐτῆς, ἀκόμη δὲ καὶ τὴν παράλειψιν ταύτης διὰ τὸ μέλλον (Ἐφ. Ἀθηνῶν 1146) 70, Ἀρμεν. 24, 923), ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι, διὰ τῆς ἐπιδιωκομένης ἐξωτερικῆς ὁμοιότητος λειτουργίας τῶν ἡσυχαστηρίων πρὸς τὰς νομίμως συνεστημένους καὶ λειτουργοῦσας Ἱ. Μονὰς καὶ ἡσυχαστήρια προσβάλλεται ἡ προσωπικότης ταύτης (φήμη, τιμὴ, πίστις, ὄνομα, μέλλον κλπ).

Κατὰ τὴν κρατοῦσαν εἰς τὴν ἐπιστήμην καὶ νομολογίαν ἀποψιν τὰ νομικὰ πρόσωπα, ὡς ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, ἔχουν βούλησιν καὶ κατ' ἀρχὴν καθολικὴν ἱκανότητα δικαίου (ἀρθρον 61 Α.Κ.). Ἐκ τοῦ λόγου τούτου ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἀπολαμβάνει, ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς ὅρους ὡς καὶ τὰ φυσικὰ πρόσωπα καὶ μόνον ἐξαι-

ρουμένων των αγαθών τα οποία προϋποθέτουν την ιδιότητα φυσικού προσώπου (άρθρ. 62 Α.Κ.), της προστασίας του ονόματος ως και της ίδιας Αιτής προσωπικότητας (Μον. Πρωτ. Άθηνών 10956) 80, έκδοθείσης επί αιτήσεως της Έκκλησίας της Ελλάδος, Α. Τούση, Γεν. Άρχαι παρ. 34, Μπαλτή, Γεν. Άρχαι παρ. 24 σελ. 77, Γεωργιάδη - Σταθοπούλου, Γεν. Άρχαι σελ. 102).

Άντίθετος άποψις θά άπετέλει άποδοκιμαζόμενην υπό του περι κοινοϋ δικαίου αισθήματος επιδράθεισιν της άσυδοσίας και θά καθίστα άνευ οίκασθήποτε πρακτικής άξίας την δι' άρθρου 13 του Συντάγματος προδλεπομένην προστασίαν της Έκκλησίας της Ελλάδος άφου ή προστασία αύτη παρέχεται και εις πάσαν γνωστήν εν Ελλάδι θρησκείαν (Ίδετε Δερβέναγα, Τό Σύνταγμα της Ελλάδος, ύπ' άρθρα 3 και 13).

— Δ —

Πρός θεμελίωσιν της κατά τās διατάξεις του Άστικού Κώδικος ιδρύσεως ήσυχαστηρίων - συλλόγων γίνεται όχι μόνον επίκλησις των περι νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου διατάξεων του Άστικού Κώδικος, αλλά και της ύπ' άριθ. 866) 1974 άποφάσεως του Συμβουλίου της Έπικρατείας. Προβάλλεται μάλιστα ότι, ύπάρχοντος του δεδικασμένου εν της άποφάσεως, αποκλείεται άνάμειξις της Έκκλησίας της Ελλάδος.

Άληθώς το Συμβούλιον της Έπικρατείας, διά της προειρημένης άποφάσεώς του, έκρινεν ότι εν όψει της δι' άρθρου 16 (του τότε ισχύοντος Συντάγματος) κατοχυρώσεως εν Ελλάδι του άτομικού δικαιώματος της θρησκευτικής έλευθερίας ύπ' άμφοτέρας τās έκδηλώσεις αυτού, ήτοι τόσοσν της έλευθερίας της συνειδήσεως όσον και της έλευθερίας της λατρείας, ή άσκησης του δικαιώματος τούτου είναι έλευθέρα και συνεπώς δέν είναι συνταγματικώς επιτρεπτή ή άξίωσις να ύποδληθή εις τον περιορισμόν της προηγουμένης έγκρίσεως της Διοικήσεως, είμη μόνον εις περιορισμούς οι όποιοι προδλέπονται υπό διατάξεων του Συντάγματος.

Η καθιστώσα ύποχρεωτικήν «διά πάσαν περίπτωσιν» Ήσυχαστηρίου την σύστασιν Ίδρύματος δι' έκδόσεως διατάγματος κατά τās όριζόμενα δι' άρθρου 5 του ύπ' άριθ. 39) 1972 Κανονισμού είναι άντίθετος πρός το Συνταγματικόν δικαίωμα (Ελλήνων πολιτών και μη) του συνεταρρίζεσθαι έλευθέρως διά θρησκευτικούς σκοπούς υπό τούς τιθεμένους μόνον διά του Συντάγματος επιτρεπτούς περιορισμούς» (Ίδετε 866) 74 Άπόφ. Σ. τ.Ε. εις Νομ. Βήμα 27, 719 και 2336) 1980).

Η ως άνω άπόφασις έξεδόθη επί αιτήσεως έφησυχαζόντος από έτών γέροντος εις Ήσυχαστηρίον του όποιου ήτο ο κτήτωρ, κατά της δι' άρθρου 5γ του ως άνω Κανονισμού (ΦΕΚ 103) 30.6.1973) άξίωσεως όπως εντός όρισμένης προθεσμίας ζητήση παρά του επιχωρίου Έπισκόπου την κίνησιν της σχετικής διαδικα-

σίας διά την άναγνώρισιν του Ήσυχαστηρίου του ως Νομικού Προσώπου ιδιωτικού Δικαίου διά Διατάγματος του Ύπουργείου Έθνηκής Παιδείας και Θρησκευμάτων.

Ο ως άνω Κανονισμός, δι' άρθρου 5α, όρίζει ότι τās Ήσυχαστήρια, ως Ίεραί Μοναί ιδιωτικού Δικαίου, συκοστώνται κατά τās περι Ίδρυμάτων διατάξεις του Άστικού Κώδικος.

Ο ισχύων ως Καταστατικός Χάρτης της Έκκλησίας της Ελλάδος Νόμος 590) 1977 εις άρθρον 39 παρ. 10 όρίζει ότι, τās εις την περιοχήν της Έκκλησίας της Ελλάδος Όρθόδοξα Ήσυχαστήρια, ιδρύονται ως νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου κατά τās «κειμένες διατάξεις».

Καταφανές είναι ότι διά του ισχύοντος Νόμου 590) 77 δέν περιορίζεται ή σύστασις των Ήσυχαστηρίων «κατά τās περι Ίδρυμάτων διατάξεις του Άστικού Κώδικος» αλλά όρίζεται ότι «ιδρύονται ως νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου κατά τās κειμένες διατάξεις».

Δι' άρθρων 61-126 του Άστικού Κώδικος όρίζονται αι μορφαι Νομικών Προσώπων Ίδιωτικού Δικαίου και διά των όριζόμενων διά της παραγράφου 10 άρθρου 39 Νόμου 590) 77, άφίεται εις τούς ιδρυτάς ή έλευθερία επιλογής της μορφής κτήσεως υπό του Ήσυχαστηρίου νομικής προσωπικότητας.

Τό ύπάρχον όμως ζήτημα δέν είναι ή επιλογή της μορφής του νομικού προσώπου ιδιωτικού δικαίου, αλλά, εν τās εις τον Καταστατικόν και τον Έσωτερικόν Κανονισμόν λειτουργίας των ήσυχαστηρίων είναι σύμφωνα με τούς Ι. Κανόνας και τās παραδόσεις της Όρθόδοξου κατ' Άνατολάς Χριστιανικής Έκκλησίας και της Όρθόδοξου Δεδασκαλίας περι Μοναχισμού, και διά τον λόγον τούτον προστατεύονται υπό του ισχύοντος Συντάγματος (άρθρον 3).

Ο άνωτέρω έλεγχος δέν είναι δυνατός υπό του Πολυμελούς Πρωτοδικείου εις τό όποιον ύποβάλλεται τό καταστατικόν. Έκ του συνδυασμού των άρθρων 80 και 81 του Άστικού Κώδικος σαφώς προκύπτει ότι ο νόμος, δι' άρθρου 80, όρίζει τί πρέπει να καθορίξη επί ποινη άκυρότητας τό καταστατικόν σωματείου και δι' άρθρου 81 όρίζεται ότι: «Τό Πολυμελές Πρωτοδικείον, έφ' όσον συντρέχουσιν οι νόμιμοι όροι δέχεται την αίτησιν έγγραφής του σωματείου εις τό βιβλίον σωματείων, άφ' ής τό σωματείο και άποκτā προσωπικότητα».

Όπως τό Πολυμελές Πρωτοδικείον κατά τās προειρημένα έλέγη εν «συντρέχουσιν οι νόμιμοι όροι» ούτως εις την Έκκλησίαν της Ελλάδος άνήκει ή αποκλειστική άρμοδιότης έλέγχου ότι τās εις τό καταστατικόν και τον κανονισμόν λειτουργίας των ήσυχαστηρίων - σωματείων, είναι σύμφωνα με τούς Ι. Κανόνας και τās Ι. Παραδόσεις περι μοναχισμού, πρός δεδαιώσιν ότι τό σωματείο - Ήσυχαστηρίον είναι άληθώς Όρθόδοξον.

Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ὁ ἰσχύων Καταστατικὸς Χάρτης, ἐνῶ ὡς προαναφέρεται ἀφήκεν εἰς τοὺς ἰδρυτὰς Ὁρθοδόξων Ἡσυχαστηρίων εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἐλευθέραν τὴν ἐπιλογὴν τῆς κατὰ τὸν πολιτικὸν νόμον μορφῆς τῆς νομικῆς προσωπικότητός των, συγχρόνως παρέχει ἐξουσιοδότησιν εἰς τὴν αὐτοδιοικουμένην Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος (ἄρθρ. 3 Συντ) τος, 2 Ν. 590) 77) ὅπως διὰ Κανονιστικῶν ἀποφάσεων τῆς ΔΙΣ, ἐγκρινομένων ὑπὸ τῆς ΙΣΙ καὶ δημοσιευομένων διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως, θεσπίζονται τὰ πλαίσια λειτουργίας τῶν εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος Ὁρθοδόξων Ἡσυχαστηρίων.

Τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας παγίως δέχεται ὡς συνταγματικὴν τὴν ἐκδοσιν, κατ' ἐξουσιοδότησιν τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου, Κανονισμῶν διὰ τῶν ὁποίων ρυθμίζονται Ἐκκλησιαστικὰ θέματα καὶ τὰ τῶν ἀρμοδιότητων, διοικήσεως, ἐν γένει λειτουργίας τῶν Ἐκκλησιαστικῶν νομικῶν προσώπων, ὡς καὶ ὁ τρόπος διοικήσεως, διαχειρίσεως καὶ ἀξιοποιήσεως τῆς ἐν γένει Ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας.

Εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς πρὸς τὴν Βουλὴν τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ 16.3.77 εἰσηγητικῆς ἐκθέσεως τῶν ἀρμοδίων Ἰπουργῶν ἐπὶ τοῦ σχεδίου νόμου περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (κατὰ τὴν 3178) 76 ἀπόφασιν ὁλομ. Σ.τ.Ε., ὁ Καταστατικὸς Χάρτης τῆς Ἐκκλησίας εἶναι νόμος τῆς Πολιτείας ψηφιζόμενος συνταγματικῆ ἐπιταγῇ ὑπὸ τῆς ὁλομ. τῆς Βουλῆς) ἀναγράφεται ὅτι «Καταστατικὸς Χάρτης τῆς Ἐκκλησίας εἶναι οἱ διὰ τῶν ἄρθρων 3 καὶ 13 τοῦ ἐν ἰσχύϊ συντάγματος κατοχυρούμενοι Ἱ. Κανόνες».

Ὁ Εἰσαγγελεὺς τοῦ Ἀρείου Πάγου διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 21 τῆς 24.6.70 γνωμοδοτήσεώς του ἔχει γνωμοδοτήσει: «Ἐπὶ τῶν Ἡσυχαστηρίων, ἐν ἑλλείψει ἐιδικῶν διατάξεων εἶναι ἐφαρμοστέαι αἱ περὶ ἰδρύματος διατάξεις τῶν ἄρθρων 108 - 114 τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος, ἐξ ὧν ἡ τοῦ ἄρθρου 108 ἀπαιτεῖ σύστασιν ἰδρύματος (ἔχοντος νομικὴν προσωπικότητα), ἰδρυτικὴν πράξιν δι' ἧς τάσσεται περιουσία πρὸς ἐξυπηρέτησιν ὠρισμένου σκοποῦ καὶ ἔγκρισιν τῆς συστάσεως διὰ διατάγματος» (Γνωμ. Εἰσαγγ. Ἀρ. Πάγου 21) 24.6.70 εἰς Ποιν. Χρονικά, ἔτος 1970, σελ. 545 ἐπ.).

Ὡς προαναφέρεται διὰ τῶν εἰς παρ. 10 ἄρθρ. 39 Νόμ. 590) 77 δὲν τίθεται περιορισμὸς εἰς τὴν μορφήν τῆς νομικῆς προσωπικότητος τῶν εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἰδρυομένων ἡσυχαστηρίων καί, ἐφ' ὅσον ὁ νόμος παραπέμπει εἰς τὰς κειμένας διατάξεις, μόνος περιορισμὸς εἶναι αὐταί. Κατὰ τὴν γνώμην ἡμῶν, συμφωνοῦσαν μὲ τὴν γνώμην τοῦ καθηγητοῦ Σπ. Τρωϊάνου εἰς τὰς παρατηρήσεις τούτου ὑπὸ τὴν ὑπ' ἀριθ. 21) 24.6.70 γνωμοδότησιν Εἰσαγγελεὺς τοῦ Ἀρ. Πάγου, προκειμένου περὶ ἡσυχαστηρίων αἱ διατάξεις τοῦ Ἀστικοῦ Δικαίου κτήσεως νομικῆς προσωπικότητος, εἶναι ἀπρόσφοροι ἐν ὄψει τοῦ γεγονότος ὅτι κύριον στοιχεῖον τῶν ἡσυχαστηρίων εἶναι «ἡ κατὰ μόνους ἀσκήσεις».

Εἰς τὴν πρακτικὴν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ μετὰ τὰ εἰς τὴν παράγρ. 10 ἄρθρ. 39 Ν. 590) 77, τὰ εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἡσυχαστήρια ἰδρύονται μετὰ προηγουμένην βεβαίωσιν τοῦ οἰκείου ἀρχιερέως καὶ τῆς ἐπὶ τοῦ μοναχικοῦ θίου Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς (ἄρθρ. 10 ἐδάφ. ιε' Ν. 590) 77) ὅτι τὰ εἰς τὴν ἰδρυτικὴν πράξιν καὶ τὸν ἐσωτερικὸν κανονισμόν, εἶναι σύμφωνα μὲ τοὺς Ἱ. Κανόνες, τὰς παραδόσεις καὶ τὴν περὶ μοναχισμοῦ χριστιανικὴν διδασκαλίαν.

Ἡ ὡς ἄνω βεβαίωσις εἶναι συνταγματικῶς ἐπιτρεπτή ὡς προστατεύουσα τὸ ὀρθόδοξον χριστιανικὸν δόγμα (ἄρθρ. 3 Συντάγματος καὶ ἄρθρ. 1 Ν. 590) 77) διὰ τὰ ἰδρυόμενα εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος Ὁρθόδοξα Ἡσυχαστήρια (ιδιωτικὰς Μονὰς).

Ταῦτα διότι εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος ὁ Συνταγματικὸς νομοθέτης δι' ἄρθρου 3 παρ. 1 ἀνέθεσεν τὴν ὑποχρέωσιν διαφυλάξεως τῶν ἱερῶν Ἀποστολικῶν καὶ Συνοδικῶν Κανόνων καὶ ἱερῶν Παραδόσεων.

Διὰ τῶν εἰς τὴν ὑπ' ἀριθ. 866) 74 ἀπόφασιν τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας δὲν ἀπεκλείσθη, οὔτε ἠδύνατο γὰ ἀποκλεισθῆ ἡ ἐποπτεία τοῦ οἰκείου Ἀρχιερέως ἐπὶ τῆς λειτουργίας τῶν εἰς τὴν Ἐπισκοπικὴν του περιφέρειαν ὀρθοδόξων ἡσυχαστηρίων, ἀφοῦ δι' ἄρθρου 39 παρ. 7 τοῦ Ν. 590) 77 ὀρίζεται ὅτι, ἀκόμη καὶ τὰ μετοχία ἱερῶν μονῶν τὰ ὅποια ἀνήκουν εἰς ἕτερον τοῦ κλίματος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, «ἰδρύονται διὰ κοινῆς ἀποφάσεως τῶν Ἰπουργῶν Ἐξωτερικῶν καὶ Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Ἐρησκειμάτων, ἐκδιδομένης μετὰ συγκατάθεσιν τοῦ ἐπιχωρίου ἀρχιερέως καὶ ἔγκρισιν τῆς Διοικητικῆς Ἱ. Συνόδου καὶ λειτουργοῦν ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν αὐτῆς, ἀσκοῦμενην διὰ τοῦ ἐπιχωρίου Ἀρχιερέως, ἐφαρμοζομένων ἐπ' αὐτῶν, τῶν ἰσχυουσῶν διὰ τὰς ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος Μονὰς διατάξεων».

Ἡ διὰ τῆς παρ. 8 ἰδίου ἄρθρου περιοριστικὴ ἐξαιρέσις ἀπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ ἐπιχωρίου ἀρχιερέως τῶν Πατριαρχικῶν καὶ Σταυροπηγιατικῶν μονῶν Βλατάδων εἰς Θεσσαλονικὴν καὶ Ἀγίας Ἀναστασίας Φαρμακολυτρίας εἰς Χαλκιδικὴν, αἱ ὅποια τελοῦν ὑπὸ τὴν ἄμεσον πνευματικὴν κυριαρχίαν καὶ διοίκησιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὡς καὶ τῶν μετοχιῶν τοῦ Παναγίου Τάφου καὶ τῆς Ἱ. Μονῆς Σινᾶ, προσαποδεικνύει ὅτι, καὶ κατὰ τὸν νόμον τῆς Πολιτείας, ὑπάρχει ἡ ἐπὶ τῶν Ἱ. Κανόνων θεμελιωμένη δικαιοδοσία τοῦ Ἐπισκόπου εἰς τὴν Μητρόπολιν του.

Οἱ Ἱ. Κανόνες, ὡς οἱ περὶ μοναχισμοῦ, κρατοῦντες ἀπὸ αἰῶνων, δὲν εἶναι δυνατὸν γὰ παραθεωροῦνται καὶ οὔτε γὰ τροποποιεῖνται ἢ ἀλλοιοῦνται διὰ καταστατικῶν καὶ κανονισμῶν ἡσυχαστηρίων. Ἀκόμη οὔτε ἀπὸ τὸν κοινὸν νομοθέτην (Συμβ. τ. Ἐπικρ. 3178) 76 Ὀλομ. 609 - 612) 67 καὶ Μητροπολίτου Κίτρους Βαρνάβα «Περὶ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Σ.τ.Ε.» Ἀθήναι. 1967).

— E —

Διὰ τὴν πληρεστέραν θεμελίωσιν τῶν ἀνωτέρω προστίθεται ὅτι: εἰς τὴν πρακτικὴν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τὰ ἡσυχαστήρια εἶναι τόπος ὑποτελοῦς Ἱ. Μονῆς καὶ ἱεροὶ τόποι εἰς τοὺς ὁποίους κατὰ τὴν μοναστικὴν πράξιν ἐφαρμόζεται ὁ ἀναχωρητικὸς βίος καὶ ὁ μοναχὸς ἀσκαίται μόνος (σκήτη, κελλίον, κάθισμα, καλύβη, ἐρημητήριον, ἐγκλείστρα).

Ὅταν τὰ ἡσυχαστήρια εἶχον ἰδρυθῆ καὶ ἐχρησιμοποιῶντο ὑπὸ μοναχοῦ ἦτο δυνατόν νὰ μὴ ἔχουν αὐτοτελείαν ἀλλὰ νὰ ἀποτελοῦν παράρτημα Μονῆς ὡς εἰς τὸ Τυπικὸν Ἀθανασίου Ἀθωνίτου (Παν. Παναγιωτάκου, Σύστ. Ἐκκλ. Δικαίου Τόμ. Δ', ὀργάνωσις μοναχικοῦ βίου Σπ. Τρωϊάνου, Παρατηρήσεις ὑπὸ τὴν ὑπ' ἀριθ. 21) 24.6.70 γνωμοδότησιν Εἰσαγ. Ἀρείου Πάγου, ὅπου ἀνωτέρω).

Ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἑλλάδος ἐξεδόθησαν νόμοι, διατάγματα, ἐγκύκλιοι τῆς Ἱ. Συνόδου περὶ ἰδρύσεως, διοικήσεως Ἱ. Μονῶν ὡς καὶ τῆς παρουσίας αὐτῶν. Ἐνδεικτικῶς ἀναφέρονται: τὸ ἀπὸ 26.4) 8.5.1834 Διάταγμα, τὸ Β.Δ. τῆς 12.2) 6.3.1857, τὸ ὅποιον ὡς καὶ τὰ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τούτου ἐκδοθέντα διατάγματα ἐτροποποιήθησαν ὑπὸ τοῦ ν. ΓΥΙΑ τῆς 16) 19.9.1909 ὡς καὶ ὁ κωδικοποιημένος Νόμος 4684) 1930.

Διὰ λόγους ποικίλους, ὧν ἡ ἔκθεσις παρέλκει, σὺν τῷ χρόνῳ ἀντικανονικῶς ἐπυκνώθησαν τὰ αὐτοτελῆ ἡσυχαστήρια καὶ ἀπώλεσαν τὸν χαρακτήρα τόπου ἀναχωρήσεως μοναχοῦ «ἐπὶ σκοπῷ κατὰ μόνας ἀσκήσεως». Εἰς τοῦτο συνετέλεσεν καὶ ὅτι, διὰ τοῦ καταργηθέντος Ν.Δ. 126) 1969, ὠρίετο ὅτι ἡσυχαστήρια δύνανται νὰ ἰδρυθῶσιν καὶ ὑπὸ κληρικῶν ὡς καὶ λαϊκῶν.

Διὰ τῶν ἡσυχαστηρίων «λαϊκῶν» ἐπῆλθε νόθευσις τοῦ μοναχικοῦ καὶ τοῦ οἰονεὶ μοναχικοῦ βίου, ἡ ὁποία ὁμοῦ μὲ τὴν ἔλλειψιν τῆς ἀκτημοσύνης, κυριωτέρου στοιχείου τῆς μοναχικῆς ιδιότητος, ὠδήγησεν εἰς τὴν ἰδρυσιν ἡσυχαστηρίων μὲ νομικὴν προσωπικότητα ἰδιωτικοῦ δικαίου.

Καὶ οἱ μὲν λαϊκοὶ δύνανται νὰ ἐπικαλοῦνται συνταγματικὰς προστασίας τῶν δικαιωμάτων των. Οἱ ἰσχυριζόμενοι ὅμως ὅτι διὰ τῆς ἰδρύσεως ἡσυχαστηρίων ἐπιθυμοῦν νὰ διαδιώσουν κοινοδικῶς κατὰ τὰ Ὁρθόδοξα μοναστικὰ πρότυπα, ὀφείλουν νὰ μὴ λησμονοῦν ὅτι οἰαδήποτε προσπάθεια νομιμοποιήσεως των διὰ νομικῶν ἢ νομικιστικῶν κατασκευῶν πρέπει νὰ συμπολιτεύεται πρὸς τοὺς περὶ μοναστικοῦ βίου Ἱ. Κανόνας καὶ τοὺς νόμους τοῦ Κράτους, τὴν ἀπαρέγκλιτον τήρησιν τῶν ὁποίων ὡς σαφῆ προϋπόθεσιν ὠρίεζεν τὸ ἄρθρον 11 τοῦ Συντάγματος 1952 καὶ ὀρίζει: τὸ ἄρθρον 12 τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος, (ἴδετε Π. Παναγιωτάκου, ἔνθ' ἀνωτέρω, ὁ μοναχὸς ἐν τῷ δικαίῳ καὶ δὴ ὁ μοναχὸς καὶ ὁ Συνταγματικὸς Κανὼν τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας τῆς συνεδήσεως, σελ. 271 ἐπ. ὡς καὶ γνωμοδότησιν ἡμῶν, «Τὸ ἀνε-

πίτρεπτον ἐπικλήσεως ὑπὸ κληρικῶν καὶ μοναχῶν συνταγματικῶν διατάξεων ἐπὶ τῷ τέλει ἀνατροπῆς τῶν Ἱ. Κανόνων» (πρβλ. καὶ Σ.τ.Ε. 866) 1981).

Διὰ νὰ τοποθετηθῶσι τὰ πράγματα εἰς τὴν ἀληθῆ καὶ ὀρθὴν κανονικὴν συνταγματικὴν καὶ νομικὴν θέσιν των, εἶναι ἀπαραίτητον νὰ ἀναφερθῆ:

Ὁ Μοναχικὸς βίος, ὡς ἀνάγκη τελειώσεως διὰ τῆς ἀπαργήσεως τῶν ἐγκοσμίων καὶ ἀσκήσεως ἐν μονῶσει καὶ προσευχῇ, ἐνεφανίσθη ἀπὸ τῶν πρώτων χρόνων τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐρυθμίσθη ὑπὸ τῶν Ἱερῶν Κανόνων καὶ ὑπήχθη, λόγῳ τῶν ἐν Ἑλλάδι σχέσεων Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας, ὑπὸ διατάξεις πολιτειακῶν νόμων.

Ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτοῦ ὁ μοναχικὸς βίος ἔχει ὡς μοναδικὸν σκοπὸν τὴν σωτηρίαν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς. Τοῦτο ἐπιτυγχάνεται δι' ἐγκύρου καὶ κανονικῆς εἰσοδότησεως καὶ ἐντάξεως τοῦ δεαμένου τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς τοῦ Χριστιανοῦ, εἰς τὸ Σῶμα τῆς μοναχικῆς ἀδελφότητος, μετὰ προηγουμένην κούραν τῆς ὁποίας προηγείται δοκιμασία καὶ παροχὴ ἱερᾶς ἀμετατρέπτου ὑποσχέσεως πρὸς ἰσόδιον καὶ ὑπὸ τὰ μοναχικὰ καθεστῶτα τῆς κατ' ἀνατολὰς ὀρθοδόξου Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας εἰς Ἱ. Μονὴν διαβίωσιν.

Ὁ ἑδαφικὸς χῶρος ἐντὸς τοῦ ὁποίου εἶναι ἐγκατεστημένη καὶ λειτουργεῖ ἡ Ἱ. Μονή, «τὸ μοναστήριον», εἶναι ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας καθορισμένος καὶ ὑπὸ τῆς Πολιτείας ἀνεγνωρισμένος ἱερὸς τόπος, ἀφιερωμένος εἰς τὴν Θεῖαν Λατρείαν καὶ διὰ τὸν λόγον αὐτόν, ἐξηρημένος τῆς συναλλαγῆς κατ' ἄρθρον 966 Ἀστικοῦ Κώδικος (ἴδετε Ἐφ. Ἀθην. 2192) 68, ΝοΒ. 17,304, Ν. Σ. Κρ. 711) 65, ΝοΒ. 14, 91, Μπαλῆς Γ. Ἀρχ. 210, Π. Παναγιωτάκου Ἐκκλ. Δίκ.).

Ἦδη ἡ Ἱερὰ Μονὴ πολιτικῶς εἶναι Νομικὸν Πρόσωπον Δημοσίου Δικαίου (ἴδετε Ν. 590) 77 ἄρθρον 1 παρ. 4) καὶ διὰ τὴν ἰδρυσιν καὶ λειτουργίαν ταύτης ἀπαιτεῖται, ὡς συστατικὸν αὐτῆς στοιχεῖον, πράξις Ἐκκλησιαστικῆς, τελειομένη διὰ πράξεως τοῦ Ὑπουργοῦ Θρησκευμάτων, (Σ.τ.Ε. 2403) 65, ΝοΒ. 14, 568) καὶ λαμβάνουσα ὑπόστασιν ὡς ἴδιον Νομικὸν Πρόσωπον Δημοσίου Δικαίου διὰ τῆς ἐκδόσεως διατάγματος, ἐκδιδόμενου μετὰ σύμφωνον γνώμην τοῦ ἐπιχωρίου Ἀρχιερέως καὶ ἔγκρισιν τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου (Ν. 590) 77 ἄρθρον 39, παρ. 3 καὶ Ἱ. Σόντης ΝοΒ. 13, 994).

Τὰ τῆς κούρας τῶν μοναχῶν, αἱ προϋποθέσεις κτήσεως τῆς μοναχικῆς ιδιότητος ὡς καὶ ἡ ἀπόδειξις κτήσεως ταύτης, τῆς διαθέσεως τῆς παρουσίας τούτων πρὸ τῆς κούρας, κληρονομίας αὐτῶν ἢ διαθέσεως κτηθείσης παρουσίας διὰ χαρακτηριστικῶν πράξεων ἐν ζωῇ καὶ μετὰ τὴν κούραν ρυθμίζονται δι' ἄρθρων 16, 18, 19 τοῦ Νόμου ΓΥΙΑ) 1909 «Περὶ Γενικοῦ Ἐκκλ. Ταμείου» (διατηρηθέντος ἐν ἰσχύϊ καὶ μετὰ τὴν ἰσχύϊν τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος), ΝΔ 1918) 42 καὶ Ν. 4684) 30 ἄρθρον 7 παρ. 2, (Ἀρ. Πάγος 472) 64 ΝοΒ. ἔτος 12ον, σελ. 1133,



## ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΩΝ ΣΤΗΛΗ

### Ἡ ἑορτὴ τῆς Κυριακῆς τῆς Ὁρθοδοξίας.

Ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος προέβαλε καὶ κατὰ τὸ τρέχον ἔτος τὴν ἑορτὴν τῆς Κυριακῆς τῆς Ὁρθοδοξίας διὰ τῆς ἐν τῷ Ἱ. Μητροπολιτικῷ Ναῶ τελήσεως τῆς καθιερωμένης πανηγυρικῆς Θ. Λειτουργίας, τῆς ὁποίας προέσκη ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ, περιτοιοχούμενος ὑπὸ Συνοδικῶν καὶ ἄλλων Ἀρχιερέων.

Ἡ προβολὴ τῆς ἑορτῆς ταύτης εἶναι ἀναγκαστικὴ, διότι, ὡς ἐιορίσθη ὑπὸ τοῦ —ἀποφάσει τῆς Ἱ. Συνόδου— ἐκφανήσαντος τὸν πανηγυρικὸν λόγον Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Ζακύνθου κ. Παντελεή-

μονος, «μπροστὰ σ' αὐτὴ τὴ θλιβερὴν πραγματικότητα, ὁ σημερινὸς ἑορτασμὸς παίρνει ξεχωριστὴ σημασία καὶ καταπληκτικὴ ἐπικαιρότητα. Γίνεται προσκλητήριον ἀγῶνος ἐναντίον μιᾶς καινούργιας εἰκονομαχίας, ποὺ ἐκφυλλίζει, ὑποβαθμίζει καὶ ἐξαθλιώνει τὸν ἄνθρωπο. Ἡ παλιὰ εἰκονομαχία πολεμοῦσε τὴν εἰκόνα τοῦ ἀνθρώπου σὲ πρόσωπο τοῦ Θεοῦ. Ἡ τωρινὴ πολεμᾷ τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ σὲ πρόσωπο τοῦ ἀνθρώπου. Οἱ πρῶτοι εἰκονοκλάστες προσπάθησαν νὰ ἀπομακρύνουν τὸ Θεὸ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο. Οἱ σημερινοὶ ἐπιδιώκουν νὰ ἀπομακρύνουν τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὸ Θεό. Τὸ ἀποτελεσμα, ἴδιο καὶ σὴν πρώτη περίπτωσι καὶ σὴν δεύτερη, εἶναι ὁ ἐσωτερικὸς διχασμὸς τοῦ ἀνθρώπου, ἡ τραγικὴ διάσπαση τοῦ ἀνθρώπινου ἀπὸ τὸ θεϊκό, τῆς ὕλης ἀπὸ τὸ πνεῦμα καὶ πὺρ πέρα ἢ

421) 62, ΝοΒ. ἔτος 10ον 1328 ἐπ. 621) 60, ΝοΒ. ἔτος 9ον, 592 ἐπ., 445) 57, ΝοΒ. ἔτος 6ον σελ. 40 ἐπ.).

Ἀνεξαρτήτως τῶν περὶ κουρᾶς γυναικῶν κανονικῶν διατάξεων τὸ Δικαστήριον τοῦ Ἀρείου Πάγου διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 39) 1957 (ἐν Ὀλομέλειᾳ) ἀποφάσεώς του, ἔλυσεν τὴν μεταξὺ τῶν δύο Τμημάτων του ἀναφεύσαν διαφωνίαν καὶ μὲ τὴν σκέψιν: «Ἐπειδὴ ὁ θεσμὸς τῶν ἱερῶν παρθένων, περὶ οὗ οἱ κανόνες ΣΤ', ΜΔ' καὶ ΡΚΣΤ' τῆς ἐν Κερθαγένῃ Συνόδου ἔχουν ἀτονῆσαι ἀπὸ παλαιωτάτων χρόνων ὡς μαρτυρεῖται ὑπὸ τοῦ Ζωναρᾶ ἐν σχολίῳ ὑπὸ τὸν ΙΘ' Κανόνα τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, διαφέρει οὐσιωδῶς τοῦ ἐπὶ ἀλλοίας ἐντελῶς θάσεως διαμορφωθέντος ὀλίγον θραδύτερον μοναχικοῦ θεσμοῦ, δι' ὃ καὶ ἡ διάταξις τοῦ ΣΤ' Κανόνος τῆς Συνόδου ταύτης, ἐπιτάσσουσα ὅπως ἡ καθιέρωσις Κορῶν μὴ γίνετα ὑπὸ πρεσβυτέρων ἄλλ' ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον ὑπὸ Ἐπισκόπου, δὲν δύναται νὰ τύχη κατ' ἀναλογίαν ἐφαρμογῆς, δι' ἑλλειψιν ταυτότητος τοῦ νομοθετικοῦ λόγου, ἐπὶ μοναχικῆς κουρᾶς γυναικῶν, ἥτις προσλαβοῦσα τὸν χαρακτηριστὴρα θρησκευτικῆς τελετῆς ἀπαιτεῖται ἀπαραιτήτως διὰ τὴν πρόσκτησιν τοῦ μοναχικοῦ σχήματος...» (Α. Π., Ὀλομέλεια 39) 1957, ΝοΒ. ἔτος 5ον σελ. 519, ἴδετε καὶ Α. Π. Ὀλομέλεια 38) 1957).

«Ἀφ' ἑτέρου, ὡς σαφῶς προκύπτει ἐκ τοῦ 2ου Κανόνος τῆς Πρωτοδευτέρας ἐν Κων) πόλει Συνόδου, ἡ μοναχικὴ κουρὰ ὡς θρησκευτικὴ τελετὴ πρέπει νὰ ἐπιτελεῖται ὑπὸ κληρικοῦ, φέροντος τὸν δεύτερον τουλάχιστον ἱερατικὸν βαθμὸν, οἷος εἶναι ὁ Πρεσβύτερος, ἡ διάταξις δὲ αὕτη ἔχει ἐφαρμογὴν τοῦ Νόμου μὴ διακρίνοντος, τόσον ἐπὶ ἀρρένων δοκίμων μοναχῶν ὅσον καὶ ἐπὶ γυναικῶν συμφώνως πρὸς τὴν ἐν τῷ Βυζαντινορωμαϊκῷ Δικαίῳ κρατοῦσαν ἀρχὴν τῆς κατὰ κανόνα ἐξομώσεως τῶν δύο φύλων (Ν. 195 Πανδ. 30. 16 ἢ 187, Βασ. 2. 2). Ἐπομένως ἡ μοναχικὴ κουρὰ γυναικῶν ἀνάγεται εἰς τὰ ἔργα τόσον τοῦ οἰκείου Ἐπισκόπου ὡς Ἀρχιερέως, ὅσον καὶ τοῦ Πρεσβυτέρου ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν, ἐν σχέσει πρὸς τὸν τελευταῖον τοῦτον, δι: ἡ εἰσδοχὴ εἰς

τὴν Μονὴν πρὸς δοκιμασίαν ἔτυχε τῆς ἐγκρίσεως τοῦ Ἐπισκόπου κατὰ τὴν ρητὴν περὶ τούτου διάταξιν τοῦ ἄρθρου 15 Ν. ΓΥΙΔ ἔτους 1909, καὶ δὲν ἐπηκολούθησεν ἀπαγόρευσις τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ τούτου ἄρχοντος πρὸς διενέργειαν μοναχικῆς κουρᾶς λόγῳ ἀκαταλληλότητος τῆς δοκίμου μοναχῆς, ἐν τῇ ἀσκήσει τῆς ποιμαντορικῆς αὐτοῦ ἐξουσίας ἐπὶ τοῦ Κλήρου καὶ τῶν Ἱερῶν Μονῶν κατὰ τὸν Καταστατικὸν Νόμον τῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» (Α.Π. Ὀλομ. 39) 1957 ἔνθ' ἀνωτέρω καὶ ὑπὸ ταύτην ἐνδιαφέρουσαν σημείωσιν Α. Α. Αἰποβάτς).

— ΣΤ —

Ἐν τέλει, προκειμένου περὶ τῶν λειτουργούντων εἰς τὰ διάφορα ἡσυχαστήρια - σωματεῖα ἱερῶν ναῶν θὰ πρέπει ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Ἀρχὴ νὰ διακριδώνῃ ἐὰν ἐτηρήθη ἡ διαδικασία τῆς παραγράφου 1 ἄρθρου 13 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 8) 1979 «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν καὶ Ἐνοριῶν» Κανονισμοῦ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὡς τοῦτο ρητῶς καὶ σαφῶς ὀρίζεται διὰ τῆς παραγράφου 5α ἰδίου Κανονισμοῦ. Εἰς πᾶσαν περίπτωσιν, καὶ κατὰ τὰ προϊσχύσαντα ἀλλὰ καὶ τὰ ἰσχύοντα, διὰ τῆς παραγράφου 5α τοῦ ὡς ἄνω Κανονισμοῦ, ὁ Ναὸς «λειτουργεῖ τῇ Κανονικῇ ἀδείᾳ τοῦ οἰκείου Μητροπολίτου πρὸς ἐξυπηρέτησιν μόνον τῶν μελῶν τοῦ ἡσυχαστηρίου».

Ἐὰν ὁ ναὸς ἀνηγέρθη καὶ λειτουργεῖ ἄνευ αἰτήσεως καὶ χορηγήσεως τῆς σχετικῆς ἀδείας ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου, ὡς καὶ ἐὰν τεθῇ εἰς δημοσίαν λατρείαν καὶ ἐὰν παύσῃ νὰ ἐξυπηρετῇ τὸν προορισμὸν του, κλείεται ἐντολῇ τοῦ οἰκείου Μητροπολίτου διὰ τῆς Ἀστυνομικῆς Ἀρχῆς. (Ἴδετε ἄρθρον 13 παρ. 1, 2 καὶ 5α τοῦ 8) 1979 Κανονισμοῦ, καὶ Σ.τ.Ε. 2147) 76 ἐπὶ ἐφαρμογῆς ἄρθρ. 6 τοῦ 2) 1969 Κανονισμοῦ, ἐπαναλαμβάνοντος ἄρθρον 6 τοῦ Α.Ν. 2200) 40).

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΝΙΚ. ΛΙΑΛΙΟΣ

διασάλευση της ισορροπίας του κόσμου και του πολιτισμού. Ο αγώνας στον οποίο μᾶς καλεί ο σημερινός έορτασμός, είναι αποφασιστικός για το μέλλον της ανθρωπότητας και ο ρόλος της Ὁρθοδοξίας σ' αὐτὸν καθοριστικός».

Ἐκ τούτων συνάγεται, ὅτι εἶναι ἐπιβεβλημένον, ὅπως ἀναληφθῆ ὄντινος προσπάθεια, ἵνα ἀποκρουσθῆ ἢ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη διαφαινομένη τάσις πρὸς ὑποδάμνισιν καὶ ἀποδυνάμωσιν τῆς ἐορτῆς. Ποιτὲ ἢ Ὁρθόδοξος Ἑλλὰς δὲν πρέπει νὰ λησμονήσῃ, ὅτι ἢ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, ὡς εἶπεν ὁ Jorga, εἶναι «ὁ κύριος παράγων ἐξελληνισμοῦ».

### Ὁρθόδοξος Ἐξωτερικὴ Ἱεραποστολή.

Ἡ «Ἑβδομάς Ἐξωτερικῆς Ἱεραποστολῆς», ἣτις ὀργανώθη κατὰ τὴν Β' Ἑβδομάδα τῶν Νησιεῶν, ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὸ νὰ προβληθῆ ἢ ὑπὸ τοῦ εἰδικοῦ Γραφείου Ἐξωτερικῆς Ἱεραποστολῆς τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας ἐκδηλουμένη λαμπρὰ συμπαραστάσις εἰς τὰς ἐν Ἀφρικῇ καὶ Ἀσίᾳ ὀρθοδόξους ἱεραποστολικὰς προσπάθειαις.

Ὀῦτω, συμφώνως πρὸς τὸν γενόμενον συνοπτικὸν ἀπολογισμὸν τῆς δραστηριότητος τοῦ Γραφείου τούτου, διετέθησαν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἔτους 1981 περίπου εἴκοσι ἑκατομῦρια δραχμῶν διὰ τὴν κάλυψιν τῶν ἐξόδων κινήσεως καὶ λειτουργίας τῶν ἱεραποστολικῶν κλιμακίων διὰ τὴν ἀνέγερσιν ναῶν καὶ τὸν ἐξοπλισμὸν τῶν δι' εἰκόνων καὶ ἰ. σκευῶν διὰ τὴν ἀποστολὴν βιβλίων, φαρμάκων καὶ ἄλλων εἰδῶν διὰ τὴν χορήγησιν ὑποτροφιῶν εἰς σπουδαστάς, προσερχομένους ἐκ τῶν χωρῶν τῆς ἱεραποστολῆς διὰ τὴν πραγματοποιήσιν ἱεραποστολικῶν ἐκδόσεων καὶ ἐκδόσεων λειτουργικῶν κειμένων εἰς τοπικὰς γλώσσας διὰ τὴν λειτουργίαν μαθητικῶν οἰκοτροφείων διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ προγράμματος τῶν ἱεραποστολικῶν ἀγροκτημάτων διὰ τὴν προώθησιν τοῦ προγράμματος λειτουργίας ἱερατικῆς σχολῆς ἐν Ναϊρόμπι καὶ διὰ πλείστας ἄλλας ἀνάγκας.

Ἡ «Ἐκκλησία» εὐχεται ὀλοφύχως, ὅπως ἐνθεν μὲν αἱ λαμπραὶ αἰταὶ προσπάθειαι ἀποδώσῃν «καρπὸν ἑκατονταπλασίονα», ἐτέρωθεν δὲ κινήσῃ τὴν ἔτι περισσότερον τὸ Χριστιανικὸν πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος πρὸς ἡθικὴν καὶ ὀλικὴν ἐνίσχυσιν τοῦ μνημονευθέντος εἰδικοῦ Γραφείου τῆς Ἐξωτερικῆς Ἱεραποστολῆς.

### Συλλαλητήριον συμπαραστάσεως εἰς τοὺς Βορειοηπειρώτας.

Χιλιάδες λαοὺ καὶ ἀναγῆμτοι φοιτηταὶ μετέσχον τοῦ συλλαλητηρίου συμπαραστάσεως εἰς τοὺς Ἑλληνας τῆς Β. Ἠπείρου, ὅπερ ὀργανώθη λίαν ἐπιτυχῶς ὑπὸ Συμπολιτικῆς Φοιτητικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ ἐγένετο τὴν 3ην Μαρτίου πρὸ πᾶν Προσφυλαίων τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

Ὡς ἐτινίσθη ἐν τῇ εἰς ἄλλην σελίδα τοῦ παρόντος φύλλου τῆς «Ἐκκλησίας» δημοσιευομένη ὀμιλία, ἣτις ἐγένετο κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ συλλαλητηρίου, «ἐὰν δὲν πρέπει νὰ μένωμε ἀσυγκίνητοι γιὰ τὴν ἀπαταχῶ τῆς γῆς θάναση καταπάτηση τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων καὶ τὸν σιραγγαλισμὸ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς δημοκρατίας, πολὺ περισσότερον δὲν πρέπει νὰ κλείσωμε τ' αὐτιά μας σιὺς ἀναστεναγμοὺς καὶ στὰ βογγητὰ χιλιάδων Ἑλλήνων ἀδελφῶν μας, ποὺ σφαδάζουν κάτω ἀπ' τὸ πέλημα σιγγροῦ τυράννου. Μὲ τέτοιες σκέψεις, ποὺ δὲν ἐπιτρέπουν καμιὰ ἐκμετάλλευσή τους ἀπὸ κομματικὰς σκοπιμότητες ἢ προβοκάτιες» πρέπει νὰ ἐκφράσωμεν τὴν χαρὰν μας διὰ τὸ συλλαλητήριον καὶ νὰ εὐχηθῶμεν, ὥστε «οὗτο νὰ ἀφηνίση ὀπνῶτιουσες συνειδήσεις ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος καὶ νὰ συντελέσῃ στὴν πραγματοποίηση τῶν ἐγγενῶν στόχων του γιὰ:

— Νὰ ἀνοίξουν οἱ Ἑκκλησίαι στὴ Β. Ἠπειρο!

— Νὰ ἐλευθερωθῶν οἱ βορειοηπειρώτες πολιτικοὶ κρατούμενοι!

— Νὰ σταματήσῃ ὁ διωγμὸς τῶν Ὁρθοδόξων Ἑλλήνων τῆς Β. Ἠπείρου!».

### Ἀπαράδεκτος ἐπίθεσις.

Κατάπληξιν καὶ ἀγανάκτησιν προεκάλεσε τὸ γεγονός, ὅτι τὸ κυκλοφορήσαν δελτίον Ἰανουαρίου τῆς ΟΛΜΕ ἐπιτίθεται ἐναντίον τοῦ «ἐλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ» καὶ τῶν φορέων του, ὅτινες, κατὰ τοὺς συντάκτας τοῦ δελτίου, «ἐπιδιώκουν νὰ κρατήσουν τὸν ἀνθρώπο δέσμιον μεσαιωνικῶν ἀντιλήψεων, ὑποσκάπτουν τὴν προσωπικότητά του, παραχαράσσουν τὴν ἀποστολή του καὶ ὑπονομεύουν τὴν πρόδοσιν». Καὶ προστίθεται, ὅτι τὰ κυκλοφοροῦντα ἐν τοῖς σχολείοις χριστιανικὰ ἐντυπα «προσωνῶντας ἀντιδραστικὰς καὶ σκοταδιστικὰς ἰδέας ἀποσκοποῦν στὴν κοινωνικὴν περιθωριοποίηση τῶν νέων» καὶ ὅτι «κάποιοι δεσποτάδες περιοδεύουν οἰκεία βουλήσει τὰ σχολεῖα καὶ διακόπτουν τὰ μαθήματα γιὰ νὰ ὀμιλήσουν».

Πρόκειται ἀληθῶς περὶ ἀπαράδεκτον παραθεωρήσεως τοῦ προοιμίου καὶ τοῦ ἄρθρου 16 τοῦ Συντάγματος καὶ περὶ ὑποκαταστάσεως τῆς γνώμης τοῦ συνόλου τῶν ἀφωσιωμένων εἰς τὸ ἐλληνορθόδοξον ἰδεῶδες τῆς ἀγωγῆς λειτουργῶν τῆς Μέσης Ἐκπαίδευσεως ὑπὸ τῶν προσωπικῶν ἀντιλήψεων τινῶν ἐκ τῶν μετεχόντων τῆς Διοικήσεως τῆς ΟΛΜΕ, ὅτινες παρουσιάζουν ἑαυτοὺς ἄνευ ἱστορικῆς μνήμης καὶ λησμονοῦντας τὸ τί ὀφείλει τὸ ἔθνος εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Νὰ ἐκφράσωμεν τὴν λύπην ἢ τὸν ἀποτροσιωσμὸν μας διὰ τὸ ἀμαρτωλὸν δημοσίευμα τῆς ΟΛΜΕ;

### «Ἑλληνικὴ Θεολογικὴ Βιβλιογραφία».

Ὀλονὲν καὶ περισσότερον πληθύνονται αἱ ἐκδηλώσεις τῆς ἱκανοποιήσεως διὰ τὴν πρὸ τινῶν μνηρῶν ἐκδοσιν τοῦ εἰς τὰ ἔτη 1977 καὶ 1978 ἀναφερο-

μένου Β' τεύχους της υπό του 'Ακαδημαϊκού και Διευθυντού των 'Εκκλησιαστικών Περιοδικών Καθηγητού κ. Κωνσ. Μπόνη διευθυνομένης και επιμελεία του κ. 'Αδαμαντίου 'Ανεσίδη καταρτιζομένης 'Ελληνικής Θεολογικής Βιβλιογραφίας, ήτις εκδίδεται ως παράρτημα του περιοδικού «Θεολογία».

'Η έκδοσις της 'Ελληνικής Θεολογικής Βιβλιογραφίας αποσκοπεί εις την παροχήν ενός ειδικότερου βιβλιογραφικού όργανου, απευθυνομένου κυρίως προς τον Έλληνα θεολόγον, αλλά και εις τον μη Έλληνα μελετητήν, επί τῷ σκοπῷ τῆς παροχῆς εις αὐτόν μιᾶς πληρεστερας εικόνας τῆς ἑλληνικῆς συμβολῆς εις τὴν Θεολογίαν ὡς ἐπιστήμην.

'Η εις ὁμοειδεῖς ἐνόητας μεθοδική, εὐχρηστος και ἀποδοτικὴ παρουσίαις τῶν ἑλληνικῶν θεολογικῶν δημοσιευμάτων, ὡς και τῆς κριτικῆς ἀξιολογήσεώς των, συμβάλλεται τὰ μέγιστα εις τὴν προβολὴν και ἀξιοποίησιν αὐτῶν και εις τὴν ἀνάπτυξιν τῶν θεολογικῶν σπουδῶν.

'Επειδὴ ἡ «Θεολογία» φιλοδοξεῖ οὐ μόνον νὰ συνεχίσῃ τακτικῶς τὴν ἐκδοσιν τῆς «'Ελληνικῆς Θεολογικῆς Βιβλιογραφίας», ἀλλὰ και νὰ τὴν καταστήσῃ ὅσον εἶναι δυνατὸν ἀριστεράν ἐν πᾶσι, διὰ τοῦτο εἶναι ἀναγκαῖα ἡ συνατίληψις τῶν συγγραφέων και ἐκδοτῶν. Οὗτοι πρέπει νὰ πικνώσωσιν τὴν ἀποστολὴν εις τὴν σύνταξιν τῆς 'Ελληνικῆς Θεολογικῆς Βιβλιογραφίας τῶν διαφόρων σχετικῶν ἐκδόσεων, τοῦτ' ἔπερ θὰ βοηθήσῃ εις τὴν πληρεστεράν ἐμφάνισιν τῶν ἐπομένων τευχῶν της.

### **'Εξ ἀφορμῆς τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς «ἡμέρας τῆς γυναίκας».**

'Η παγκόσμιος «ἡμέρα τῆς γυναίκας» ἐωρτάσθη πρό τιων ἡμερῶν ἐν 'Ελλάδι διὰ πολλῶν συγκεντρώσεων, ὁμιλιῶν και ἐκδηλώσεων, αἰτινες, ὁργανωθεῖσαι ὑπὸ γυναικείων κατὰ τὸ πλεῖστον σωματείων, προσέβαλον αἰ ὄντι πολλὰ δίκαια αἰτήματα τοῦ γυναικείου κόσμου, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ τύχουν προσοχῆς ἐκ μέρους τοῦ Κράτους και τῆς καθ' ὅλου κοινωνίας.

'Αλλ' ἐπειδὴ αἱ ἐκδηλώσεις αὗται ἀνεφέρθησαν και εις τὴν ἱστορίαν τοῦ φρενισμοῦ, δεόν μετὰ λύπης νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι εις πολλὰς περιπτώσεις εἴτε ἐγένοντο ἄδικοι ὑπαινιγμοὶ εις βάρος τοῦ Χρι-

στιανισμοῦ και τῆς 'Εκκλησίας ὡς δῆθεν προταίτων τῆς κοινωνικῆς υποβαθμίσεως τῶν γυναικῶν, εἴτε παρεθεωρήθη ἡ οὐσιαστικὴ συμβολὴ τῆς χριστιανικῆς ἀνθρωπολογίας και διοθεωρίας εις τὴν ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἀνύψωσιν τῆς θέσεως τῶν γυναικῶν.

Ποτὲ δὲν πρέπει νὰ λησμονῆται, ὅτι ἡ 'Εκκλησία κατέστησε τὴν γυναῖκα «πλατυτέραν τῶν οὐρανῶν» εις τὸ πρόσωπον τῆς Παναγίας, ἐξωράισε τὰς φάλαγγας τῶν ἁγίων γυναικῶν διὰ πλήθους παρθένων, συζύγων, μητέρων, διακονισσῶν και ἀδελφῶν τοῦ ἐλέους και προητοίμασε τὸν δρόμον εις τὸν ἀληθῆ «φρενισμὸν».

### **Δεδικαιολογημένη ἀγανάκτησις.**

Μετὰ ζωηροῦ ἐνδιαφέροντος ἀναριθμητοὶ τηλεθεαταὶ παρηκολούθησαν τὴν ὑπὸ τῆς Τηλεοράσεως τῆς ΕΡΤ ὁργανωθεῖσαν συζήτησιν, ήτις ἀνεφέρετο εις τοὺς κινδύνους ἐκ τῆς εις τὰς τάξεις τῶν νέων διαδόσεως τῶν ναρκωτικῶν.

Διὰ τὴν συζήτησιν ταύτην θὰ ἔπρεπε νὰ παρατηρηθῆ πρότον δι αὕτη ἀνεφέρθη εις πολλὰ ἐποσειῶδη ζητήματα και παρεθεώρησε τὴν ἀνάγκην τῆς εις βάθος ἐξετάσεως τόσοσιν τῶν γενεσιουργῶν αἰτίων τῆς διαδόσεως αὐτῆς, ὅσον και τῶν ἀληθῶς ἀποτελεσματικῶν τρόπων τῆς ἀντιμετωπίσεως τῆς θανατηφόρου μάστιγος τῶν ναρκωτικῶν.

Δεύτερον πρέπει νὰ λεχθῆ, ὅτι εἶναι δεδικαιολογημένη ἡ ἀγανάκτησις ἀναριθμητῶν τηλεθεατῶν ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι τινὲς ἐκ τῶν μετασχόντων τῆς συζητήσεως κυριολεκτικῶς ἠγωνίσθησαν, ἵνα φιμώσωσιν τὴν νεάνιδα, ήτις κατὰ τὴν συζήτησιν ταύτην διεκήρυξε μετὰ παρηγοίας, ὅτι ὁ Χριστὸς τὴν ἠλευθέρωσεν ἐκ τῆς ἐπὶ πολλὰ ἔτη δουλείας εις τὴν χρῆσιν τῶν ναρκωτικῶν και ὅτι ἡ μόνη ἀληθῆς προληπτικὴ προσπάθεια δεόν νὰ συνδέηται μετὰ ζωῆς ἐπαφῆς πρὸς τὸν Σωτῆρα και πρὸς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. 'Η ἐντύπωσις ἦτο ἀλλερινή, ὅταν οἱ συνομιληταὶ της ἐπέπεσον κυριολεκτικῶς ἐναντίον της και ἔστρεψαν τὴν συζήτησιν εις ἄλλην κατεύθυνσιν ἢ διὰ μίαν ἐκ τῶν συνομιλητῶν μετὰ περιοπουδάστον ὕφους και εἰρωνείας ἰσχυρίσθη ὅτι ἡ προσφυγὴ εις τὴν Ὁρηκαίαν δὲν συμβιδάζεται πρὸς τὴν 'Επιστήμην!!

'Η ΕΡΤ δὲν πρέπει νὰ ἐπιτρέπη τοιαῦτα ὀλισθηματά.

## ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

Χρυσοστόμου Θέμελη, Μητροπολίτου Μεσσηνίας: *Ὁ Εὐθεὸς ὁ Ἄρχιμανδρίτης Γρηγόριος Ζιγαβηνός* (1835-1910), Ἀθήνα: 1981, σ. 110.

Συνεχίζων τὴν ἐνασχόλησίν του μὲ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν τῆς ἰδιαίτερας του πατρίδος Εὐβοίας (βρα πίνακα 25 ἄχρι νῦν ἐργασιῶν του ἐπ' αὐτῆς ἐν σσ. 107-110 τοῦ παρόντος ἔργου), ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Μεσσηνίας κ. Χρυσόστομος Θέμελης, ἐκ τῶν λογιωτέρων ἱεραρχῶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, προσέθηκε αὐτοῖς ἐπ' ἐσχάτους λαμπρὰν μονογραφίαν περὶ τοῦ Εὐβοῦ Ἄρχιμανδρίτου Γρηγορίου Ζηγαβινοῦ (1835-1910), «μία ἐκ τῶν σχεδὸν συγχρόνων Ἐκκλησιαστικῶν ἀξιολόγων προσωπικοτήτων, ἡ σπουδαιότες τοῦ ὁποῦ ἀνάγκη: ἀφ' ἐνὸς μὲν εἰς τὴν λαμπρότητα τοῦ θίου αὐτοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὸ ἀξιοπρόσεκτον θεολογικὸν συγγραφικὸν ἔργον. Ἐργασθεὶς πιστῶς, φιλοτίμως καὶ φιλοπόνως πρὸς δόξαν καὶ τιμὴν τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας ἐν Ἑλλάδι, Μ. Ἀσίᾳ καὶ Γαλλίᾳ, κατέστη περίδλεπτος καὶ ἀξιοσέβαστος κληρικὸς ἀνὰ σύμπασαν τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν, τιμήσας οὐ μόνον τὴν γενέτειραν αὐτοῦ Εὐβοίαν, ἀλλὰ καὶ τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος γενικώτερον» (ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 5).

Πράγματι ἐν ταῖς ἐπομέναις σελίσιν ὁ Σεβ., πραγματευόμενος διεξοδικῶς περὶ τοῦ θίου καὶ τῶν συγγραμμάτων του, ἀτινα ἀναλύει διὰ μακρῶν, καταδεικνύεται πλήρως ἡ ἀλήθεια τοῦ παρατεθέντος χαρακτηρισμοῦ. Διὰ τῆς ἀρτίως συγκεκριμένης ἐργασίας του ὁ Σεβ. ἀρῶμενος τὰς πληροφορίας του ἐξ ἀρίστων πηγῶν καὶ ἐξ αὐτοφίας γνωρίζων τὸ συγγραφικὸν ἔργον τοῦ ἀειμνήστου ἀρχιμανδρίτου, ἀποδίδει εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν γραμματείαν τῆς ἐπισημοῦς μορφῆς προσενηχοῦσαν ἐργασίας θεολογικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς περιεχομένης πρωτοτύπου καὶ ἐμπεριστατωμένης διακρινομένης διὰ τε τὸ ὀρθόδοξον φρόνημα καὶ τὴν πρὸς τὴν Μητέρα Ἐκκλησίαν θαυμάτην ἀγάπην. Παρατίθημι τοὺς τίτλους τῶν ἐργασιῶν αὐτῶν ἐν συνεχείᾳ ἐκ τῆς μονογραφίας τοῦ Σεβ. κ. Χρυσοστόμου:

1. Φιρμιλιανὸς καὶ ἡ ἐπιστολὴ αὐτοῦ πρὸς τὸν ἅγιον Κυπριανὸν ἐκ τοῦ λατινικοῦ μεταφρασθεῖσα, ἐν «Ἐδαγγελικῆ Κήρυξι», ἔτος Στ', ἐν Ἀθήναις τῆ 1ῃ Σεπτ. 1862, ἀριθ. 385-406 (ὅτε ὁ Γ. Ζ. ἦτο εἰσέτι φοιτητῆς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης).

2. Τοῦ ἐν Ἀγίοις Πατρὸς ἡμῶν Κυπριανοῦ Ἐπισκόπου Καρχηδόνος Λόγος περὶ τοῦ ἀγαθοῦ τῆς ὑπομονῆς μεταφρασθεὶς ἐκ τοῦ λατινικοῦ, ἐνθ' ἄνωτ., ἔτος Ζ', τῆ 1ῃ Ἰουνίου 1863, ἀριθ. 6, σσ. 241-261.

3. Λόγος ἐπικήδειος εἰς τὸν Μητροπολίτην Χαλκηδόνος Γεράσιμον ἐκφωνηθεὶς τῆ 25ῃ Φεβρουαρίου 1875, ἐν Χάλκῃ. Ἐδημοσιεύθη τῷ 1886.

4. Λόγος ἐπιμνημόσυνος ἐκφωνηθεὶς ἐν τῷ ἐν Χάλκῃ Ναῷ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τελομένου τεσσαρακονθ-

μέρου μνημοσύνου Ἡλίας Τανταλίδου τῆ 12ῃ Σεπτεμβρίου 1876. Ἐδημοσιεύθη τῷ 1886.

5. Ἐπικήδειος λόγος εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Ἰωάννη Β'. Ἐδημοσιεύθη τῆ 12) 24 Αὐγούστου 1878 ἐν τῇ «Σαββατικῇ Ἐπιθεωρησί: πολιτικῇ καὶ φιλολογικῇ», σσ. 565-570.

6. Ἐπιτάφιος λόγος εἰς τὸν Μητροπολίτην Ἡρακλείας Ἰωαννίκιον τὸν ἀπὸ Νικαίας.

7. Τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας Ἐγκόλπιον Προσευχητάριον, ἐν Μασσαλίᾳ 1888.

8. Ὁ Ἐξηγητῆς τῶν Ἁγίων Γραφῶν. Περιοδικὸν ἐκκλησιαστικὸν ἐκδιδόμενον κατὰ δεκαπενθημερίαν ἐν Μασσαλίᾳ ἀπὸ 15ῃς Ἰουλίου ὁ 1889 μέχρι 30ῃς Δεκεμβρίου 1894. Κατὰ τὰ ἔτη 1895-1896 ἐξεδίδοτο «ἅπαξ τοῦ μηνός».

9. Ἱστορία Ἐκκλησιαστικῆ, τόμος α', ἐν Μασσαλίᾳ 1894.

10. Ἱστορία Ἐκκλησιαστικῆ, τόμος δ', ἐν Μασσαλίᾳ 1869. Πραγματεύεται περὶ τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας.

11. Ἀπάντησις εἰς τὴν Ἐγκύκλιον Ἐπιστολὴν Λέοντος Π' Πάπα Ρώμης Περὶ Ἐνώσεως τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας μετὰ τῆς Δυτικῆς, ἐν Μασσαλίᾳ 1894-1896.

12. Λόγος περὶ τῆς ἐπιρροῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος ἐπὶ τῆς Δύσεως, ἐν Μασσαλίᾳ 1899.

13. Κρίσις ἐπὶ τοῦ φυλλαδίου «Ἐπιστολαὶ ἢ Σκέψεις περὶ ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν», ἐν Μασσαλίᾳ 1902.

14. Θέσις καὶ στάσις τῶν ὀκτῶ Σεβ. Συνοδικῶν Μητροπολιτῶν ἀπέναντι τοῦ Οἴκ. Πατριαρχείου, ἐν «Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ» ΚΠόλεως, ἔτος ΚΕ', ἀριθ. 9, 5 Μαρτίου 1905, σσ. 98-105.

15. Ὁφειλομένη ἀπάντησις, ἐνθ' ἄνωτ., ἔτος ΚΕ', ἀριθ. 15, 15 Ἀπριλίου 1905, σσ. 178-188. Μελέτη καυνοῦ δικαίου.

16. Αἱ δύο Ἀγάπαι, ἐν Ἡμερολόγιῳ τοῦ ἔτους 1907 τῶν Ἐθνικῶν φιλανθρωπικῶν καταστημάτων, σσ. 337-346.

17. Περὶ τῶν ἐν τῇ διασπορᾷ Ὀρθοδόξων παροικιῶν καὶ Ἐκκλησιῶν, ἐν «Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ» ΚΠόλεως, ἔτος ΚΖ', ἀριθ. 4, 27 Ἰανουαρίου 1907, σσ. 41-46 καὶ 86-92.

Ἡ καταχώρισις καὶ μόνον τῶν τίτλων τῶν ἐργασιῶν τοῦ ἀειδίου λογιῶν Ἀρχιμανδρίτου Γρηγορίου Ζιγαβηνοῦ, ὁ ὅς Σεβ. Μεσσηνίας συνήγαγε ἐπὶ τῷ αὐτῷ ἀξιολογήσας δεόντως, κατόπιν μακροχρονίων ἐρευνῶν καὶ ἐπιστημῶν μελετῶν, προσδιορίζει: τὸ εὖρος τῶν ἐνδιαφερόντων του καὶ παρέχει: ἰδέαν τῶν συγγραφικῶν δυνα-

# ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ

ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Πρός τὰς Κυβερνήσεις τῶν Κρατῶν, τοὺς Διεθνεῖς Ὄργανισμούς, τοὺς Ἀρχηγούς Ἐκκλησιῶν κ.λπ. ἡ Ἱερά Σύνοδος ἀπέστειλε, μὲ ἀριθ. Πρωτ. 763 καὶ ἡμερομηνίαν 26.2.1982, τὴν κατωτέρω ἐπιστολὴν περὶ λήψεως τῶν ἐνδεικνυομένων μέτρων, ὥστε νὰ παύσουν αἱ ὑπὸ τῶν Τούρκων καταστροφαὶ Ἱ. Ναῶν καὶ ἀρπαγαὶ εἰκόνων κ.λπ. θρησκευτικῶν κειμηλίων ἐν Κύπρῳ:

Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος μὲ ἄφατον ὀδύνην παρακολουθεῖ τὰ δεινά, τὰ ὁποῖα ὑφίσταται ὁ ἐν Κύπρῳ Ἑλληνισμός, ἀφ' ὅτου αἱ Τουρκικαὶ ὀρδαὶ εἰσέβαλλον, παρὰ πᾶσαν ἔννοιαν πολιτισμοῦ καὶ δικαίου, εἰς τὴν Κύπρον.

Εἰς τὴν προσπάθειαν τῶν Τούρκων νὰ ἐξαλείψουν πᾶν ὅ,τι ἔχει ἑλληνοκυπριακὴν καὶ Χριστιανικὴν προέλευσιν καὶ ἐνθυμίζει τοὺς γηγενεῖς καὶ ἀρχαίους τῆς νήσου κατοίκους, οἱ ἐπιδρομεῖς Τούρκοι ἐπεδόθησαν, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, καὶ εἰς ἐμπρησμούς Ἱερῶν Ναῶν, βεβηλώσεις, καταστροφὰς καὶ ἱεροσυλίας. Μέχρι σήμερον συνεχίζουν νὰ μεταβάλλουν τοὺς Ναοὺς εἰς τζαμιά, ἀποθήκας, σταύλους, νὰ πωλοῦν δὲ εἰς ἀρχαιοκαπήλους ἐκκλησιαστικὰ κειμήλια, ἱεράς εἰκόνας, ἅγια σκεύη καὶ πολύτιμα ἄλλα ἐκκλησιαστικὰ ἀντικείμενα.

Κατὰ τῆς ἀγρίας αὐτῆς καὶ ἀπαραδέκτου καταστροφικῆς μανίας πρὸς τὴν θρησκευτικὴν καὶ πολιτιστικὴν κληρονομίαν τῶν ἑλληνοκυπρίων ἀδελφῶν μας, ὑψώνει φωνὴν διαμαρτυρίας καὶ δικαίας ἀγανακτήσεως καὶ ἡ Χριστιανικὴ Ἐνωσις Κυπρίων Ἐπιστημόνων, Λευκο-

τοτήτων του. Ἀγαγινώσκων τις τὴν ἐργασίαν τοῦ Σεβ. κ. Χρυσστόμου ἰδοῦσαν τὸ πρῶτον τὸ φῶς διὰ τῆς «Ἐκκλησίας» προσεπικυροῖ τὴν ἐπιγραμματικὴν κρίσιν του:

«Ὁ Γρηγόριος Ζιγαβινός δὲν διέπρεψε μόνον ὡς ἱεροπρεπής, ταπεινόφρων καὶ αὐστηρὸς εἰς τὸν βίον αὐτοῦ κληρικός, συνδυάζων τὸ ἐκκλησιαστικὸν αὐτοῦ ὑψηλὸν λειτουργημενὸν μετὰ τῆς ἀγαθοεργίας καὶ τῆς φιλανθρωπίας, ἀλλὰ ἀνεδείχθη καὶ ἀξιόλογος συγγραφεὺς θεολογικῶν ἔργων σχετιζομένων μεθ' ὄλων τῶν ἐπὶ μέρους κλάδων τῆς θεολογικῆς ἐπιστήμης, τῆς ὁποίας ὑπῆρξεν ὀτρυνὸς σκαπανεὺς» (ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 17).

Διὰ τῆς ἐπιστημονικῆς ἐπεξεργασμένης μονογραφίας του, ὁ Σεβ. Μεσσηνίας ἀποδίδει δικαιοσύνην ἀποκαθιστῶν μίαν ἐξαιρετικὴν μορφήν καὶ ἕνα ἄξιον ἐργάτην τῶν ἐκκλησιαστικῶν γραμμάτων παρουσιάζοντα πολὺ εὐρύτερον τοῦ τοπικοῦ (εὐδοϊκοῦ) διαφέρον.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΜΠΟΝΗΣ

Ἀκαδημαϊκός

σίας, διὰ τοῦ ἀπὸ 18.9.1981 πρὸς ἡμᾶς ἐγγράφου αὐτῆς, ποιοῦσα ἔκκλησιν πρὸς πᾶσαν τὴν Χριστιανικὴν ἀνθρωπότητα, διὰ τὴν λήψιν μέτρων ὑπὲρ καταπαύσεως τῶν γινομένων ὑπὸ τῶν Τούρκων καταστροφῶν τῶν ἱερῶν Ναῶν καὶ ἀποκαταστάσεως τῆς δικαιοσύνης καὶ ἐλευθερίας ἐν Κύπρῳ.

Πρὸς τὴν ὀδυνομένην ἀδελφὴν Κυπριακὴν Ἐκκλησίαν συμπάσχουσα καὶ πρὸς τὴν ἀνωτέρω ἔκκλησιν τῶν Κυπρίων ἐπιστημόνων ἀνταποκρινόμενη ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀπευθύνεται διὰ τοῦ παρόντος πρὸς ὑμᾶς, τὴν Παγκόσμιον κοινήν γνώμην, πρὸς τὸ Εὐρωπαϊκὸν Κοινοβούλιον, πρὸς τὸν Ἐξοχώτατον Πρωθυπουργὸν καὶ πρὸς τὴν Βουλὴν τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἀφ' ἑνὸς μὲν καταγγέλλει τὰς βεβηλώσεις καὶ καταστροφὰς τῶν ἐν Κύπρῳ Ἱερῶν Ναῶν, τὰς γενομένας ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐπιδρομῶν καὶ κατακτητῶν, ὡς καὶ τὴν ὑπ' αὐτῶν ἀχαρακτήριστον ἐκμετάλλευσιν τῶν ἱερῶν ἐκκλησιαστικῶν κειμηλίων, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐπικαλεῖται τὴν παρέμβασιν ὑμῶν παρὰ τῆ Κυβερνήσεως τῆς Τουρκίας, ἵνα παύσῃ ἡ λεηλασία τῶν Ἱερῶν Ναῶν καὶ ἡ καταστροφή, ἀρπαγὴ, πώλησις καὶ βεβηλώσεις τῶν Ἱερῶν ἀντικειμένων εἰς τὰ κατεχόμενα ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐδάφη τῆς Κύπρου καὶ ἀποδοθῶν, ἐπὶ τέλους, τὰ ἀπαράγραπτα, θρησκευτικὰ, ἀνθρώπινα καὶ πολιτικὰ δικαιώματα εἰς τοὺς Ἑλληνοκυπρίους ἀδελφοὺς ἡμῶν.

† Ὁ Ἀθηνῶν ΣΕΡΑΦΕΙΜ, Πρόεδρος

Ὁ Ἀρχιγραμματεὺς

Ἀρχιμ. Τιμόθεος Τριβιζιάς

ΒΟΜΒΙΣΤΙΚΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑ

ΣΤΟ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΟ ΝΑΟ ΑΘΗΝΩΝ

Ἴσχυρὴ ἐκρηξὴ βόμβας σημειώθηκε λίγο μετὰ τὰ μεσάνυχτα τῆς Πέμπτης πρὸς Παρασκευὴ 12 Μαρτίου στὸ Μητροπολιτικὸ Ναὸ Ἀθηνῶν, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ προκληθῶν σημαντικὲς καταστροφὲς σὲ εἰκόνας καὶ ἱερά σκεύη.

Τὴν εὐθύνη γιὰ τὴν ἀποτροπιαία αὐτὴ ἐνέργεια ἀνέλαβε μιὰ ἀγνωστὴ ὁργάνωση ποὺ αὐτοαποκαλεῖται «Εἰκονοκλάστες - Μηδενιστές». Ἐπὶ τόπου ἔσπευσαν ὁ ὑπουργὸς Δημ. Τάξεως κ. Σκουλαρίκης μὲ ἐπιτελεῖς τοῦ ὑπουργείου καὶ τῆς Ἀστυνομίας, ὁ Πρωτοσύγκελλος καὶ Κληρικὸι τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς καὶ τὸ πρῶτὸ ἡ ὑπουργὸς Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν.

Ὁ Μακ. κ. Σεραφεὶμ ἐνημέρωσε σχετικὰ τὴ συνεδριάξουσα Δ. Ἱ. Σύνοδο, «γιὰ τὴν πρωτοφανῆ γιὰ τὰ ἑλληνικὰ ἤθη βομβιστικὴ ἐνέργεια». Μετὰ τὴ συνεδρίαση ἐκδόθηκε τὸ ἀκόλουθο ἀνακοινωθέν:

«Ἡ Ἱερά Σύνοδος ἐκφράζει τὸν ἀποτροπιασμό της γιὰ τὴν τρομοκρατικὴ αὐτὴ ἐνέργεια, ποὺ ἀποτελεῖ πλήγμα ὄχι

μόνον έναντιόν τῆς πίστεως τοῦ Ὁρθοδόξου Ἑλληνικοῦ Λαοῦ καὶ τῆς ἐλευθέρως ἐκφράσεως τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως, ἀλλὰ καὶ έναντιόν τῆς ἰδίας τῆς δημοκρατίας.

»Πράξεις ὅπως ἡ χθεσινὴ βομβιστικὴ ἐνέργεια ἀνακαλοῦν στὴ μνήμη τῶν Ἑλλήνων καὶ μεταφέρουν στὸν ἱερὸ χῶρο τῆς Πατρίδος μας τοὺς βανδαλισμούς, ποὺ διέπραξαν ἀλλόφυλοι καὶ ἀλλόθρησκοι, παλιὰ καὶ πρόσφατα, σὲ ἄλλες χώρες καὶ δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἔργο ἀτόμων ποὺ νὰ δικαιούνται νὰ φέρουν τὸν τίτλο τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ Ἑλλήνου, ὅπως ἐδήλωσε καὶ ὁ Μακαριώτατος.

»Ἡ Ἐκκλησία οὔτε τρομοκρατεῖται, οὔτε ζημιώνεται, ἀπὸ τέτοιες ἐνέργειες, διότι οἱ πηγές τὴν χαλυδώνουν καὶ τὴν ἐξυψώνουν.

»Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος πιστεύει ὅτι ὁλόκληρος ὁ Ἑλληνικὸς Λαός, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὶς θρησκευτικὲς πεποιθήσεις του, ἀποδοκιμάζει τὴν ἀποτροπιαστικὴ γιὰ τὸν πολιτισμὸ του καὶ τὶς παραδόσεις του αὐτὴ πρᾶξι καὶ ἔχει τὴν βεβαιότητα ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνηση, μὲ τὴν δύναμη ποὺ τῆς ἔδωσε ἡ ἐμπιστοσύνη τοῦ Ὁρθοδόξου Λαοῦ, θὰ λάβῃ τὰ ἐνδεικνυόμενα μέτρα γιὰ τὴν προστασία τῶν λατρευτικῶν χώρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν χριστιανῶν ποὺ τοὺς κατακλύζουν ἰδιαίτερα κατὰ τὴν περίοδο αὐτὴ τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς».

#### Ἱερὰ Μητρόπολις Κορίνθου

Στὸν Ἱερὸ Ναὸ Κοιμ. Θεοτόκου Ἀρχαίας Κορίνθου γιορτάστηκαν καὶ φέτος, μὲ Ἀρχιερατικὸ Ἑσπερινό, οἱ Ἅγιοι Ἀκύλας καὶ Πρίσκιλλα, συνεργάτες τοῦ Ἀποστόλου Παύλου.

Ὁ Μητροπολίτης Κορίνθου κ. Παντελεήμων, σὲ μιὰ πρωτότυπη ὁμιλία του, ἀναφέρθηκε στοὺς πάρα πάνω Ἄγιους, ποὺ βίωσαν ὁλοκληρωτικὰ τὴν ἀλήθεια τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τοὺς σύγκρινε μὲ τὸ σημερινὸ ἄνθρωπο, ποὺ κατασκευάσε δικὰ του εὐτελεῖ εἰδῶλα, τὰ ὁποῖα μὲ εὐκολία ἀποδέχτηκε.



Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κορίνθου κ. Παντελεήμων κατὰ τὴν ὁμιλία του. Στὰ δεξιὰ του ὁ ἐντεταλμένος κληρικὸς μὲ τὰ 113 Βιβλιάρια.

Στὶς 29 τοῦ Γενάρη, γεννήθηκε ἓνα νέο ἔργο κοινῆς 5.000 δραχμῶν, σὲ ἰσάριθμα ὄφρανα καὶ ἄπορα κορίτσια τοῦ Νομοῦ, σὰν συμβολικὴ οἰκονομικὴ προσφορά τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κορίνθου. Ἀξίζει νὰ σημειωθεῖ, ὅτι ἡ ἐκδόση αὐτὴ, ξεκίνησε πρὶν ἀπὸ 7 χρόνια, ἔχουν δὲ δοθεῖ σὲ 800 περίπου κορίτσια βιβλιάρια ἀπὸ τὴ Μητροπολιτὴ Κορίνθου.

#### Νέο κοινωφελὲς Ἴδρυμα

Στὶς 29 Ἰανουαρίου, γεννήθηκε ἓνα νέο ἔργο κοινῆς ὠφελείας στὴν Κορινθία. Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης κ. Παντελεήμων, ὡς Πρόεδρος τῆς Γεωργικῆς Σχολῆς Βέλου καὶ ὁ Πρύτανης τῆς Ἀνωτάτης Γεωπονικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν κ. Κωνσταντῖνος Ζεργενίτης ὑπέγραψαν συμβόλαιο, σύμφωνα μὲ τὸ ὁποῖο παραχωρήθηκε τὸ ἀγρόκτημα τῆς Γεωργικῆς Σχολῆς γιὰ μιὰ δεκαετία γιὰ νὰ χρησιμοποιηθεῖ γιὰ πειραματικὲς καὶ ἐρευνητικὲς ἐργασίες σὲ βασικὲς καλλιέργειες τοῦ Νομοῦ Κορίνθιας (βερυκοκκιές, ἐσπεριδοειδῆ, ἀμπελοειδῆ) πρῶτο γιὰ τὴν πρακτικὴ ἐξάσκηση τῶν φοιτητῶν τῆς Ἀνωτάτης Γεωπονικῆς Σχολῆς καὶ δεῦτερο γιὰ τὴν ἐξαγωγή χρήσιμων συμπερασμάτων ἀπὸ τὶς προαναφερθεῖσες καλλιέργειες πρὸς ὄφελος τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Κορίνθιας καὶ τοῦ γεωργοεπαγγελματικῆς προγράμματος τῆς Γεωργικῆς Σχολῆς Βέλου.

Ἡ Ἀνώτατη Γεωπονικὴ Σχολὴ Ἀθηνῶν θὰ χρησιμοποιοῦν καὶ τὰ κτίρια καὶ τὶς ἐγκαταστάσεις τῆς Γεωργικῆς Σχολῆς Βέλου γιὰ ἐπίτευξη τοῦ ἐκπολιτιστικοῦ, ἐπιστημονικοῦ καὶ ἐπιποφελοῦς σκοποῦ της.

Εἶναι γνωστὸ ὅτι ἐπὶ δεκάδες χρόνια ἡ Γεωργικὴ Σχολὴ Βέλου κληροδοτήματα τῶν ΑΧΕΠΑ Κορινθίων τῆς Ἀμερικῆς, προσέφερε πολλὲς ὑπηρεσίες στὴν περιοχή.

Ἀργότερα, ὅπως εἶναι γνωστὸ, μὲ τὴν συμπαράσταση καὶ συγκατάθεση τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Παντελεήμονα καὶ τοῦ Συμβουλίου, παραχωρήθηκαν δυὸ φορὲς ἀνάλογα στρέμματα ἀπὸ τὰ ξερονιὰ μὲ συμβολικὸ τίμημα καὶ κτίστηκε καὶ λειτουργεῖ τὸ γυμνάσιο καὶ Λύκειο Βέλου μὲ χῶρους ἀνετους καὶ γήπεδο.

Ἦδη στὴ νέα της μορφῇ ἡ Γεωργικὴ Σχολὴ Βέλου ἐπεκτείνεται καὶ πανεπιστημοποιεῖται, ἐλπίζεται δὲ ὅτι τὰ ἀποτελέσματα τῆς καλλιεργητικῆς ἐρευνας θὰ εἶναι πολὺ ὠφέλιμα, πρὸ παντὸς δὲ γιὰ τὴν Κορινθία.

#### Νέοι Καθηγητὲς στὸ Παν(μιο) Ἀθηνῶν

Ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ἀπεφάσισε, κατὰ τὶς συνεδριάσεις της τῆς 19)2 καὶ 5)3)1982 τὸν διορισμὸ ὡς ἐκτάκτων ἐντεταλμένων Καθηγητῶν ἐπὶ τριετὴ θητεία κατὰ τὸ ἄρθρο 24 τοῦ Νόμου 815)77 τῶν κ.κ. Δημ. Σταθάσπουλου στὴν ἔδρα τῆς Ἱστορίας τῶν Θρησκευμάτων, Κ. Σκουτέρη τῆς Ἱστορίας Δογματῶν καὶ τῆς Συμβολικῆς, Νικ. Μητσοπούλου τῆς Δογματικῆς καὶ Χριστιανικῆς Ἠθικῆς καὶ Χρ. Βούλγαρη τῆς Εἰσαγωγῆς καὶ Ἐρμηνείας τῆς Καινῆς Διαθήκης.

## ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

### Ίερά Μητρόπολις Ἡλείας καὶ Ὠλένης

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰ ἄρθρα 33, 34, 35 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2)69 Κανονισμοῦ τῆς Ἱεράς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, «περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», προκειμένου νὰ προβῶμεν εἰς τὴν ἀνακήρυξιν ὑποψηφίων πρὸς πληρωσιν τῶν κενῶν ἐφημεριακῶν θέσεων τῶν Ἱερῶν Ναῶν 1) Ἀγ. Ἀνδρέου Ἀγίας Τριάδος Πηνείας, 2) Κοιμήσεως Θεοτόκου Ἀπιδούλας, 3) Ἀγ. Ἰωάννου Ἀεροποταμίας (Μπέχρου), 4) Ἀγ. Δημητρίου Ἀγραμπέλων, 5) Ἀγ. Φωκᾶ Καλαθᾶ, 6) Ἀγ. Θεοδώρων Ἀγίων Θεοδώρων Λεγαίνων, 7) Ἀγ. Βασιλείου Κλεινιδιά, 8) Ἀγ. Τριάδος Νεραΐδας, 9) Ἀγ. Νικολάου Σμιζίης, 10) Ἀγ. Γεωργίου Λάπτα, καλοῦμεν τοὺς ἐπιθυμοῦντας καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τῶν Ἱερῶν Κανόνων καὶ τῶν Νόμων τοῦ Κράτους προβλεπόμενα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης προκηρύξεως ἐν τῷ Ἐκκλησιαστικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά.

Ἐν Πύργῳ τῆ 28ῃ Φεβρουαρίου 1982,

† Ὁ Ἡλείας ΓΕΡΜΑΝΟΣ

### Ίερά Μητρόπολις Χαλκίδος

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὸ ἄρθρον 33 παρ. 2 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2)1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱεράς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, «περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», καλοῦμεν τοὺς βουλομένους, τοὺς ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως, ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης εἰς τὸ περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», ὑποβάλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά διὰ τὴν κατάληψιν τῆς Β' κενῆς ἐφημεριακῆς θέσεως τοῦ Ἱ. Ναοῦ Γεννήσεως τῆς Θεοτόκου Λίμνης.

Ἐν Χαλκίδι τῆ 1ῃ Μαρτίου 1982,

† Ὁ Χαλκίδος ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

### Ίερά Μητρόπολις Μυτιλήνης

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρου 33 παρ. 2 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2)1969 Κανονισμοῦ «περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημερίων» καὶ προκειμένου νὰ προβῶμεν εἰς τὴν πληρωσιν τῆς κενῆς Β' Ἐφημεριακῆς θέσεως τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἀγίου Νικολάου Μυτιλήνης, καλοῦμεν τοὺς ἐπιθυμοῦντας καὶ ἔχοντας τὰ νόμιμα καὶ κανονικὰ προσόντα, συμφώνως πρὸς τὰς κειμένας διατάξεις, ὅπως ὑποβάλωσιν ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης εἰς τὸ περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ἅπαντα τὰ προβλεπόμενα δικαιολογητικά.

Ἐν Μυτιλήνῃ, τῆ 3ῃ Μαρτίου 1982,

† Ὁ Μυτιλήνης ΙΑΚΩΒΟΣ

### Ίερά Μητρόπολις Ἄρτης

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὸ ἄρθρον 33 παρ. 2 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2)69 Κανονισμοῦ τῆς Ἱεράς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος «περὶ Ἱ. Ναῶν καὶ ἐφημερίων», καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ νόμιμα καὶ κανονικὰ προσόντα, ὅπως, ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης εἰς τὸ Δελτίον «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», ὑποβάλωσιν εἰς τὴν Ἱεράν Μητρόπολιν Ἄρτης τὰ ὑπὸ τοῦ Νόμου ὀριζόμενα δικαιολογητικά πρὸς κατάληψιν τῆς κενῆς θέσεως Ἐφημερίου Ἀγίου Μηνᾶ Καλλονῆς Κυψέλης.

Ἐν Ἄρτῃ τῆ 5ῃ Μαρτίου 1982,

† Ὁ Ἄρτης ΙΓΝΑΤΙΟΣ

### Ίερά Μητρόπολις Μαντινείας καὶ Κυνουρίας

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς σχετικὰς περὶ ἐκλογῆς Ἐφημερίων διατάξεις καὶ προτιθέμενοι νὰ προβῶμεν εἰς τὴν πληρωσιν τῆς κενῆς Ἐφημεριακῆς θέσεως τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Γεννήσεως Χριστοῦ Κανδήλας Μαντινείας, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα ὅπως, ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ἐν τῷ Ἐκκλησιαστικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», ὑποβάλωσιν ἡμῖν αἰτήσιν, μετὰ τῶν νενομισμένων δικαιολογητικῶν, διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἐν Τριπόλει τῆ 5ῃ Μαρτίου 1982,

† Ὁ Μαντινείας καὶ Κυνουρίας ΘΕΟΚΛΗΤΟΣ

### Ίερά Μητρόπολις

#### Θεσσαλιώτιδος καὶ Φαναριοφερσάλων

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς κειμένας διατάξεις περὶ ἐκλογῆς Ἐφημερίου καὶ προτιθέμενοι νὰ προβῶμεν εἰς τὴν πληρωσιν τῆς κενῆς ἐφημεριακῆς θέσεως τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου Προαστίου, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ νόμιμα καὶ Κανονικὰ προσόντα, ὅπως, ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης εἰς τὸ Ἐκκλησιαστικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», ὑποβάλωσιν ἅπαντα τὰ προβλεπόμενα δικαιολογητικά.

Ἐν Καρδίτῃ τῆ 8ῃ Μαρτίου 1982,

† Ὁ Θεσσαλιώτιδος καὶ Φαναριοφερσάλων ΚΛΕΟΠΑΣ

### Ίερά Μητρόπολις Παροναξίας

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τῶν ἄρθρων 33, 34, 35 καὶ 36 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2)1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱεράς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημερίων» καὶ προκειμένου νὰ προβῶμεν εἰς τὴν ἀνακήρυξιν ὑποψηφίων πρὸς πληρωσιν τῶν κενῶν ἐφημεριακῶν θέσεων τῶν Ἱερῶν Ναῶν: 1) Ἀγ. Πνεύματος Γαλανάδου Νάξου. 2) Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου Σκαδοῦ Νάξου. 3) Ζωοδόχου Πηγῆς Δαναοῦ Νάξου. 4) Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου Μηρυΐας — Ἐγκαρῶν — Νάξου. 5) Ζωοδόχου Πηγῆς Χειμάρρου Νάξου. 6) Ἀγίου Χαλαλάμπους Ἀγγιδίων Νάξου. 7) Ἀγίου Παντελεήμονος Κώστου Πάρου, καὶ 8) Γεννήσειον τῆς Θεοτόκου Κορωνίδος (Νάξου), καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης προκηρύξεως ἐν τῷ Δελτίῳ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά.

Ἐν Νάξῳ τῆ 8ῃ Μαρτίου 1982,

† Ὁ Παροναξίας ΕΠΙΦΑΝΙΟΣ

### Ίερά Μητρόπολις Μεσσηνίας

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τῶν ἄρθρ. 33-37 τοῦ Κανονισμοῦ ὑπ' ἀριθ. 2)1969 «Περὶ Ἱ. Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», προκειμένου νὰ προβῶμεν εἰς τὴν ἀνακήρυξιν ὑποψηφίου Ἐφημερίου, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τῶν Ἱερῶν Κανόνων, ἐκκλησιαστικῶν Νόμων καὶ Κανονισμῶν ἀπαιτούμενα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ἐν τῷ Δελτίῳ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλωσιν τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα διὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἐφημεριακῆς θέσεως τοῦ Ἱ. Ναοῦ Ἀγ. Σοφίας Σουλιναρίου.

Ἐν Καλαμάτῃ τῆ 10ῃ Μαρτίου 1982,

† Ὁ Μεσσηνίας ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

### Ι. Μητρόπολις Δημητριάδος

Έχοντες υπ' όψει τὰς διατάξεις τῶν ἀρθρ. 33-37 τοῦ Κανονισμοῦ υπ' ἀριθ. 2)1969 «Περὶ Ἱ. Ναῶν, Ἑνοριῶν καὶ Ἐφημεριῶν», προκειμένου νὰ προβῶμεν εἰς τὴν ἀνακήρυξιν ὑποψηφίων Ἐφημεριῶν, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τῶν ἱερῶν Κανόνων, ἐκκλησιαστικῶν Νόμων καὶ Κανονισμῶν ἀπαιτούμενα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίης ἐν τῷ Δελτίῳ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλλωσι τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα διὰ τὴν κατάληψιν τῶν ἐφημεριακῶν θέσεων τῶν Ἱ. Ναῶν 1) Ἀγ. Γεωργίου Νηλείας, 2) Ἀγ. Δαμασκηνοῦ Βόλου, 3) Ἀγ. Ἀναργύρων Βόλου καὶ 4) Ἀγ. Δημητρίου Ἀγ. Λαυρεντίου.

Ἐν Βόλῳ τῇ 11ῃ Μαρτίου 1982,

† Ὁ Δημητριάδος ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ

### Ἱερά Μητρόπολις Λάμπης καὶ Σφακίων

Έχοντες υπ' όψει: 1) τοὺς θεῖους καὶ ἱεροὺς κανόνους τῆς καθ' ἡμᾶς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. 2) Τὰς διατάξεις τοῦ ΝΔ 1398)73 καὶ τοὺς Ν. 673)77, ὡς ἐτροποποιήθη διὰ τοῦ Ν. 817)1978 (ἀρθρον 25 παρ. 3) καὶ 3) Τὴν ἡμετέραν ἀπόφασιν περὶ ὀργανικῶν θέσεων τῶν διακόνων ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς Ἱ. Μητροπόλει, καλοῦμεν τοὺς ἔχοντας ζῆλον κατ' ἐπίγνωσιν καὶ κλίσιν ἱερατικὴν, πρὸς δὲ τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ἵνα καταλάβωσι τὰς κενὰς ὀργανικὰς θέσεις τῶν κάτωθι ἐνοριῶν: α) Ἀποστόλου Παύλου Σπηλίου, 6) Ἀγ. Βασιλείου Ρεθύμνης, ὅπως ὑποβάλλωσι ἡμῖν ἐντὸς μηνὸς τὰ κατὰ νόμον δικαιολογητικὰ πρὸς πλήρωσιν τῶν θέσεων.

Ἐν Σπηλίῳ τῇ 2ῃ Μαρτίου 1982,

† Ὁ Λάμπης καὶ Σφακίων ΘΕΟΔΩΡΟΣ

### Ἱερά Μητρόπολις Βελγίου

Προκειμένου νὰ πληρωθῶσι αἱ Ἐφημεριακαὶ θέσεις τῶν Ὁρθοδόξων Ἑλληνικῶν Ἑνοριῶν Οὐτρέχτης ἐν Ὀλλανδίᾳ καὶ Λιέγης ἐν Βελγίῳ καλοῦμεν τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ ἀπευθυνθῶσιν εἰς τὴν Ἱεράν Μητρόπολιν (AV. CHARBO 71-73, 1040 BRUXELLES. Τηλ. 736.52.78).

Οἱ ὑποψήφιοι δύνανται νὰ εἶναι Ἱερεῖς - Διδάσκαλοι ἵνα οὕτω ἐνασκήσωσι ἐν τῇ ἐνορίᾳ τῶν συγχρόνων καὶ καθήκοντα διδασκάλου, ἐφ' ὅσον ἡ ἀρμοδιὰ Ὑπηρεσία τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας καὶ Ὁρθοπεδικῶν τῆς Ἑλλάδος θὰ ἐγκρίνη τὴν ἀπόφασιν καὶ τὸν διορισμὸν τῶν.

Ὡσαύτως οἱ ἐπιθυμοῦντες ΛΑΪΚΟΙ θεολόγοι Πανεπιστημίου ἢ καὶ ἀνωτέρων Ἐκκλησιαστικῶν Σχολῶν, οἱ ἐπιθυμοῦντες νὰ καταταχθῶσιν εἰς τὰς τάξεις τοῦ Ἱεροῦ Κλήρου δύνανται νὰ ἀποταθῶσιν εἰς τὴν Ἱ. Μητρόπολιν.

Ἐν Βρυξέλλαις, τῇ 10ῃ Φεβρουαρίου 1982

† Ὁ Βελγίου ΑΙΜΙΑΙΑΝΟΣ

## « ΕΚΚΛΗΣΙΑ »

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ  
Ἐκδιδόμενον κατὰ δεκαπενθήμερον

ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† Ὁ Δράμας ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

† Ὁ Ζακύνθου ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΚΩΝ. Γ. ΜΠΟΝΗΣ

Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου

Ἀκαδημαϊκός

### ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ

A) Ἑσωτερικοῦ: Δραχμαὶ 300 ἐτησίως.

B) Ἐξωτερικοῦ: Δολλάρια 20 ἐτησίως.

Τιμὴ ἐκάστου τεύχους μετὰ τοῦ «ΕΦΗΜΕΡΙΟΥ»  
δρχ. 15.

### ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Κωνστ. Γ. Μπόνης, Ἀκαδημαϊκοῦ, Ὁμοτ. Καθηγητοῦ τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Ὁ Εὐαγγελισμὸς ὡς μῆνυμα φωτισμοῦ καὶ δόξης.

Μητροπ. Ζακύνθου Παντελεήμονος, Ἡ ἀναστήλωσις τῆς Εἰκόνας τοῦ Θεοῦ μέσα στὸν ἄνθρωπο.

Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Προπρυτάνεως Παν/μίου Ἀθηνῶν, Τὸ μάθημα τῶν Ὁρθοπεδικῶν.

Αἰμιλιανοῦ Τιμιάδη, Μητροπ. Σηλυβρίας, Διὰ μίαν λειτουργικὴν ζωὴν.

Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Προπρυτάνεως Παν/μίου Ἀθηνῶν, Συμπαραστάσις εἰς τοὺς Ἑλληνας τῆς Βορείου Ἡπείρου.

Γεωργίου Ν. Λιλαιοῦ, Εἰδικοῦ Νομικοῦ Συμβούλου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἐπίσκοποι—Ὁρθόδοξοι Ἱ. Μοναὶ—Ἡσυχαστήρια (Γνωμοδότησις).

Παρατηρήσεων στήλη.

Βιβλιοκρισία.

Ἐκκλησιαστικὰ Χρονικά.

Παράρτημα.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ Ἀθῆναι, Ἰασιῶν 1 — Τηλ. 710.73.

Προϊστάμενος Τυπογραφείου: Ἰωάννης Μιχαήλ. Ἀναστασία 3, Ζωγράφου. Τηλ. 7787.978.